

**Het Evangelie
van Markus,**

met korte uitleggingen voorzien

door

D^R. E. Böhl,

Hoogleraar in de Theologie te Weenen.

Uit het hoogduitsch vertaald onder toezicht van den schrijver.

Amsterdam,

1895.

Voorbericht.

Dit boekje houdt de dictata in, door mij bij eene buitengewone gelegenheid aan mijne studenten gegeven. In den zomer van 1889 werd mij opgedragen, mijnen zieken Collega, Dr. von Vogel, die toen de Nieuw-Testamentische exegesis te Weenen doceerde, te vervangen. Dit werd zeer onverwacht van mij gevraagd, maar voor dezen ouden Collega deed ik het volgaarne. Een volgend semester heb ik ook den Brief aan de Hebreëen voor de studenten moeten uitleggen, even onverwacht, maar gedrongen door de omstandigheden.

Het hier gegevene voldoet voorzeker niet aan alle eischen der wetenschap; het moet enkel dienen als grondslag voor eene bredere studie van het juist nu weder in de critiek zeer gewichtig geworden Evangelie van Markus. In de critische problemen mij niet verdiepende, wenschte ik aan te toonen, dat Markus' Evangelie wel zeer geschikt is, om ons de som en den nucleus van het Evangelie onzes Heeren Jesus Christus te geven.

Van alle boeken, die de Heilige Schrift bevat, zijn de vier Evangeliën de heerlijkste, maar ook de moeilijkste om te verklaren, wat ook in 't algemeen van de betrekkelijke populariteit juist van deze boeken moge beweerd worden. Wel worden er vele uitleggingen gevonden, maar de uitlegging wordt nog altijd in de Kerk gemist, en dat is eene groote leemte en eene teleurstelling voor allen, die Christenen zijn en zulk eene uitlegging zoeken. Moge dit werkje een bouwsteen worden voor dit hooge doel.

ST.-JANSBERG IN NEDERLAND, 12 Augustus 1895.

DR. BÖHL.

§ 1. Over de Evangelien in het algemeen.

Men heeft zich in onzen tijd verkeerde voorstellingen gemaakt over de Evangelien. Men heeft zich verbeeld, dat de Evangelien eene biographie van Jesus willen geven, ongeveer op moderne wijze.

Om deze dwaling omtrent Jesus' leven te bestrijden, is het noodig, dat wij vóór alles op de beteekenis van het woord „Evangelie“ letten. Εὐαγγέλιον beteekent: goede, blijde, den ontvanger verblijdende boodschap. De Septuaginta vertaalt εὐαγγελίζειν, waar in het Hebreeuwsch het verbum „bissers“ staat, hetwelk hel, blinkend en voorts blijde maken beteekent. Deze uitdrukking nu werd gebruikelijk voor de hoogste en beste boodschap, die het volk Israël kon ontvangen, namelijk voor die, welke het volk de komst van den Messias verkondigen zou. (Vergel. Mark. 1:1 en 2.) Johannes de Dooper vermaant het volk, zich zonder uitstel te bekeeren en het Evangelie te gelooven. (Matth. 3.) Welken inhoud het Evangelie heeft, duidt hij niet nader aan; hij veronderstelt, dat zulks bekend is; desgelijks handelt Jesus Zelf. (Mark. 1:15.) De Evangelist deelt niet nader mede, wat de inhoud dezer boodschap is: het spreekt vanzelf, dat zij over den Messias handelt en over alles, wat Hij het volk Gods brengen zal: dus verlossing uit de dienstbaarheid, van welke de Egyptische een voorbeeld was; verder vergeving der zonden en eeuwig leven. Deze inhoud wordt als bekend verondersteld op grond van Mozes en de Profeten. Evangelie is dus de blijde boodschap van de komst van den Messias, Die van af het begin der wereld verwacht werd, en het is de mededeeling aan het volk van de vervulling hunner hoop, die door de belofte gedurig aangewakkerd werd.

In Hand. 26:6 en 7 zegt Paulus: „En nu sta ik en word geoordeeld over de hoop der belofte“. Omdat Paulus datgene verkondigt, waarop zij zelven hoopten, wordt hij beschuldigd. Dat is eene ongerijmdheid, die Paulus doet uitkomen; hij wijst terecht op het gemeenschappelijk uitgangspunt. De lang beloofde en verwachte Messias is dus verschenen, en Zijne verschijning is zoo als Mozes en de Profeten eertijds voorspeld hebben; dit zegt Paulus in het vervolg dezer rede. (Hand. 26:22.)

De boodschap, die onder dezen naam tot ons komt, veronderstelt wachtende, hopende menschen, zoodanige menschen, die zonder dit getuigenis in hun verlangen naar verlossing vergaan moesten. Wij hebben hier dus aan den eenen kant de verkondiging van een en lang verwachten Messias op te merken, aan den anderen kant welvoorbereide menschen, die wenschen verlost te worden. Deze eenvoudige staat van zaken nu is op de sterkste wijze van ouds her verdraaid geworden, en in den grond der zaak noch door de beroemde Kerkvaders, noch door de leeraars der Middeleeuwen recht begrepen.

Het woord des kruises, van eenen gekruisigden Messias, was en bleef eene ergernis en eene dwaasheid, ofschoon Paulus van niets anders wilde weten, zooals hij zegt in 1 Cor. 1:23. Hij betuigt voorts in datzelfde Hoofdstuk aan de Corinthiërs, dat hij er niet op uit is, hun dat alles met kunstige woorden van menschelijke wijsheid voor te houden, maar met woorden, zooals de Geest Gods en de liefde tot de verlorenen ze hem ingeven. Dat was te Corinthe iets ongehoords, dat men woorden van menschelijke wijsheid niet achtte; doch evenmin als tegenover de Romeinsche lezers, schaamt hij zich ook hier des Evangelies niet. Hun, die geroepen zijn, zoowel Joden als Grieken, prediken wij Christus.

Dat werd spoedig vergeten in de Kerk. Reeds in de vroegste tijden begon men er naar te streven, met het Evangelie op de heidensche tijdgenooten indruk te maken, en wel door de ergernis van het Evangelie te bedekken. Het Evangelie werd der wereld gelijkvormig gemaakt. De dwaasheid der prediking moest nu ook voor de wereld wijsheid heeten. De ergernis, die voor de Joden in den Gekruisigde lag, moest uit den weg genomen worden. Zoo geschiedde het reeds bij de Apologeten der 2de eeuw. Christus werd als Leeraar beschouwd; het Evangelie biedt den menschen de hulp, die zij

tegenover de belemmeringen van het aardse leven noodig hadden; het Evangelie geeft aan hun verstand eene richting op het goede en ware, waarvan Christus de Leeraar is; Christus – het mensch geworden vernuft! Daarmede was nu het Evangelie wijsheid voor deze wereld geworden, en verder brengen het deze Apologeten niet. Latere leeraars, de oude Katholieke kerkvaders, gebruikten het Evangelie, om zekere orthodoxe leerstellingen, de leerstellingen der „regula fidei“, tegen de Gnostieken vast te stellen; zij waren volkomen tevreden, indien zij in den strijd met hunne tegenstanders het laatste woord behielden. Het recht verstand van de Evangelische geschiedenis ontbrak in de eerste Kerk aan de kerkvaders van naam, wier werken tot op onzen tijd zijn blijven bestaan; het wordt slechts gevonden in de gemeenschap der heiligen, die wij met het 3de geloofsartikel belijden, maar stond niet op den voorgrond. De middeleeuwsche Kerk weet ook niet, waartoe het Evangelie eigenlijk gegeven is, namelijk voor de wachtenden. Hier brengt het Evangelie eene nieuwe levenswet, waarvan het vervullen met behulp der Sacramenten gemakkelijk gemaakt wordt. De toonaangevende schrijvers weten de Evangelien eigenlijk niet te gebruiken. De Mystiek, die den omgang der ziel met den Heiland schildert, hield zich aan het Hooglied, en schildert met behulp daarvan den ziekelijken omgang der met heilige krachten vervulde ziel met den Heiland, iets wat geheel bezijden de „dwaasheid“ en de „ergernis“ van het Evangelie ligt. Ook nu weten de toonaangevende leeraars de Evangelien niet te gebruiken.

De Reformatoren schepten weder uit de rechte bron, en verstonden het Evangelie, dat den zondaar toont, hoe hij gerechtvaardigd kan worden voor God, en geenszins, hoe hij nieuwe heiligingskrachten kan bekomen, om dan opnieuw met niets, met een bankroet te eindigen. Zij, die zelve zondaars geweest waren, en het Evangelie in den strijd tegen de zonde als eenig redmiddel beproefd hadden bevonden, zij wisten het Evangelie den volkeren op de rechte wijze te prediken. Hier was het balsem op de gapende wonden, hier werd het tot eene ware *blijde* boodschap van eenen Verlosser uit de dienstbaarheid van Egypte. Het werd tot eene boodschap van Christus, den Borg en Plaatsvervanger, het werd tot eene boodschap van de vergeving aller zonden, in één woord van de rechtvaardiging door het geloof. De rechtvaardiging door het geloof wijst immers op Christus, niet als een nieuw levensprinciep *in ons*, maar als Dengene, Die naar de Schriften *voor ons* is geboren, heeft geleden, is gekruisigd, gestorven, ten derden dage wederom opgestaan uit de dooden. De geloovige, die zich voor God op deze feiten naar de Schriften beroept, ontvangt vergeving der zonden, en hij verneemt, dat hij van het oogenblik af, dat hij dit gelooft, Gode aangenaam is. Vandaar ook, dat de Evangelien Christus geheel en al aan het O. T. vastknoopen, en Hem leeren beschouwen als het eenige antwoord op eene menigte van vragen, die uit het zondige hart voortkomen. Christus is niet een soort Aesculaap, een σωτήρ τῶν ὅλων, een nieuw mystisch princiep, eene bron des levens, neen, Hij was en is iets geheel anders. Hij toch was het voorwerp van het geloof, door Wiens verdienste de rechtvaardiging des zondaars voor God kon plaats vinden. Dat hadden de Reformatoren in het Evangelie gevonden, en zij werden steeds meer daarin bevestigd, en zoo in staat gesteld, om steeds nieuwe dingen uit de Evangelien te scheppen. Luther vooral muntte daarin uit; (vergelijk zijne uitlegging van het 6de, 7de en 8ste Hoofdstuk van het Evangelie van Johannes). Wij verbazen ons, wanneer wij zien, wat al stellingen hij uit de eenvoudigste woorden te voorschijn haalt, en al deze stellingen bevestigen slechts het ééne groote thema van de rechtvaardiging. Hem volgen Melancthon, Brenz en andere leeraars.

Zij derhalve, die de blijde boodschap ontvingen, waren geene koele onderzoekers, maar zij zaten te allen tijde en in alle landen in droefheid, in duisternis en schaduw des doods. Juist hun zal een groot licht opgaan. De menschen, voor wie het Evangelie berekend is, wachtten op de vertroosting Israëls (Luk. 2:45); hunne verwachtingen waren gespannen, en gericht op den beloofden Verlosser

uit Bethlehem. (Luk. 2:8, Matth. 2.) Als dezulken behoefden zij slechts enkele woorden te vernemen, of hun behoefde slechts een blik op den Heiland vergund te worden, zoo was het hun genoeg; of zij Hem persoonlijk volgden, zooals de discipelen, of niet, dat deed er in dit geval minder toe. Soortgelijke menschen hadden de leeraars in den tijd der Hervorming voor oogen, en hun brachten zij den balsem des Evangelies. Daar was geene lange levensgeschiedenis noodig, slechts weinige woorden waren voldoende. Het was niet noodig, dat een engel uit den hemel verhaalde, hoe het met den Heiland gelegen was, men wist dit reeds uit Mozes en de Profeten, en werd geprikkeld door eigene ellende en zonde, om de aloude verwachting nu vervuld te zien.

Mattheüs wijst er tienmaal op, dat al hetgeen hij bericht, geschied is, opdat vervuld zou worden, hetgeen God door de Profeten gesproken heeft. Dat Christus Zich met de zieken en ellendigen bezighield (Matth. 8), wordt opgehelderd door Jes. 53:4 en 5; vergelijk ook Matth. 1:22. Wanneer het verschijnsel, dat al het volk zich zoo ongevoelig toont, de discipelen diep terneêdrukt, dan wijst de Evangelist op de ervaring des Profeten, dat nml. het volk verstokt was; vergelijk verder Joh. 13:18, 15:22 en vooral de kruisiging, waar tot in de kleinste bijzonderheden hetzelfde valt op te merken. Wat daar geschiedt, is slechts datgene, wat als toekomstig reeds voorzien was, en nu gebeuren moest. Daarmede is alle toevalligheid buitengesloten. Wij zien uit het gezegde, dat men alleszins dwaalt, als men in de Evangelieën eene levensbeschrijving verwacht. De Evangelieën vallen als het ware met de deur in 't huis. Wij merken, vooral bij Markus, eene merkwaardige haast op; het is, als of tusschen de regels te lezen staat: De tijd is kort: „heden zoo gij Zijne stemme hoort“, morgen is het misschien te laat. Mark. 7 zendt Jesus Zijne twaalf discipelen uit, om het Evangelie te prediken, en maakt van de ontvangst, die zij zullen vinden, de geheele toekomst van hen, die dit Evangelie hooren, afhankelijk; de ongehoorzamen hebben een zwaarder oordeel te verwachten, dan Sodom en Gomorra. Zij prediken, en spoedig zijn zij weder terug (Luk. 10:17), en het oordeel is voltrokken, er is geen uitstel van duizend en meer jaren. Den zondaar, die over zijne zonden bedroefd is, roepen zij toe: „U is heden de Heiland geboren“; den blinde, die Gods wegen niet weet te vinden: „Hij is het Licht der wereld“. De verdwaalden, door eigen dwaasheid verstrikten wijst het Evangelie op den goeden Herder. (Joh. 10:11.) De onder de verdoemenis der Wet zuchtenden vernemen, dat de Heiland de Wet vervuld heeft (Matth. 5:17), of zij vernemen, dat Zijn lijden en sterven tot vergeving der zonden gediend heeft (Matth. 20:28 en 26:28), – tijdingen van zoodanigen aard, dat zij slechts in de harten van diepbedroefden weerklank vinden. Zij, die geen vrede hebben, vernemen, dat Hij de Vrede is, en de dooden, dat Hij het Leven is. (Joh. 6:11; 14:27; 3:36 en 17:3.)

Eene reeks van goede tijdingen, welker komst men met spanning te gemoet zag, deelen ons de Evangelieën mede; niet echter een systeem van leerstellingen, of wel nieuwe genademiddelen en Sacramenten. Zij wedijveren ook niet met de school der schriftgeleerden of der filosofen; zij staan op eenen geheel anderen grond, op eenen zoodanigen, die sedert duizenden jaren bearbeid, doorploegd en omgespit was, waaraan Mozes en de Profeten hunne beste krachten besteed hadden.

Ook het nieuwe licht, dat de Hervorming aanbracht, is weldra weder uitgebluscht. Het recht verstand van het Evangelie verdween, toen ook de Gereformeerde Kerk niet minder dan de Luthersche langzamerhand tot eene groote school werd, en beide de paragrafen der orthodoxe dogmatiek trachten te bewijzen, en zoodoende het Evangelie op den achtergrond schoven, de uitlegging er van verwaarloozen. Toen gebeurde het wederom, dat vele van de ijverigste leden der Kerk hunne toevlucht namen tot den mystischen omgang met Christus, zooals in de Middeleeuwen reeds velen gedaan hadden, en de mystieke Christus sloeg den Christus der Evangelieën in het aangezicht. Vooral het piëtisme bleef niet vrij van die afdoling. Dat spoorde nu de rationalisten aan, om zich van den *historischen* Christus meester te maken, en wanneer zij Jesus tot den „Wijze van Nazareth“ maak-

ten, hadden zij ten minste toch iets, om dienovereenkomstig hun leven in te richten. Hoezeer ook later Schleiermacher, met recht den spot drijvende met zulk een rationalistisch bedrijf, iets beters wilde, hij kwam niet terug tot den Christus der Evangeliën. Hij en zijne school begonnen er mede, naar zeer vage tijdvoorstellingen zich een algemeen beeld van Jesus te ontwerpen. Zij hebben verscheidene sleutels, en beproeven het slot. Als een sleutel moet dienst doen de formule van de zuiver menschelijke ontwikkeling van Jesus. De geboorte en geschiedenis der jeugd moeten dan uit den weg, die passen niet in den algemeenen vorm van Schleiermacher, Strauss, Baur en Ritschl; evenzoo moet de geschiedenis der verzoeking (Matth. 4 en Luk. 4) en eindelijk ook de lijdens- en de opstandingsgeschiedenis anders verklaard, en wel liefst voor eene schepping der verdichting gehouden worden. Men wil vasten grond; den grond, die gelegd is, wil men echter niet. Waar iets voorkomt, dat met de zuiver menschelijke ontwikkeling, met de ontwikkeling volgens de strenge regels der psychologie in tegenspraak is, slaat men eenen weg in, die geheel buiten de Evangelisten omgaat. Men vergeet echter, het recht van bestaan voor de grondformule te bewijzen. Hoe kan men zich eenen Jesus scheppen, Die niet aan den rijkdom en den geheelen omvang der Evangeliën ontleend is? Waaruit anders weet men iets van Hem? Men ontleent aan de filosofie, aan de thans geldige wereldbeschouwing eene voorstelling, die, naar men meent, genoegzaam is, om het gewicht der Christelijke Kerk, die men toch niet wegcijferen kan, te dragen. Dat noemen die geleerden den Jesus van het idee en durven dezen tegenover den Christus van het geloof te stellen, en gelooven, met den Jesus van het idee tegen den Christus van het geloof te kunnen optreden. De Christus des geloofs echter is een geheel bepaalde; de Christus des geloofs hangt van bepaalde historische feiten af. Hij is Degene, Die uit eene maagd geboren is, Die den lijdenskelk in onze plaats gedronken heeft, en Die werkelijk ten derden dage opgestaan is, – alles volgens de Evangelische geschiedenis en volgens de in het begin der tweede eeuw aanwezige Apostolische Belijdenis.

Doch deze feiten zijn te duidelijk en te hinderlijk; men moet meer in een neveland terug, om eene wereld naar zijnen zin te kunnen scheppen. De Jesus van het idee laat met zich redeneeren. Dit denkbeeld vergenoegt zich er mede, in de gedaante van eenen Israëlietischen Profeet op te treden, of als een Mensch, Die echter met God bijzondere gemeenschap heeft, door Zijn Godsbewustzijn uitmunt, in het een of ander mystisch verband met de Godheid staat, en voorts door Zijne machtige aantrekkingskracht eene Gemeente heeft gesticht. Deze Gemeente stichtte Hij, opdat zij deel zou hebben aan het Rijk Gods, en Hij heeft haar Zijne zienswijze bijgebracht. Een weinig mysterie moet er bij komen, als men niet weder tot het rationalistisch hongerlijden vervallen wil; in welke mate, dat hangt van den goeden wil dezer geleerden af.

Met zulk eenen Jesus van het idee nu komen de critici tot het Evangelie, en wat zij zoeken, dat vinden zij ook. En daarna bedienen zij zich van het gevondene denkbeeld, om in het Evangelie hier een lid af te snijden, en daar een lid te verminken, en zij eindigen hiermede, dat zij alles het onderst boven keeren. Zij geven zich dus zelfs niet eens de moeite, het geheele oorsponkelijke beeld van Jesus, zooals de Evangeliën het geven, te begrijpen; zij weten van te voren alles beter, kortom, zij behandelen de Evangeliën als profane werken. Zij loochenen het factum der heilige geschiedenis, zij gaan van de onwetendheid uit, van een agnosticisme van zeer vreemden en onheiligen aard, en men behoeft zich niet te verwonderen, dat de resultaten eveneens onheilig zijn, en er toe leiden, eenen Jesus van het idee in de plaats van eenen Christus der geschiedenis te stellen.

§ 2. De Christus des geloofs.

Het is veel moeilijker te gelooven, zegt een filosoof, dat verscheidene menschen zouden afgesproken hebben, de Evangeliën samen te stellen, dan dat een enkel persoon daarvoor den inhoud ge-

geven heeft. Dus een verzinsel of fictie zou merkwaardiger zijn dan de werkelijkheid, de uitvinder zou merkwaardiger zijn dan het voorwerp, dat hij uitgevonden heeft. (Rousseau, Emile, Deel III.) Van eenen Jesus der Evangeliën kan men zich wel is waar een beeld vormen, maar hoe meer men daarover met koel verstand nadenkt, des te duisterder wordt dat beeld. Het verstand ziet slechts raadsels, waar het geloof wonderen ziet. Het geloof toch heeft geheel andere veronderstellingen dan het peinzend verstand. Het volk, dat in duisternis zit, en over hetwelk een groot licht opgaat (Matth. 4:16; vergel. Jes. 9:1), is een geheel ander dan het alleen onwetende volk. Zonde en geestelijke blindheid is iets geheel anders dan bloote onwetendheid.

De onwetendheid heeft haren zetel in het verstand, de zonde ook in den wil. Wegens de onwetendheid is men te beklagen, wegens de zonde is men doemwaardig. Zien wij op de vier Evangeliën, zoo valt ons in de eerste plaats op, wat ook Paulus opviel. Wat deze 1 Cor. 1:23-25 als het dwaze en zwakke, dus als hetgeen den mensen ergert, doet uitkomen, dat treft ook ons oog. Hier worden niet de teekenen gezien, die de Joden eischen, en niet de wijsheid der Hellenen, en toch noemt de Apostel het kracht Gods en wijsheid Gods. (1 Cor. 1:24.) Wij vinden hetgeen overeenkomstig het geloof is. – Wat vinden wij dan? Wij vinden in de eerste plaats Jesus als des menschen Zoon, Die Zich volkomen menschelijk gedroeg (Filipp. 2:7 en 8); op Zijne geboorte is noch Judea, noch de wereld buiten Judea voorbereid, niettegenstaande Daniëls voorspelling, niettegenstaande een gerucht daarvan in de geheele wereld doorgedrongen was. Zelfs de moeder maakt niet eens veel ophef van die geboorte; zij draagt geduldig de verdenking van haren verloofde, en deze wil de moeder verlaten, en moet eerst door den engel er aan herinnerd worden, dat haar volgens de belofte van Jes. 7:14 geschiedt. Dus niet menschelijke wijsheid en berekening heeft het daarheen geleid, dat de Koning Israëls eene plaats vindt op aarde; dat Hij volgens Micha 5:1 in Bethlehem, de stad Davids, geboren wordt, daartoe heeft niemand der Zijnen medegeholpen, veeleer in den weg gestaan. Een gebod van keizer Augustus noodzaakte de ouders naar Bethlehem te trekken, en op die wijze komt de belofte tot vervulling. Het scheelde geen haar, of het was niet geschied, louter van een menschelijk gebod schijnt alles af te hangen; ook te Bethlehem is niets voorbereid. In eenen stal vindt Hij Zijne eerste legerstede, Hij, de Verlosser, en dan komen herders, door engelen geroepen, er komen magiërs, op even wonderbare wijze naar Bethlehem geleid. Jerusalem echter, de stad des grooten Konings, zwijgt. Slechts twee Godvruchtige menschen leeren wij kennen, Simeon en Anna, en zij worden gelukkig gemaakt door het aanschouwen van den in een schamel kleed volgens de Wet in den tempel voorgestelden Jesus. Niets is hier te zien van hetgeen menschen zouden wenschen te zien, vóór alles niets zoodanigs, als de dichtende phantasie verzonnen zou hebben. Die toch siert het Evangelie op, maar verkleint het daardoor juist. Terwijl de apocriefe Evangeliën van Jesus een wonderkind maken, dat vogels uit leem formeert, en hun het leven schenkt, zwijgt ons Evangelie van Zijne eerste jeugd; slechts een kort verhaal vinden wij in Luk. 2. Jesus, door Zijne ouders achtergelaten in Jerusalem, zoekt eene toevlucht in den tempel, en daar vinden Zijne ouders Hem na drie dagen onder de leeraars van Israël. Hij laat Zich door Zijne ouders terechtwijzen, en merkt slechts op, dat Hij gemeend had, dat zij wisten, dat Hij daar zou zijn, waar Zijns Vaders Huis is. Terstond daarop vinden wij slechts de eenvoudige mededeeling, dat Jesus toenam in wijsheid en ouderdom en welgevallen bij God en de menschen. Hij heeft Zich als een Kind van Zijnen leeftijd en Zijnen stand ontwikkeld; Hij is niet het wonderkind der Apocriefen of der mythen, geen Hercules, die in de wieg reeds eene slang dooddrukt. Op Jesus wachtten andere slangen. In 't voorbijgaan hooren wij slechts nog, dat Zijne ouders Zijne woorden niet verstonden. (Luk. 2:5.) Voorloopig gaat dan alles zijnen gewonen gang. Het eerste nieuwe, dat het Evangelie mededeelt, is, dat Hij Zich laat doopen; dit was zeker abnorm, en niet iets, dat paste voor eenen Messias, zooals het vleesch zich Hem voorstelt. Ook Johannes de Dooper kent Hem eerst dan, als hij bij Zijnen doop den Geest Gods op Hem ziet

nederdalen. (Joh. 1:31-33.) Hoe geheel anders nu zou de verdichting te werk gegaan zijn, hoe zorgvuldig zou zij haar phantoom behoed hebben voor zoo iets, als de Doop was. Dezelfde beschouwing Matth. 11:2-7. Johannes verstaat volstrekt niet de handelwijze des Verlossers; hij wacht in groote spanning af, dat de Messias dingen zal ondernemen, die de wereld op hare grondvesten zullen doen schudden, hij verwacht, dat de deuren zijner gevangenis opengaan zullen, maar van dat alles geschiedt niets, het blijft stil op aarde, evenals te voren. Als een tweede Job zit Johannes in de gevangenis, en in zijn ongeduld zendt hij boden. Jesus wijst die boden daarop, dat alles stipt geschiedt naar het profetische woord Jes. 35:5 en 61:8; een ander troostwoord heeft Hij niet. Wij vragen eenvoudig: hoe zou de verdichting hier gehandeld hebben? Wij kunnen ons daarop zelf het antwoord geven, daar wij weten, wat tegenwoordig de menschen wenschen, namelijk eene hervorming der wereld zonder hervorming van het eigen hart, dat dus de deuren des kerkers opengaan, doch de gevangene ongebeterd blijft. Op zoodanige wijze gaat het Evangelie verder; het is de Heiland, Dien het ons voor oogen stelt, maar de Heiland volgens de belofte, de Knecht Gods naar Jes. 42, geen Aesculaap, geen σωτήρ τῶν ὄλων, ook Zijne wonderteekenen verricht Hij in stilte. (Mark. 5:43; 7:36; 9:9.) Hij gaat andere wegen dan de mensch in zijn natuurlijk ongeduld gaan zou in zijnen ijver, om vooruit te komen; Hij, als de gehoorzame Knecht Gods, gaat Zijnen weg in gehoorzaamheid onder den Vader.

Niemand uit Zijne omgeving verstaat iets van den gang des Verlossers naar Jerusalem, van den lijdenskelk, die Hem wacht, van de noodzakelijkheid des doods, en toch begint de horizon reeds in het midden der Evangeliën door wolken verduisterd te worden. (Mark. 9:30; Luk. 9:51; Joh. 11.)

Jesus verkondigt vroegtijdig Zijn lijden en sterven. Wat zouden de Christenen volgens het recept der Tübinger school gedaan hebben? Hoe zouden zij zulk eenen Jesus uitgedacht hebben! Ook de bloedverwanten van Jesus verstaan Hem niet, zooals Mark. 3:31 in 't bijzonder doet uitkomen. De Heere wijst op hen, die Hem omringen, als Zijne moeder en broeders. Zijne broeders willen Hem zelfs grijpen, daar zij meenen, dat Hij niet bij Zijn verstand is. Zelfs Maria verschijnt gansch en al als eene aardse moeder, angstig bezorgd naar den aard eener moeder; zij is niet de moeder Gods naar de opvatting der Roomsche Kerk, d. i. nagenoeg de medehulpster bij de verlossing; op de bruiloft te Kana (Joh. 2) weet zij zich de handelwijze van Jesus niet te verklaren; zij zou Hem gaarne eenen wenk willen geven. Aan het einde Zijns levens heeft Hij Zijne moeder onder de hoede van Zijnen lieveling onder de discipelen gesteld. (Joh. 19:26.) Zij is niet de patrones der overigen, integendeel, zij heeft bescherming noodig in dit moeilijke leven. Zoo gaat hier alles op menschelijke wijze toe. Wat zou echter de menschelijke phantasie gedaan hebben? Onze Evangeliën zijn voor de Grieken aller tijden eene volstreckte dwaasheid. – Hoe Jesus nu in ruimeren kring beschouwd werd, zien wij terstond aan het voorbeeld, dat het volk in Nazareth geeft. Hij is volstrekt niet geëerd in Zijn vaderland. (Joh. 4:44.) Hij is de Geneesmeester, Dien de Zijnen het minst meenen noodig te hebben. De Farizeën houden Hem zelfs voor een werktuig des Satans. De Hoogepriesters verwerpen Hem als eenen Godslasteraar, en uit de hand Zijns volks neemt Pilatus Hem en laat hem aan het kruis slaan; zoo is het geschied, maar nooit zou men zoo iets verdicht hebben; evenmin de overige heilige geschiedenis. Dergelijke problemen levert reeds het O. T. op, bijv. de geschiedenis van David en anderen. Ook deze doet zich geheel anders aan ons voor dan een product der menschelijke verdichting.

Aan de andere zijde ontwaren wij in Zijne gestalte, die de gestalte eens dienstknechts is, toch steeds de verhevenheid des Verlossers, doch niet eene verhevenheid naar menschelijke illusie. In de tweede plaats namelijk moeten wij er acht op geven, dat dezelfde discipelen, die gewoonlijk met gesloten oogen naast Hem gaan, toch weer bij andere gelegenheden iets er van vermoeden, dat Hij

hooger staat, dat Hij de Heiland is. Dus behandelen zij Hem als zulk eenen, Die voor allen zorgen moet, Die alles kan, als een wondermensch, Die voor hen het rijk Israëls oprichten zal. (Luk. 5:5; 8:24; Matth. 14:28; 10:34.) Opnieuw zien wij, dat dit Jesusbeeld niet naar een model geteekend is; wij zien als het ware op een onstuimig bewogen leven, dat zich gelijk de zee ieder oogenblik anders vertoont. Evenals de discipelen, zoo handelt ook het volk, soms geheel blind, soms weer vermoedend, wat hier geschiedt. (Joh. 11:37; Luk. 17:13; 7:7; Mark. 2:4.) Uitdrukkelijk erkennen de discipelen Jesus als den Zone Gods (Matth. 14:33: „Gij zijt Christus, de Zoon des levenden Gods“), en eveneens de blindgeborene. (Joh. 9:38.) De menschen, die den geraakte dragen, maken eene opening in het dak, om tot Hem te komen. (Mark. 2:4.) De discipelen vragen Hem omtrent de zaal voor het Pascha. (Matth. 21:1; ook Matth. 26:17 en 18; 17:27.) Dat alles getuigt niet van miskenning van den Heiland; de erkenning is er wel, doch met geheel menschelijke inconsequentie. De Goddelijke en menschelijke natuur des Verlossers wordt ons hoe langer hoe duidelijker, hoe meer wij de Evangelieën beschouwen, en duidelijk treedt ons de waarheid van het dogma der Goddelijke en menschelijke natuur in éénen persoon voor oogen; een dogma, dat niet door de conciliën bedacht is. De zaak is deze, dat in alle nederigheid de verhevenheid des Verlossers te voorschijn komt; Hij wil Zich niet opdringen, Hij wil slechts zijn, wat Hij naar de belofte is: de gehoorzame Knecht Gods volgens de Profeten (Jes. 42), Die des Vaders welbehagen verdient, of ook de geliefde Zoon. (Matth. 3:17; 17:5.) Hij is iets ontzaglijk groots; in eene formule kan dit niet besloten worden. Letten wij er nu in het bijzonder op, hoe de Verlosser Zijn leeraarsambt waarneemt. Het geschiedt eveneens tegen alle menschelijke berekening, niet naar een model. Hij zit volgens Luk. 17 aan tafel met tollenaars en zondaars, en spreekt van verloren schapen, van verloren penningen en ten laatste van den verloren zoon. Eene geheel nieuwe prediking, die afwijkt van den gewonen trant van de predikers der Wet. Hij wil zondaars tot bekeering roepen. (Matth. 18:11.) Hij predikt de gerechtigheid uit het geloof, waarvan de verloren zoon en ook de tollenaar een voorbeeld is. (Luk. 18:13; Matth. 18:11.) Menschelijke wijsheid zou gansch andere dingen verzonnen, menschelijke eigengerechtigheid Hem andere woorden in den mond gelegd hebben. Men zou den Verlosser niet in zulk gezelschap gebracht hebben, als de Evangelieën doen. Liever zou men Hem onder de Farizeën en vromen geplaatst hebben, opdat Hij daar mocht schitteren. Het Evangelie plaatst Hem onder de zieken en armen, onder de melaatschen en blinden, tot groote ergernis der Farizeën. Wij vernemen verder, dat Hij in het veld met de vijf duizend op het gras nederzit (Luk. 9:14 en 15), en dat Hij hun, zonder veel ophef daarvan te maken, brood en visschen uitdeelt, zoodat zij het nauwelijks merken, van waar dat alles komt. Zulk een Heiland past den mythendichters volstrekt niet. Het is ook niet waar, dat Hij gekomen is, toen de wereld rijp was, om Hem te ontvangen, Hij strijdt juist tegen degenen, die zich rijp waanden. Hij is Een, Die niemand vleit, Die de vooroordeelen niet eerbiedigt, Die volstrekt niet het volk van de Romeinen, maar van hunne zonden wil bevrijden. (Joh. 8:36.) Hij werpt terneêr, hetgeen hoog is, en verheft het nederige uit het stof. (Luk. 18:14-17.) Waar was bij Hem de letter der Wet of der Farizeën te vinden? – Ook de wijze, waarop Hij Gods wil volbracht heeft, gaat tegen alle verwachting in. Hij heeft niet de geboden van den Pentateuch afzonderlijk vervuld, en dan nog het een en ander daarbij, zooals de Farizeën deden met hunne menschelijke leerstellingen (παραδόσεις). Niet naar de letter, die doodt, maar naar den Geest, Die levend maakt, handelt Hij; Hij gaat dus anders te werk dan alle overigen. Hij heeft niet met opzet dingen gedaan, die eene letterlijke vervulling der Wet mochten heeten; eens zelfs zegt Hij: „De Zoon des menschen is een Heere ook van den Sabbat“. (Matth. 12:8.) Zijne grootste vijanden waren zij, die muggen uitzogen en kemelen doorzwolgen, de vromen Zijns volks, die in lange kleederen wandelden, zij, die met de vroomheid praalden, en van de vroomheid voordeel trokken. Waar zulke menschen op de Wet gegronde bedenkingen uiten (Matth. 11:2; Mark. 2; Luk. 10), daar wordt Hij toornig en berispt hen. Als daarentegen de

bekende jongeling Hem vraagt: „Wat moet ik doen, om zalig te worden“, antwoordt Hij: „Onderhoud de geboden“; tot de melaatschen zegt Hij: „Vertoon u den priesters“; tot den mensch, die eerst zijnen vader begraven wil, en das gevaar loopt, zich aan Hem te onttrekken, zegt Hij: Laten daar anderen voor zorgen. (Luk. 9:60 en 61.) Als Hij den Joden bewijzen wil, dat geen van hen de Wet houdt, brengt Hij hun onder het oog, dat zij Hem immers trachten te dooden. (Joh. 7:19.) Op Zijne eigenaardige wijze beduidt Hij hun, dat zij God niet tot eenen Vader hadden, juist omdat zij Hem niet liefhadden. (Joh. 8:42; 1 Joh. 3:8.) Hij is geen letterknecht, maar handelt naar geest en waarheid. Als Hij zich moet rechtvaardigen, dat Hij eenen mensch op den Sabbat genezen heeft, beroept Hij zich op Mozes (Joh. 7:21 en 22), die ook op den Sabbat de besnijdenis veroorlooft; en als dat zoo was, dan mocht Hij wel eenen geheelen mensch gezond maken. Hij werpt hunne kaartenhuisjes omver, die er uitzien als huizen, die op rotsen gefundeerd zijn, en wekt natuurlijk hunnen feilen toorn op. Het was onuitstaanbaar voor hunne ooren, dat Hij Zich vergeleek met Mozes; dat was in-tusschen dezelfde houding tegenover de Wet, die Paulus aanneemt. Als de discipelen de dogmatische vraag tot Hem richten: „Wie heeft gezondigd, deze of zijne ouders?“ (Joh. 9:1 vv.) zegt Jesus kortaf: „Noch deze heeft gezondigd, noch zijne ouders“, of als de Schriftgeleerden eene vrouw brengen, in overspel gegrepen (Joh. 8:3), laat Hij Zich volstrekt niet in met de vraag, of zij schuldig is, of niet; Hij is thans haar rechter niet. Zijne vijanden echter verlangen, dat Hij óf met Mozes overeenstemmen en hun gelijk geven en aldus de barmhartigheid ter zijde zetten zal, óf ia strijd met Mozes beslissen, om dan als overtreder der Wet aangemerkt te worden, omdat Hij namelijk de vrouw niet verdoemt. Jesus doet niet, wat men van Hem verwachtte; ofschoon zij Hem vleien en Hem hier als rechter erkennen, volgt Hij hen niet op zoodanigen weg, dat Hij de echtbreekster zou geoordeeld hebben. Hij vraagt slechts haren beschuldigers: „En wat doet gij?“ Tot de vrouw echter zegt Hij: „Zondig niet meer“. Hij geeft aan de aanklagers te verstaan, dat ook zij vol zonde zijn, en laat de vrouw gaan. De kerkvaders zijn over dit verhaal zeer ontsticht geweest; zij waren immers heiliger dan andere menschen, en wilden de smet niet op zich laten kleven.

De meeste gesprekken, voornamelijk bij Johannes (Hoofdst. 4–11), spruiten voort uit de wrijving met Zijne tegenstanders; Hij doceert niet, Hij spreekt naar het leven. Naar den aard der tegenwerpingen, die gemaakt worden, en aangespoord door de gebeurtenissen in Joh. 8:12, gaat Hij voort met te zeggen: „Ik ben het Licht der wereld; die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben“. De Farizeën antwoorden met gevatheid, dat Hij van Zichzelfen getuigt, dewijl Hij zulks van Zich beweert, en dat zulk eene getuigenis niet waarachtig is; Hij had dus allen tegen Zich. Jesus nu handhaaft de geldigheid van Zijne getuigenis; Hij weet, van waar Hij gekomen is en waar Hij heengaat; zij echter wisten niets daarvan. (Joh. 8:14.) Niettegenstaande hunne tegenspraak houdt Hij vol, dat Hij de volkomen gerechtigde Verkondiger van Gods Woord is, dat zij echter uit den vader, den duivel, zijn. (Joh. 8:44.) Hij bestrijdt de Farizeën niet met een leerboek in de hand, niet met een nieuw systeem; het was zeker nu geen tijd voor zulke dingen, maar wel, om Zijn standpunt te verdedigen en Zijne prioriteit en verhevenheid boven alles tegen Zijne vijanden te handhaven. Natuurlijk brengt Hij hen tot het uiterste, door niet te wijken voor hunne bestorming. Niet op den bodem der theorie, maar midden in het leven heeft de strijd plaats. Twee partijen strijden met elkander op leven en dood: de menschen van de letter en Hij, de Man, Die uit den Geest Gods spreekt. De Een heeft den wil Gods tot richtsnoer, de anderen meenen, dat ook te hebben. Hij is Eén tegen velen, en toch behoudt Hij het laatste woord, al is het dan ook eerst na den dood aan het kruis, zooals Hij eens zegt, Joh. 12:33. Op zoodanige wijze heeft hij Zijn ambt als Leeraar vervuld, onverschrokken, vol heiligen ijver, om de tegenstanders te ontwapenen en hun den grond onder de voeten weg te rukken. Den armen en ootmoedigen daarentegen betoont Hij Zich als eenen Geneesmeester, eenen Helper; hun predikt Hij van de barmhartigheid, van de liefde en verlangt

slechts dit ééne, dat zij moed vatten, om zich tot den Vader in den hemel te wenden. Als eene verstrooide kudde ziet Hij het volk voor Zich, verwaarloosd, vermoeid door de oude herders. (Joh. 10:8.) Hij komt als de goede Herder, om de verstrooide schapen Israëls te zoeken. Hij is de rechte deur tot de schaapskooi en te gelijk ook de goede Herder. (Joh. 10:21.) Schijnbaar barsch weigert Hij tot de Heidenen te gaan, en prikkelt de Kananeesche vrouw door haar af te wijzen. Wie dat verdichten kan, moet eene zeldzame gave van verdichting hebben.

In de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan (Luk. 10) verlangt de Schriftgeleerde te weten, wie zijn naaste is (Vers 29), waarop Jesus hem door middel van eene gelijkenis antwoordt, dus indirect, niet leerstellig. Jesus houdt Zich niet bezig met het geven eener definitie van den naaste, Hij wil, dat de Schriftgeleerde zelf vinde, wie de naaste is van den onder moordenaarshanden gevallen. Dit is niet de hoofdzaak, dat men weet: deze of die is mijn naaste en hem wil ik liefhebben; de anderen zijn het niet, dat zijn Heidenen; – maar hoofdzaak is, dat men toezie, wie ons door God als onze naaste voor de voeten is gelegd, wie onze hulp noodig heeft. Dan kan een Samaritaan wel eenen priester en eenen Leviet beschamen, die wel is waar volgens de letter het gebod kennen: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelf“, doch in de practijk steeds mistasten. Dan kan men bijv. de wereld rondreizen, om eenen proseliet te maken, doch den meest voor de hand liggenden plicht verwaarloozen, den naasten broeder voor het hoofd stooten en hem op zij duwen. Voor den letterknecht is dus weinig gezegd met deze gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan, hij is even wijs als te voren; hij moge dan weten, wie zijne naasten zijn, hij moge het van buiten leeren, doch in de practijk blijkt hij volstrekt onbekwaam te zijn. Wil men het bewijs, welnu, de honden lekken de zweren van Lazarus, en de rijke geloofsgenoot bekommert zich niet om hem. In de theorie zuigt men muggen uit, in de practijk zwelgt men kemelen door. Zoo iets wordt niet verdicht. In de Christelijke Kerk zelfs is het met niets zoo slecht gelegen als met deze gelijkenissen en het verstaan er van; de juiste opvatting dezer verheven leeringen is bijkans geheel verdwenen. Men wil wel het model, doch niet het leven.

Desgelijks gaat het met andere Evangelische leeringen, die Jesus gegeven heeft Luk. 9:59-62; daar onderricht Hij zekere ijverige menschen, omtrent de voorwaarden, waarop Hij hen als discipelen wil aannemen. Er komt iemand, die Hem volgen wil, doch eerst zijnen vader wil begraven; een ander komt en zegt, dat hij eerst tehuis zijn testament wil maken. Welnu, iedereen zou zeggen: Dat is een voortreffelijk man! Jesus echter zegt: „Niemand, die zijne hand aan den ploeg slaat, en ziet naar hetgeen achter is, is bekwaam tot het Koninkrijk Gods“. Men kent de hinderpalen niet, en meent toch de hinderpalen te kennen, die ons er van afhouden, den Verlosser te volgen. Wij kunnen het boek „Over de navolging Christi“ (door Thomas à Kempis) verslonden hebben, en intusschen kan het steeds erger met ons worden. Die beslistheid, die Jesus eischt, vindt iedereen dwaas, en aan zulke eischen tracht men zich voortdurend te onttrekken. Men heeft er heden ten dage geen flauw begrip van, wat beslistheid is. Christus leert het met één woord. Als de discipelen tot Christus komen en zich verheugen, dat zij duivelen kunnen uitdrijven, bederft de Heiland hun die vreugde en zegt (Luk. 10:20): „Verblijdt u daarin niet, dat de geesten u onderworpen zijn; maar verblijdt u veel meer, dat uwe namen geschreven zijn in de hemelen“, dus dat God u aangenomen heeft, in één woord, dat gij Christenen zijt, kinderen Gods. Op deze wijze dus gaat Hij te werk, steeds naar den geest, niet naar de letter.

Dat geldt ook van de bergrede (Matth. 5:7; Luk. 6), waar ook de letter verworpen, daarentegen de juiste uitlegging naar den Geest en de waarheid aanbevolen wordt. De geheele bergrede met hare zaligsprekingen, hare leeringen omtrent het gebed, de verzoening, de verwerpelijke der ijdele zorgen is eene oprichting van het recht verstand der Wet en weërspreekt ten sterkste de letter der

oudsten, d. w. z. der tijdgenooten. Eene nieuwe Christelijke moraal kan men ook niet aan de bergrede ontleenen, want al die dingen kan slechts hij doen, die den Geest van Christus heeft, die niet alleen Heere Heere zegt (Matth. 7), doch door den Heere erkend, met God verzoend is, en den Geest Gods heeft. De bergrede is niet iets voorloopigs, maar zij blijft van kracht, zoolang wij leven. Dus ook in die rede heeft Christus den Geest Zijne eere gegeven. Het laat zich niet op schoolsche wijze nadoen, doch wordt geleerd, als men door Zijnen Geest bezielde is. Het is daarom jammerlijk om te zien, hoe men in de tegenwoordige Christelijke moraal-wijsheid Christus in eene formule besluiten wil en zijne wetten formuleeren naar het recept der school. Zulks verstond men in den heidenschen tijd ook; Seneca, Epictetus, Marcus Aurelius en anderen hielden zich daarmede ook al bezig; de moraal der Stoïcijnen was ook reeds eene schoonklinkende en voortreffelijke, maar het geloof ontbreekt.

Op even wonderbare wijze nu vervult Christus Zijn ambt van Hoogepriester hier op aarde; wij hebben geen enen hoogepriester, die in den tempel zijne verrichtingen had, die offerde, zooals Mozes den priesters geboden had, maar eenen, Die Zijn leven ten offer brengt naar de belofte, eenen Hoogepriester, „Die in de dagen Zijns vleesches gebeden en smeekingen met sterke roeping en tranen geofferd heeft“. (Hebr. 5:7-10.) De Christelijke phantasie zou wederom eenen anderen weg ingeslagen hebben, zij zou Hem voorgesteld hebben als eenen opvolger en medegenoot der oude hoogepriesters, niet als zulk Een en, Die, daar Hij geen offer vond, dat voor God voldoende zou geweest zijn, Zichzelve offerde, Zijn leven zelfs overgaf. Wat de phantasie bemint, weten wij uit Josephus. Volgens dezen schrijver zou Alexander de Groote, op zijnen tocht door Palestina, den hoogepriester vol eerbied omhelsd en Gode zijne vereering betuigd hebben. Trouwens, de hoogepriester, die den koning te gemoet trok, was, met al de teekenen zijner waardigheid bekleed en versierd, aan eenen koning gelijk. Hier in het Evangelie draagt zich alles geheel anders toe, hier zijn niet huichelarij en eigenliefde de drijfveeren. Hier in het Evangelie hebben wij eenen Hoogepriester, Die niemand door Zijn uiterlijk gelaat imponeert, Dien ruwe dienstknechten van het Sanhedrin slaan, Die den Heidenen tot bespottung en kruisiging overgeleverd wordt en Die bij dat alles zegt, dat aldus de Schriften vervuld moesten worden (Mark. 14:49; Matth. 26:46); om kort te gaan, wij hebben eenen Hoogepriester, zooals Hem Hebr. 2:17 en 5:7 schildert. Wie zou zoo iets verzinnen? Matth. 20:28; Joh. 10:17. Hij is de Hoogepriester naar de belofte in Jes. 53, of zooals Hem de Brief aan de Hebreëen beschrijft. Hij is een Hoogepriester, Die tot dienende helpers bij Zijne overgave in den dood niemand heeft dan heidensche krijgsknechten. Wij hebben eenen Hoogepriester in Hem, Dien al de Zijnen op het beslissende oogenblik verlaten, terwijl zij van verre staan, als Hij gekruisigd wordt; Dien een Zijner discipelen verloochent, een ander verraadt, en Die bij dat alles zegt, dat aldus de Schriften vervuld moesten worden. Hij vervult hier eene taak, die Hem als Hoogepriester voorgeschreven is door de Profeten, door de Heilige Schriften. Zijne basis is de Schrift en niet zekere ideeën, die Hij Zelf eerst met Zich brengt en waarvoor Hij propaganda maakt. Wij hebben in het Evangelie slechts de oplossing van het probleem; het probleem zelf moeten wij reeds kennen, zoodat het dus wel mag heeten: Niemand trede hier binnen zonder kennis van Mozes en de Profeten, anders is hij een verloren man. Wij zijn hier niet bij het begin der dingen, maar bij het τέλος τοῦ νόμου. (Rom. 10:4.)

Ook het optreden van Jesus als Koning is origineel, niet iets dat verdicht kan worden, en volstrekt niet naar den smaak der nieuweren. Wij hebben hier eenen Koning, Die het oog der wereld niets biedt dan armoede en nederigheid, en wel geene gezochte, gekunstelde armoede, geene armoede, waarin men behagen scheidt (zooals bij de monniken), maar zulk eene, die zich ongezoekt vertoont en haren grond heeft in de omstandigheden, in de zonde namelijk. Evenals de heer des huizes

de grootste knecht in het huis is, zoo is ook de Messias aller Knecht als Koning. Hij wordt uitgelachen, men heeft geene plaats voor Hem, Davids huis is in ballingschap. „De Zijnen“, zoo klaagt de Evangelist, „hebben Hem niet aangenomen“ (Joh. 1); vandaar dat Hij geene andere toevlucht had dan Zijnen Vader in den hemel, en arm was. Wij herinneren ons hier, wat zelfs de heidensche wijsgeeren zeiden, dat nml. de wijze man uit de wereld moest verdreven worden (Plato). „De vossen hebben holen, doch des menschen Zoon heeft niet, waar Hij Zijn hoofd nederlegge“, waar Hij eens rustig met Zichzelven alleen kan zijn, – zoo klaagt Jesus eens, en toch hebben Zijne discipelen nooit gebrek bij Hem geleden. Hij verzorgt hen op Zijne wijze, en volgens Matth. 9:15 hadden zij den Bruidegom bij zich, als Jesus bij hen was, daarna kwam de tijd van vasten en weenen. Op schamele kleederen gezeten, rijdt Jesus Zijne stad binnen (Matth. 21:7), steeds echter als Koning begroet. Aan het kruis wordt Hij als Koning geproclameerd, nadat Hij voor Pilatus bespot was als Koning der Joden, en toch antwoordt Hij den stadhouder: „Gij zegt, dat Ik een Koning ben“; maar juist het hoe, de aard en wijze dier verschijning is eigenaardig; gehoorzaam zijnde aan den Vader, is Hij de eenige Koning en zoo ook alleen een Heer van alle dingen. Hij is niet eerst Koning, om dan eens te overleggen, wat Hij God daarvan zal mededeelen. Welnu, zulke verhalen zijn voor vleesch en bloed volstrekt onuitstaanbaar, alleen het bestaan er van geeft aan de hedendaagsche negatieve critiek den doodsteek. Zoo iets verdicht men niet, daarover leert men zijn leven lang en is nog steeds verre van een volkomen verstaan. De nieuweren komen met het een of ander ideaal aan en willen dat aan de Evangeliën vasthechten, en wanneer hun dat niet gelukt, dan moeten de Evangeliën maar niet het ideaal bevatten.

Wij nemen wondere dingen waar, als wij geheel objectief de Evangeliën beschouwen. Bijv. de wonderen, die Jesus gedaan heeft, zijn hoogst merkwaardig. Soms verricht de Verlosser de wonderen onder hevigen strijd, zoodat men duidelijk ziet, welke moeite Hem zulks kost, en dat het afgesmeekt moet worden. (Mark. 7:33,34; 8:22.) Een andermaal daarentegen zien wij niets van zulk een wachten en zulk eenen hevigen strijd, maar de Verlosser gebiedt en is van de vervulling te voren verzekerd. (Matth. 17; 21:23; 26:18.) Daaruit leeren wij wederom, dat dit evangelische levensbeeld zich niet zoo licht laat ophelderen; het past slechts in het bestek eener heilsoeconomie, die van den beginne af door Hem en voor Hem gereed was. Men moet Hem trachten te kennen en te verstaan in verband met de voorbeelden, met al Zijne voorgangers (typen); dan verstaat men, dat Hij de tweede Adam, de man naar Gods hart is, waarvan bijv. David een voorbeeld was. Hij is het, Die gekomen is, om den wil Gods naar den Geest te volbrengen (Ps. 40), en vervolgens oorzaak van eene eeuwig geldende verlossing geworden is voor hen, die Hem gehoorzaam zijn (Hebr. 5:9). Een Jesus van het idee of een centraalmensch is hier volstrekt niet toereikend Onze Heere en Heiland staat in veel nauwer verband met hen, die Hij redden wil, dan men zich gemeenlijk voorstelt. Hij staat daar als Plaatsvervanger, als Borg en Hoofd, als de eerste eener reeks van kinderen Gods. Maar de geheele miskennis, dat hier de Schrift vervuld wordt, brengt mede, dat de uitleggers zich voortdurend aan het Evangelie stooten en zich er slechts door frasen kunnen uitredder. De waarheid des Evangelies is hun te stroef; zij dolen liever af op zijpaden en behelpen zich met holle gezegden.

Het zijn trouwens moeilijke vraagstukken, die het Evangelie ons voorlegt. Zoo even treedt Jesus in het Evangelie in al Zijne verhevenheid op en spreekt op eenen toon, die Hem doet kennen als aller dingen Heer. (Joh. 17:14-17). Onmiddellijk daarop echter gaat Hij naar Gethsémané en daar zoekt Hij Zijnen discipelen, met Hem te waken. Schleiermacher beweert, dat dit onmogelijk is, dat hem zulk een met Zichzelven in tegenspraak zijnde Jesus onbegrijpelijk is, – eenen idealmensch zou hij zich hebben laten welgevallen; eenen Jesus, zooals Hem de Evangeliën toonen, wil hij niet. Jesus bidt in Gethsémané den Vader, dat Hij den drinkbeker van Hem wegneme; als de tempelwacht

komt, doet Hij hen door Zijn woord ter aarde vallen, en als Petrus den dienstknecht des hooge priesters het oor af houwt, geneest Hij hem. Hij weet, dat Zijn Vader Hem meer dan twaalf legioenen engelen zenden kan, doch Hij bedient Zich daarvan niet. Aan het kruis denkt Hij voornamelijk aan de Zijnen; ook voor onwetende vijanden bidt Hij en belooft den moordenaar het Paradijs, en daarnevens hooit men woorden als: „Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?“ (Matth. 27.) Wij hooren den uitroep: „Mij dorst!“ Zoo is hier alles geheel onbegrijpelijk voor de gewone menschelijke opvatting, en dat zoowel bij de synoptische Evangelisten, als bij Johannes. Hij vertoont Zich niet minder naar Zijne Goddelijke natuur bij Mattheüs, Markus en Lukas, dan bij Johannes. Ook bij hen laat Hij herhaaldelijk Zijne meer dan menschelijke waarde te voorschijn treden (Matth. 11:27; 13:41; 25:31); Hij geeft Zijn bloed tot vergeving der zonden (Matth. 26:28), dingen, die het begrip te boven gaan. Wij vinden de belijdenis, dat Hij de Zoon Gods is, eveneens Matth. 16:16 en 26:64; zoo ook bij Markus en Lukas. Bij het verhoor voor den hooge priester vinden wij de bekentenis, dat des menschen Zoon zal komen op de wolken des hemels. De hooge priester houdt het voor eene Godslastering, doch Jesus blijft er bij. (Matth. 26:65). Als die hooge priester niet zoo verblind geweest was, als hij zich de Heilige Schriften Israëls had herinnerd, zou ook hij bekend hebben, dat hij niet anders verlost kon worden dan door het bloed en de gehoorzaamheid van den reeds lang te voren door de Profeten beloofden Knecht Gods, Die te gelijk Davids en Gods Zoon zou zijn, in één woord, dat geene andere verlossing bestond, dan die, welke de Profeten en Mozes verkondigd hadden.

Aan den anderen kant treedt bij Johannes volstrekt niet de menschelijke aard en natuur terug. Men heeft dit gemeend en Baur beweert, dat Johannes eenen schijnmensch schildert, die over de aarde zweeft, zonder haar aan te raken. Intusschen schildert geen Evangelist zóó zeer den hevigen strijd, het worstelen van Jesus met de Joden; niemand heeft zóó zeer Zijne verlossende liefde, om zielen te winnen, geschilderd, als juist Johannes. Alleszins menschelijk gaat het toe in het gesprek met de Samaritaansche vrouw; Jesus stelt Zich met alle Joden gelijk; met Martha en Maria gaat Hij om als vriend, met Maria als zoon (Joh. 19:26); om kort te gaan, de levendigste deelneming, eenen echt menschelijken aard en natuur ademen deze verhalen; vergelijk Joh. 8 het gesprek met de Joden, Joh. 9 het verhaal van den blindgeborene. Zelfs de proloog spreekt niet dogmatisch, maar in overeenstemming met de behoeften der lezers (2 Joh. 1). Daar gaat het er niet om, de Goddelijke natuur dogmatisch te doen uitkomen, maar om den Persoon des Verlossers en Zijn uitgaan van den Vader; want dit was eene hoofdvereischte voor den Verlosser, dat Hij geweest is, eer Abraham was, omdat Hij anders niet zijn Verlosser zijn kan. Zoo spreekt Johannes dus op eene geheel practische wijze van Zijn Goddelijk Wezen. Desgelijks Luk. 1:17; Mark. 1:2. Anders echter blijft de Goddelijke natuur ook bij Johannes verborgen en straalt door de menschelijke natuur ons tegen. Als Nicodemus Hem opzoekt, noemt Jesus Zich des menschen Zoon. (Joh. 3:13.) „Ik en de Vader zijn één“ (Joh. 10:30), dat zegt Hij niet, om bij gelegenheid Zijne Goddelijke natuur dogmatisch te releveeren, maar tot bevestiging der waarheid, dat niemand Hem Zijne schapen ontrukken zal, – juist omdat Hij één met den Vader is. Anderzijds zijn onze Evangeliën daarom echter niet antidogmatisch; evenmin staan zij in eenig opzicht tegenover de kerkelijke Christologie, zoodat men de kerkelijke Christologie als scholastisch zou kunnen wegcijferen. Wij kunnen de kerkelijke Christologie uit de Evangeliën bewijzen, want de oude kerkvaders, Athanasius, Cyrillus en anderen, steunden juist op het Evangelie. In de Evangeliën doet zich dus de Goddelijke natuur niet gelden ten koste van de menschelijke, noch de menschelijke ten koste van de Goddelijke, doch wij moeten hier een samengaan der twee naturen ten behoeve van de verlossing erkennen. De Goddelijke natuur verliest niets van hare verhevenheid, en ook de menschelijke komt volkomen tot haar recht.

De Goddelijke nederbuiging, die zich over 't algemeen reeds in de schepping aller dingen openbaarde, viert hier haren grootsten en laatsten triomf, zooals reeds oudere leeraars der Kerk duidelijk ingezien hebben. Bernhard van Clairvaux zegt in een zijner leerredenen: De verhevene Majesteit heeft willen dienen, opdat wij mochten regeeren, in de diepste verborgenheid heeft Zij Zich willen nederbuigen, opdat Zij ons verheffe boven al Hare werken. Zulke gedachten zijn onbegrijpelijk voor hen, die vooraf reeds alles weten, en met hunne aan de filosofie ontleende ideeën afdingen op de waarheid des Evangelies. Hier is geen persoon, dien men naar eenen elders verkregen maatstaf zou kunnen afmeten. Jesus is geheel menschelijk, waar Hij Zich als God betoont, en geheel Goddelijk, waar Hij Zich als mensch betoont. (1 Tim. 3:16). Aan onze zijde staande, met God den Vader handelend, heeft Hij eene verlossing teweeggebracht, opdat wij zouden gerechtvaardigd worden voor God. (2 Cor. 5:21.) De diepste gedachten des Apostels knoopten zich vast aan den Jesus der Evangeliën en zijn niet in eenig opzicht van buiten af daaraan toegevoegd. De Evangeliën zijn geene melk, en de Brieven vaste spijzen, maar eerder omgekeerd: de Brieven willen ophelderden; hetgeen echter opgehelderd wordt, staat in de Evangeliën, en wie de Evangeliën wil kennen, kenne eerst het Oude Testament. Ook de zondingsprediking der Apostelen legde den grond met behulp van Mozes en de Profeten.

§ 3. Het Evangelie en de Evangeliën.

Men kan met betrekking tot de eerste vier Boeken van het N. T. zeggen: Vier Evangelisten, doch één Evangelie. De oudste kerkvaders, Irenaeus, Clemens e. a. kerkelijke schrijvers, bedienen zich bij de behandeling van Evangelische stoffen, overal van den singularis: „in het Evangelie zegt de Heere“, „in het Evangelie staat geschreven“, of „het Evangelie zegt“. Dat bewijst, dat de vier Boeken bij elkander behooren; men zou kunnen zeggen: de éénheid van het wezen niettegenstaande het viertal personen. Daarmee staat ook in verband de oude gewoonte, om als opschrift der Evangeliën de uitdrukking *κατά* te bezigen. Bij Irenaeus, bij den vervaardiger van den Kanon Muratorius¹, bij Clemens vindt men: *Εὐαγγ. κατά*; en wel vindt men dit deels als opschrift, deels als onderschrift. Dit opschrift wil zeggen, dat het Evangelie wel is waar één is, doch op verschillende wijze opgevat en te boek gesteld; en inderdaad zijn naar alle getuigen voor dit spraakgebruik de namen, die op *κατά* volgen, werkelijk de namen der schrijvers en niet van oorspronkelijke getuigen dezer gebeurtenissen. Immers dan had in het Evangelie van Markus moeten staan: *κατὰ Πέτρον*, en bij Lukas *κατὰ Παῦλον*, want bij niemand staat sedert de oudste tijden de afhankelijkheid van eenen ouderen leeraar zoo vast als bij Markus en Lukas.² In allen gevalle is dit *κατά* niet slechts eene omschrijving van den genitivus; dat komt wel later voor in fraai Grieksch, bijv. bij Diodorus, maar in zoo eenvoudige kringen als de Christelijke is zoo iets ongehoord. Dit *κατά* moet dus naar zijne ware beteekenis aldus opgevat worden, dat volgens Markus het Evangelie zóó leert, en volgens Mattheüs wederom zóó. Dus bij alle éénheid van het ons overgeleverde Evangelie is het toch eene viervoudige mededeeling, met welke wij te doen hebben, en wel slechts vierledig was de mededeeling, en ook dit is beslissend. Het viertal is, zoowel als het zevental, bij de oude schrijvers van hooge beteekenis. Bij de oudste schrijvers, die zich daarover uitlaten, vinden wij vier Evangeliën. Inderdaad was alle mogelijkheid voor een vijfde uitgesloten, om nevens deze vier gezag te verkrijgen; geen ander Evangelie vond ingang, noch het Evangelie *καθ' Ἑβραίους* noch ook de *λόγια* van Papias. Hoe vele zich ook opdeden, hoe velerlei ook geciteerd werden, zelfs bij Irenaeus, het hielp alles niets, de vier Evangelisten bleven op hunne eerbiedwekkende plaats. Eene zeer hechte traditie reikte den vier

1 Vergel. de 2de alinea van het Fragment van Muratori uit de 2de helft van de 2de eeuw der Christelijke jaartelling.

2 Zie reeds het Fragment van Muratori in 't begin.

Evangelisten den palm, al het andere, dat optrad met de aanspraak op gelijke waarde, moest eerst aan de vier Evangelisten getoetst worden, en had toch geen uitzicht, om op dezelfde lijn met de vier geplaatst te worden. Intusschen werd het den vier Evangelisten niet erg moeilijk gemaakt, op hunne eenzame hoogte te blijven: de tijd der eerste Christelijke eeuw was niet gunstig voor literarischen arbeid. Daarbij komt, dat de apocriefe evangeliën eenen armzaligen inhoud hadden, die den lezer onwillekeurig doet lachen. Waar zij over de kindsheid van Christus handelen, behelzen zij de ongehoordste fabelen van het wonderkind Jesus. Wat behalve de vier in de Kerk zich nog voordeed werd aan de liefhebbers overgelaten en geraakte weldra in welverdiende vergetelheid. De alleenheerschappij der vier Evangeliën in de Kerk is in de oudheid niet bestreden; dat heeft Zahn in zijn 2de Hoofdstuk van de „Teuschungen“ zeer juist in het licht gesteld tot groote ergernis van diegenen, die daardoor hun spel bedorven zien. Voor ons staat het alternatief vast, dat de mondelinge overlevering van Christus neêrgelegd is òf in de vier Evangeliën, òf te beschouwen is als teloorgegaan, zoodat wij dus niets rechtstreeks van Christus meer zouden weten. Het kenmerkende onderscheid tusschen de Nieuw-Testamentische geschriften aan de eene zijde en de Apocriefen en kerkelijke geschriften aan de andere zijde bestaat hierin, dat gene alleen het voertuig van het recht begrip van het O. T. zijn, terwijl alle epigonen zulke juiste inzichten niet hebben, maar veelal in het duister rondtasten. In den apostolischen kring, waaruit onze Evangeliën afkomstig zijn, is vooral een welbegrensd begrip van het O. T., dat door zijne beslistheid imponeert.³ De eigenaardigheid van het Evangelie bestaat in zijn nauw verband met de belofte. Eeuwen aaneen hadden geene Profeten geprofeteerd – daar treedt er weder een op en verkondigt, dat de verwachte Messias verschenen is, en met Hem het Rijk Gods, en dat zij slechts bekeering van noode hebben, om de volheid te hebben, den ganschen rijkdom der belofte in bezit te nemen. Alle bronnen, die lang verdroogd schenen, stroomden opnieuw en verfrisschen het dorre aardrijk. Overall ontmoeten wij dit phenomeen in de Evangeliën. De apocriefe evangeliën en ook de geschriften der Heiden-Christelijke leeraars missen terstond het recht verstand van het O. T. Zij vatten den Heiland als een nieuw phenomeen op, en willen Hem op de eene of andere wijze in verband brengen met de tijdverschijningen; zij trachten Hem eene plaats te waarborgen aan hunnen zeer beperkten horizon. Hij is voor hen een nieuw leeraar en een nieuw principie, doch niet τέλος τοῦ νόμου, de kroon van den reeds in het paradijs groeienden boom. Zulks vinden wij én bij de apostolische vaders én bij de apologeten. Hunne Oud-Testamentische bewijsvoering is over 't algemeen dor en vervelend, zij toonen eenvoudig er niets van af te weten. Dus geeft ons het O. T. den maatstaf, om in de Christelijke Kerk het kanonieke van het apocriefe haarfijn te onderscheiden. In de overeenstemming van het O. en N. T. hebben wij het zekerste getuigenis voor ons geloof; profetie en vervulling vormen het stalen pantser, dat het omgeeft en tegen alle aanvallen beschut. Ook in het verder verloop zien wij, dat met de verwaarloozing van het O. T. die van het Nieuwe steeds is begonnen. Den waren grond legden na den dorren tijd der Middeleeuwen onze Hervormers; maar het piëtisme begon wederom het O. T. te verwaarloozen; alleen de Psalmen wist men nog te waardeeren. Het rationalisme, dat het O. T. uitermate vijandig gezind was, trachtte nu van het N. T. te redden, wat met zijne droge moraal overeenkwam. Christus werd zedeprediker, Hij brengt nieuwe wetten. Een petrefact bleef er over. Daarna kwam Strauss en loste alle evangelische mededeelingen in mythen op, en nu kreeg de zaak weer eenig voorkomen. Men kon de Evangeliën beschouwen onder het gezichtspunt der volksmythen of ook der mythen in den Pentateuch. Nadat zoo door Strauss de Evangeliën van hunnen bodem losgemaakt waren, zette Baur ze weêr in elkan- der; hij beschouwde ze als voortbrengselen der tweede eeuw en trachtte het geheim hunner concep- tie in den geest der schrijvers uit te vorschen. Het resultaat dezer onderzoeking was, dat geen histo- rische kern meer overbleef, alles werd schil, en wanneer men de schil geheel afpelt, blijft er, evenals

3 Vergel. wat het Fragment van Muratori te dezen opzichte van Paulus zegt (alinea 44).

bij de ui, niets over. Hij brengt eenen Jesus te voorschijn, die nergens anders bestaat, dan in de hersenen van Baur. Met de analyse der vier Evangeliën en het eigenaardige van hunne schrijvers is het treurig gesteld. (Baur, Kritik über die Kanon. Evg. pag. 4, 31, 548, 572.) De criticus heeft volstrekt geen begrip van de werkelijkheid. Het toppunt dezer critiek is het streven, om, zoo mogelijk, van het echte leven af te leiden en alles kunstmatig te organiseeren, en hij houdt in de eerste plaats geene rekening met het verband tusschen het O. en N. T.. Ritschl is met goed gevolg tegen hem opgetreden. („Die altkath. Kirche“, 2de uitgave, 1857.) De kracht van Ritschl bestaat hierin, dat hij nadruk legt op het verband tusschen het O. en N. T. en er op wijst, dat de schrijvers van het N. T. alleen zich verheugen in het recht verstand van het O. T., dat zij het verband tusschen profetie en vervulling weten in het licht te stellen en O. en N. T. niet scheiden. Het kwijnen van de uitlegging van het N. T. ligt hierin, dat men het N. T. van zijnen gezonden bodem losrukt en het op zichzelf laat staan, dus aan het N. T. eenen bodem aanwijst, waarop het echter niet meer gedijen kan. Men komt echter in de grootste verlegenheid, wanneer men het Evangelie leest en op het O. T. geene acht slaat. Men moet dan eerst ergens eenen nagel inslaan, waaraan men bijv. de begrippen: Messias, Rijk Gods, Zoon Gods, geloof, berouw, eeuwig leven, waarheid en leugen vastknoopen kan; maar waar ter wereld is daarvoor de aangewezen plaats? De Evangeliën en de geschriften der Apostelen wijzen op het verleden. En nu komen wij hier op eens als menschen zonder verleden te staan, als kolonisten, die zich ergens gaan vestigen. Wij hebben echter gezien, tot welke vervluchting der heilsgedachten de Tübinger school gekomen is, tot welke deformatie na eene zoo heerlijke Reformatie in de 16de eeuw.

Laten wij ons echter door polemieken niet te lang op den drempel ophouden. Wij hebben gezien, dat naast de Evangeliën niets zich verheffen kan en er in die soort niets bestaat, dat aanspraak kan maken op gelijke waarde. Zij zijn er, – en wij laten ons dezen schat nooit ontroofen.

§ 4. Markus.

Markus was een inwoner van Jerusalem en heette eigenlijk Johannes. De naam zijner moeder was Maria. Zij bezat een huis te Jerusalem (Hand. 13) en zelfs de naam harer dienstmaagd, Rhode, is tot ons gekomen; deze opende, zooals bekend is, den uit de gevangenis verlost Petrus de huisdeur niet, uit loutere vreugde, dat hij er was (Hand. 12:14). Het is mogelijk, ja zelfs waarschijnlijk, dat de moeder van den Evangelist eenen olijvenhof op den Olijfberg bezat, hetzij in de nabijheid van Gethsémané, of dat Gethsémané zelf haar toebehoorde. Het is mogelijk, dat Markus juist in den nacht, dat Jesus verraden werd, aldaar vertoefde; door het rumoer, waarmee de gevangenneming gepaard ging, wakker geworden, zal hij naar buiten gegaan zijn, slechts met een lijnwaad bekleed; toen men hem grijpen wilde, ontvlood hij naakt. Hij was dus de zoon eener welgestelde weduwe.

Later reisde hij met Barnabas en Paulus. Om welke redenen hij van hen scheidde, is onzeker; Paulus was toornig en wilde hem niet meer medenemen, kreeg daarover twist met Barnabas, die voor zijnen neef Markus opkwam, en zoo vertrok Barnabas met Markus alleen.

Toen Paulus den Brief aan de Colossensen schreef, was Markus weder bij hem te Rome (Col. 4:10; Fil. 1:24), hij had zich met hem verzoend; ook 2 Tim. 4:11 wordt Markus door Paulus genoemd. Buitendien moet hij ook Petrus gevolgd zijn en is hij, zooals ook zijn Evangelie toont, een leerling van beide Apostelen en vormt aldus een soort van band tusschen de twee groote Apostelen, die de Tübinger school heeft trachten te scheiden. Het was zelfs eene vaste traditie in de Kerk, dat hij „interpres sectator“ van Petrus was; (zoo noemt hem Papias Iren. III, B 10, § 6; vergel. ook Papias bij Eusebius, hist. eccl. III, 39, 15). Met „interpres“ is bedoeld, dat hij te boek stelde, wat hij van Petrus mondeling vernomen had omtrent den Heere. Het woord „interpres“ ontroofte hem zijne zelf-

standigheid niet (vergel. Iren. III, 11, 8; 16, 3). Deze algemeen verbreide overlevering noodzaakt ons, Markus met de prediking van Petrus in nauwer verband te brengen, en het ontbreekt niet aan bewijzen daarvoor in het Evangelie. Verschillende plaatsen namelijk verraden den ooggetuige. Mark. 11:16 en 21; 14:37 en 72; 8:88; vergel. Matth. 16:17-19; Mark. 9:5.

Dat het Evangelie voor heidensche lezers en inzonderheid voor Romeinsche Christenen geschreven is, toonen plaatsen aan als Mark. 12:42; 15:31; 15:12; 16; 7:2 en 3. Om zijnen lezers eene voorstelling te geven van de taal van Christus, geeft juist hij meermalen de door Jesus gebezigde woorden, maar hij vertaalt ze dan ook, Mark. 5:41; 7:34; 14:35. Mattheüs doet zulks niet, want voor zijne lezers was dit niet noodig. Dat Markus de schrijver is, kunnen wij afleiden uit een kort verhaal in Hoofdstuk 14:51-53, van den jongeling, die in een dun lijnwaad gehuld Jesus heimelijk volgde, toen Hij gevangengenomen werd, totdat de krijgsknechten hem grijpen wilden, waarop hij naakt ontvlood. Dit voorval, dat niet tot eere strekt, was voor niemand bijzonder interessant, en kon ook door niemand van Jesus' volgelingen, die reeds gevlucht waren, opgemerkt worden, dan alleen door hem, die dit beleefde. Dus Johannes Markus zelf verhaalt het. Deze heeft zich bij de Christenen als dien jongeling aangeduid en daardoor tevens vertrouwen gewekt. Wie zoo dicht bij de gebeurtenissen stond, dat hij dien nacht in Gethsémané was, is immers een goed getuige; en wie bij de mededeeling zichzelve niet spaart, verhoogt daardoor de geloofwaardigheid van zijne berichten. Hij is in elk geval een lastig man voor onze moderne mythendichters. Merkwaardig is, dat ook Johannes zulk een onmiskenbaar signatuur op zijn Evangelie drukt. Joh. 1:10; 18:14; 19:26; 21:20 vv.. Ook Lukas doet zich kennen als de schrijver van zijn Evangelie; doordat namelijk het Evangelie het eerste deel van de Handelingen der Apostelen vormt en Lukas hier volgens Hoofdstuk 16:10 zich als metgezel van Paulus doet kennen, is ook voor dit Evangelie het signatuur gegeven, waaruit blijkt, dat niemand anders dan hij er de schrijver van is. Gewichtig is dus deze, al is het ook bedekte bekendmaking van den persoon zelven. Een bedrieger zou zich gehaast hebben, den naam Johannes Markus dadelijk te noemen. Onze Evangelisten hebben slechts indirect hunnen persoon doen kennen. Zoo handelt de ware bescheidenheid. Van Phidias wordt verhaald, dat ook hij zeer discreet zijn auteurschap aanduidde, door op het beroemde schild van Minerva zijne beeltenis aan te brengen. Walther von der Vogelweide noemt zich „de Kluizenaar“.

Niet kwaad is Markus reeds door Papias bij Eusebius gekenschetst. Markus schreef niet naar eene geregelde orde, hij heeft ook slechts ettelijke dingen geschreven en wel zulke, die door Petrus bij zijne prediking gebruikt werden, en dat wel met bijzondere zorgvuldigheid. Met deze karakteristiek van Papias stemt het voor ons liggende Evangelie overeen, het heeft een zeer eigenaardig karakter. Bijzonder eigen aan Markus is het dikwijls (40-maal) voorkomende εὐθύς, εὐθέως. Dat was blijkbaar een stylistische gewoonte van den schrijver, die zelfs in dit zijn werk is overgegaan.

Eene andere eigenaardigheid is, dat hij alles zeer aanschouwelijk voorstelt. Mark. 1:13,26,33 en 45; 3:21; 5:3-5; 6:31; 9:3,18 en 26; 10:32 en 50; 1:18 en 20. Ook der discipelen gebrek aan recht verstand, in 't bijzonder wat den Heere betreft, doet Markus uitkomen, o. a. Hoofdstuk 9:32 en bij gelegenheid van de opstanding 16:18. Het oprechte en prompte, het den Christenen kenmerkende krijgshaftige wezen is hem eigen. Hij is de miles onder de Evangelisten, maar de miles Christi, want de Geest Gods kan Zich met de verschillende karakters der menschen vereenigen en zoo heeft Hij het in dit geval met Markus' energisch en soldatisch karakter gedaan. Het Evangelie, het κήρυγμα, moet de wereld in; en de uitrusting van de daarvoor bestemde zendelingen is een hoofddoel van den Evangelist, en zeer opmerkelijk is het, hoe hij in het begin (1:14), in het vervolg (3:13-15) en aan het slot op deze werkzaamheid allen nadruk legt; men vergelijkte de laatste Verzen van het Evangelie, waar hij niet kan nalaten mede te deelen, dat zij uitgingen en overal predikten.

Wij hebben hier een voortreffelijk compendium van het Evangelie; toch moeten wij de andere Evangeliën er bij houden, ook zij zijn uitvloeisels van het eene Evangelie. Mattheüs, Markus en Lukas staan ter eener zijde, Johannes ter anderer zijde. De grootste der Evangelisten echter is de laatstgenoemde.

Hoofdstuk I.

Vers 1-3. Maleachi en Jesaia (40:3), de twee Profeten, worden genoemd als degenen, van wie het begin van den nieuwen tijd afhangt. In de eerste plaats is Maleachi aangehaald, dien Matth. 11 het eerst citeert, als den laatsten der Profeten, wien Johannes de hand zou reiken. De sedert eeuwen verstomde profetie zal nu den mond opendoen. God bezocht Zijn volk door Zijne boden. In dit citaat wordt de Messias aangesproken, $\sigma\omega\upsilon$ heet het; daarmee is waarschijnlijk eene door Jesus gewettigde opvatting van de plaats bij Maleachi wedergegeven. Van beteekenis is hier nog, dat het profetisch woord van Maleachi, dat in het laatste Hoofdstuk staat, hier in het eerste Hoofdstuk van het Evangelie weder opgenomen wordt. De belofte Gods wordt vervuld; wat daar beloofd was, geschiedt.

Het wekt onze verwondering, hoe veel de Evangelist bij zijne lezers als bekend veronderstelt. Den geheelen stand van zaken ten tijde van Maleachi veronderstelt hij als bekend, en daarvan uitgaande, maakt hij den overgang tot den tijd van Jesus. Toenmaals reeds wachtte Israël op eene verandering, namelijk op een gericht, eene eindbeslissing, en Maleachi moet hun aanzeggen, dat die komen zal; God zal tot Zijnen tempel komen, doch niet zonder eenen heraut of wegbereider (Mal. 3). Met dat woord verstomde de profetie. Na vier eeuwen opent zich de gesloten mond en wij hooren: wat daar eens geprofeteerd werd, zal nu geschieden: „Ziet, Ik zende Mijnen engel voor Uw aangezicht“. Er staat hier $\sigma\omega\upsilon$; naar deze lezing wordt de Messias aangesproken, in den grondtekst spreekt God Zelf. In één woord, Maleachi's profetisch getuigenis is het, waarom alles gaat. Belangrijk is nu het tweede citaat, aan Jes. 40:3 ontleend. Dit Hoofdstuk stelt ons levendig den toestand des volks voor oogen en schildert ons dien als eene woestijn. Slechts eene *stem* wordt genoemd; op de *prediking* komt alles aan, de persoon treedt geheel op den achtergrond. De toenmalige toestand wordt met het woord „woestijn“ aangeduid, derhalve was die een zeer slechte, al scheen hij ook goed. Het Evangelie haalt Jesaia aan, om Israël er toe te brengen, den tegenwoordigen toestand naar Jesaia's tijd te beoordeelen. De „woestijn“ ten tijde van Jesaia was, zooals bekend is, de ballingschap; dus een beeld der wereld, die door zonde en dood verwoest is geworden. Uit deze woestijn wil echter de Heere te voorschijn komen en door haar Zijnen weg nemen. Nu zal echter het volk den Heere den weg bereiden en rechte paden maken. De Farizeën waren toenmaals de toongevende partij, zij waren de vromen $\kappa\alpha\tau'$ $\acute{\epsilon}\xi\omicron\chi\eta\upsilon$, en de Sadduceën leefden van hunne oppositie tegen de Farizeën. De tegenstelling was dezelfde als die van onzen tijd tusschen de vromen en de wereldlingen. Wij mogen den toestand van Israël niet te zwart afschilderen en in abstracto daarover redeneeren. Wij achten den toeloop, dien Johannes had, een bewijs voor den betrekkelijk gunstigen toestand. De Farizeën waren zeer ijverig, zooals Paulus hun betuigt en met zijn voorbeeld bewijst. Zij wachtten op hunne wijze ook op de komst van den Messias en trachtten door vrome werken die te verhaasten, vooral doordien zij vele proselieten zochten te maken, ten einde zoo den Messias den weg te bereiden of het Hem gemakkelijk te maken. De Sadduceën aan den anderen kant waren anti-Farizeesch en hadden – zooals elders ook gebeurt – een scherp oog voor de zwakheden van hunne tegenpartij en haar vroom drijven. Herodes had bij de aanvaarding der regeering vele honderden der Farizeën met het zwaard gedood. – Nu de Heiland komen zal, moet in de eerste plaats het bederf des volks blootgelegd worden en er moest juist met de leidlieden begonnen worden. Johannes treedt dus op in eene woestijn, naar de profetische voorstelling, doch hij werd slechts weinig verstaan. Lukas spreekt wel van zulke geloovigen, die op de Vertroosting Israëls wachtten, doch er waren niet velen, die dit deden. In zulk eene woestijn verwekte God eenen Profeet, t. w. Johannes. Zijne prediking luidt: „Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijge komen“ (Matth. 3). Bij Markus en Lukas wordt de nadruk gelegd op den Doop. Op die wijze werd de toenmalige Kerk wonderbaar wederopgericht, en Johannes was meer dan een Profeet, hij wees namelijk direct op Christus.

Vers 4-8. Johannes doopte, en dat niet alleen, hij verkondigde ook; den Doop, die met bekeering in verband stond en vergeving der zonden beoogde. Johannes is dus een genadeheraut, naardien zijn oogmerk vergeving der zonden is; zijne prediking is eene verkondiging der genade Gods, hij treedt op niet alleen als dooper, maar hij verklaart het volk ook, wat zij deden door zich te laten doopen: zij betuigden daarmede de afsterving van hunnen ouden mensch en toonden zich doordrongen van de noodzakelijkheid dier afsterving. Voorts ontvingen zij daarmede vergeving der zonden door de verdiensten van den komenden Messias. Als de Doop van Johannes met den proselietendoop in verband stond en niet zoo maar in de lucht hing, dan werd daarmede aan de Joden zeker een zware eisch gesteld. De proselietendoop is van ouden datum (vergel. Josephus Ant. 180). Desgelijks spreekt Hebr. 6:2 van verschillende doopen, die er waren. Deze doop nu beduidt, dat de Heiden als Heiden ondergaan en sterven moest, uit den doop kwam hij als een nieuw mensch te voorschijn. Deze beteekenis ligt ook in Rom. 6:3 en 4 en eveneens in Tit. 3:5. Hij had plaats nevens de Besnijdenis en was vooral voor vrouwen van gewicht en maakte den Heiden tot Jood, het kind des duivels tot een kind van Gods Verbond met Abraham. Als nu Johannes ook de Israëlieten dezen doop liet ondergaan, dan beteekent zulks, dat ook zij, om den Messias te ontmoeten te gaan, zich eerst geheel wegwerpen moesten en van al hunne voorrechten afstand doen. Vele Farizeën weigerden zich dan ook aan zulk eenen eisch te onderwerpen. Jesus echter houdt hun voor (Luk. 7:30), dat zij daarmee den Raad Gods, die hen gold, verworpen hadden. Opmerkelijk is het echter, dat de Farizeën nochtans Johannes rustig lieten doopen. Het Sanhedrin zond wel is waar boden tot Johannes, doch niet om den Doop te verbieden, wel echter om naar de bevoegdheid, de autoriteit, waarmede hij zulks doet, te vragen (Joh. 1:21); niemand moet dus gewaagd hebben tegen den Doop zelve bezwaren in te brengen, de goddelijke afkomst sprong dus in het oog, en al opponeerde men ook, en al disputeerde men er over, of deze Doop uit God was, of niet, de meerderheid des volks kwam nochtans tot den Doop. Dus met den Doop van Johannes kon men zich nog al vereenigen, met Jesus' verkondiging echter niet. Den Doop van Johannes beschouwde men als van den hemel komend (Mark. 11:30); men verheugde zich eenen tijd lang in zijn licht te wandelen, en zoo kwam de menigte toestroomden. Zijne verschijning had nog iets, dat de phantasie bekoorde, hetgeen Jesus' verschijning voor hen miste. Johannes zag er uit als een tweede Elias, reeds in zijn uiterlijk voorkomen; zijn kleed was van kermelshaar; verder droeg hij eenen lederen gordel om de lendenen, en at, wat voor de hand was. Voorts vroeg Herodes hem om raad, evenals Achab eens Elia; hij vertoefde, zooals ook Elia deed, bij voorkeur in de woestijn. De Roomschen maken eenen asceet van hem. Maar waarom? De omstandigheden immers drongen hem tot zulk een voorkomen en gedrag; ook was het naar den zin van het volk. Al zulke uiterlijkheden heeft Jesus gemedend. Hij liet Zijne discipelen niet eens meer vasten. Maar ook bij Johannes is het belangrijkste zijne prediking, eene prediking, die tot onderwerp had den Toekomstige, den Sterkere, in Wiens dienst hij zelf en zijn Doop stonden. Want alle Profeten in de Heilige Schrift hebben in de leer uitgemunt en al het andere was bijzaak. Johannes heeft Wet en Evangelie gepredikt, maar geene doode werken. „Bekeert u“ is de leuze, waarmede hij begon. Dit zeide hij tot allen en ergerde daarmede juist de Farizeën, terwijl de zondaars hem verstonden. Dit woord bevat de gansche leer der zaligheid. De geheele inhoud en omvang zijner prediking ligt in dit eene woord: „Bekeert u“, opgesloten. In Luk. 3 wordt zulks nader geëxemplificeerd; iedereen stand geeft hij zijne les; het scherpst laat hij zich uit tegenover de vrome Farizeën. Wat hij aldaar vordert, is het doen van den wil Gods; – hij dringt niet aan op vrome gevoelens, maar op het *doen* van den wil Gods, zooals die vervat is in de Tien Geboden.

Vers 5 geeft te verstaan, dat de menschen de prediking van Johannes begrepen en bij den Doop hunne zonden beleden. Een ander hoofddoel der prediking was, op den Messias te wijzen.

Vers 7 spreekt van den Sterkere, en dat hij niet waardig is, Dezen zij het ook den minsten dienst te bewijzen. Zulks beteekent het geloof, dat hij in Jesus had. Dit geloof aan den Messias is ook in Joh. 1:29 en Hand. 19:4 hoofdzaak. Van dezen Messias spreekt hij naar ons Evangelie ook in Vers 8: „Hij zal u met den Heiligen Geest doopen“. Dus spreekt hij terstond het hoogste van den Messias uit en vernedert zichzelf. Wij zien, dat wat Johannes geeft, niet iets voorloopigs is, en zoo is ook dit woord van den Doop met den Heiligen Geest van geene geringe beteekenis en dringt tot in de diepten van de leer der zaligheid door. Het is over 't algemeen verkeerd, te meenen, dat de Evangelieën slechts eenige voorafgaande begrippen geven en de Brieven de hoofdzaak brengen. Markus schrijft voor de ingewijden, niet voor nieuwelingen; hij heeft Paulus en Petrus tot leermeesters gehad, en zoo is dan zijn Evangelie niet iets, dat maar voorloopige inlichtingen verstrekt. Johannes is geen prediker der Wet, hij veronderstelt integendeel, het volle Evangelie. En zoo werkte dan ook zijne prediking en bracht eene geweldige ontroering teweeg, die zich aan het volk mededeelde. Zij werden weêr eens bevreesd wegens hunne zonden; deemoedig hooren zij, wat hij hun zegt. Slechts de Farizeën boden weêrstand; want hij maakte ook de vromen tot zondaars; Johannes' eigenlijk doel is, dat Israël weêr Israël moge worden, met God om den zegen worstele, opdat de komst van den Messias ten zegen en niet ten oordeel zij, want Hij komt in de laatste ure, en met Israël als volk is het ras gedaan. De woorden: „Hij zal u met den Heiligen Geest doopen“, willen niets anders zeggen, dan wat de Profeet zegt, als hij betuigt, dat Hij hun een nieuw hart zal geven (Jer. 31:31 vv.). Dit laatste vermocht Johannes met zijne werkzaamheid natuurlijk niet. Wij nemen hier de drie bestanddeelen van elke evangelische prediking waar: 1°. bekeering; 2°. vergeving der zonden (rechtvaardiging door het geloof); 3°. het gedoopt worden met den Heiligen Geest. De prediking van Johannes onderscheidt zich niet van die der Apostelen en der Christelijke leeraars in 't algemeen; zijn uitgangspunt is bekeering, het midden geloof en rechtvaardiging, en het slot eindelijk de doop met den Heiligen Geest. Allen, die waarachtig naar deze prediking luisterden, waren in 't bezit gesteld van eenen overvloed van alle goederen; zij hadden eenen prediker des Evangelies, zooals weinigen gehad hebben, eenen man, die niet in zijnen eigen naam komt, maar die op Jesus, den Sterkere, wijst, als op Dengene, Die de zonden der wereld draagt; en ten slotte verkrijgen zij het uitzicht op den Heiligen Geest en daarmee op de volkomen wedergeboorte. Er gebeuren dus hier aan de Jordaan groote dingen; de tijd was gunstiger dan ooit. Jesus was door Johannes aangekondigd; met klassieke woorden, die iedereen verstond, was op Hem gewezen. Om kort te gaan, de moderne scheiding der werkzaamheid van Johannes van die der Apostelen is beslist af te keuren. Johannes zoowel als de Apostelen wijzen op Jesus, op het Lam Gods. Noch Johannes, noch de Apostelen konden de hoorders met den Heiligen Geest vervullen; dat kon de Sterkere alleen, en Hij doet het ook. Als bewijs voor de ingrijpende werkzaamheid van Johannes staan daar de van Johannes tot Jesus overgaande discipelen: (Joh. 1.)

Vers 9-11. Bij den doop in de Jordaan verschijnt ook Jesus; het is Zijn eerste optreden in Zijn dertigste jaar. (Luk. 3.) De andere Evangelisten berichten ons, dat Johannes Hem tegenstond en dat de Heere geantwoord heeft: „Het betaamt ons, alle gerechtigheid te vervullen“. De bedoeling is, dat Hij wil, dat Johannes doet, wat hem betaamt volgens goddelijke opdracht, en Hij, de Messias, zal doen, wat Hem voegt. Jesus komt en Hij laat Zich doopen, alsof het geheel vanzelf sprak. Dat is echter voor velen iets, dat niet vanzelf spreekt, inzonderheid voor dezulken, die reeds de eene of andere voorstelling van den Messias medebrengen. En toch is het een *πρεπτόν*, iets, dat wel voegt, en zulks om de volgende redenen: 1°. De Doop was uit God (Luk. 7:29 en 30), zelfs de Farizeën wagen het niet, dat te loochenen; men gaf God gelijk, door zich te laten doopen, en daaraan onttrekt Zich ook Jesus niet. 2°. De Heiland wil geene uitzondering maken, Hij is Israëliet en wil het gebod van den God Israëls, in de vervulling van Zijn ambt begrepen, nakomen. 3°. De zonden, die Hij belijdt

bij den doop, zijn langs den weg der toerekening op Hem overgedragen; Hij is juist door deze daad door Johannes zelven als het Lam Gods, Dat de zonde der wereld draagt, bekend geworden. (Joh. 1:23.) Tot zoolang zeide Johannes, dat hij Hem niet recht gekend had, nu kent hij Hem. (Joh. 1:31.) De Verlosser, zeggen wij, is door toerekening de Drager van de zonden der wereld geworden; de schuld van ons allen (Jes. 15:6) ligt op Hem; dat predikten reeds de offers, en zegt de Profeet duidelijk in Jes. 53:6 en 10. Christus is krachtens Zijne afstamming van Abraham en Adam en door Zijne ware menschelijke geboorte uit eene vrouw (Gal. 4:4) den broederen gelijk geworden (Hebr. 2:17); Hij is onder de Wet gesteld (Gal. 4:4); Hij is in alles den broederen gelijk geworden en ten laatste aan het kruis een vloek geworden voor ons (Gal. 3:13). De Doop toont ons voor de eerste maal duidelijk, hoe de Heere Zijn ambt vervult. De Doop was immers een symbool der afsterving van den ouden mensch en der opstanding van den nieuwen; deze beteekenis moeten wij alleszins in 't oog houden, ook waar het Jesus betreft. Hij Zelf noemt immers volgens Matth. 3:17 den Doop eene vervulling aller gerechtigheid. Ook Jesus, als Hij Zich doopen laat, buigt Zich onder Gods eischen en laat Zich behandelen als Dien, Die de gestaltenis des zondaars aangenomen heeft, Die Zich de zonden der wereld heeft laten toerekenen. Evenals Hij Zich later aan het kruis laat slaan, alzoo laat Hij Zich reeds hier als Plaatsvervanger der menschen behandelen. Hij is niet onverschillig en ongevoelig bij deze handeling; Hij bad, heet het Luk. 3:21, Hij erkent Gods gerechtigheid, die zich in dezen eisch, om zich te laten doopen, openbaart; doch Hij kwam als zulk Een, Die Zich in de plaats van Zijne broederen stellen wil, om hen te redden. Om kort te gaan, de geheimenis der plaatsvervanging van Jesus Christus ontmoeten wij het eerst op den drempel des Evangelies bij het begin van Jesus' ambtsbezigheid; Hij vernedert Zich tot in den dood van het waterbad. Het mysterie der toerekening is groot; het is eene daad van den hoogsten Rechter der wereld. Deze Rechter rekent de zonde der wereld Hem toe, Die haar niet beging, opdat Hij naar gerechtigheid hen vrijspreeken kon, die de zonden begingen, d. w. z. de menschen. Deze toerekening is bij den Heiland teweeggebracht door Zijne geboorte uit eene vrouw, daardoor is Hij onder de Wet gesteld. Nadat dus alle gerechtigheid vervuld was, heeft zich ook de andere zijde, de keerzijde van den Doop, aan Hem krachtig bewezen, namelijk de opstanding. Bij het opkomen uit de Jordaan heeft Jesus volgens Vers 10 den hemel geopend gezien en eene stem daaruit vernomen, die Hem voor den geliefden Zoon Gods verklaart. Daarmede heeft zich de andere zijde van den Doop ook aan Hem bewezen. Wat volgens Rom. 1:3 sedert de opstanding ten derde dage krachtiglijk bewezen is, namelijk dat Hij Gods Zoon was, bleek reeds hier aan de Jordaan, al trad het ook weldra weder op den achtergrond. Hij is de Zoon Gods, in Wien de Vader een welbehagen heeft; in Hem wordt de belofte, Jes. 42:1, vervuld. Hij maakt eene uitzondering op den regel, onder de ongehoorzamen is Hij de eenige gehoorzame, Hij de Eenige, Die den ganschen wil Gods vervult, Zich tot in den dood vernedert, en alzoo het werk der verlossing begint, voortzet en voleindigt, reeds hier aan de Jordaan. Den gehoorzamen Zoon des Vaders valt de allerhoogste goddelijke erkenning ten deel en Hij ontvangt den Geest Gods, om verder toegerust te worden tot Zijn werk; door welken Geest gedreven Hij voortdurend handelt. Wat nu de hemelsche stem betreft, zij luidt verschillend: Bij Markus heet het: „Gij zijt Mijn geliefde Zoon, in Denwelken Ik Mijn welbehagen heb“. Bij Mattheüs: Deze is Mijn geliefde Zoon, in Denwelken Ik Mijn welbehagen heb“; dus bij Markus direct tot Jesus, bij Mattheüs tot den Dooper gericht. Dat wordt genoegzaam verklaard, wanneer de Arameesche woorden afgebroken zijn uitgesproken (Joh. 12), waaruit Jesus en de Dooper ieder zich het zijne nam. Verder is op te merken, dat bij den doop van Jesus de Vader, de Zoon en de Heilige Geest tot één doel samenwerken. De Vader spreekt van den hemel: „Dit is Mijn Zoon“, de Zoon is op aarde, en de Geest Gods daalt op Hem neder. Drie Personen openbaart ons deze doop van Jesus; dat herinnert terstond aan de eerste schepping (Gen. 1), waar God, Gods Woord en Zijn Geest, Zich vereenigen, om het werk der schepping tot stand te brengen.

Letten wij er ten slotte op, dat de Dooper volgens Joh. 1:31 uitdrukkelijk hiertoe met zijnen Doop is opgetreden, opdat de Messias aan Israël algemeen bekend werd. De eerste epiphaneia hangt ten nauwste met den Doop van Johannes samen; vervolgens merken wij op, dat wij ons hier terstond kunnen oriënteren in de hoofdpunten des Evangelies. In elk geval, indien wij het hier nalaten, dan mogen wij toezien, waar wij weder gelegenheid zullen vinden, om zulks te doen.

Vers 12 en 13. De Evangelist verwijlt niet lang bij den geopenden hemel, hij haast zich over te gaan tot andere belangrijke gebeurtenissen uit het leven des Verlossers. De Geest, Die in den Verlosser was, zonder Welken Hij niets doet, drijft Hem voort. De inwendige drang des Geestes ligt in dit ἐκβάλλειν. De eerste daad der gehoorzaamheid was, dat Christus Zich overgeeft, om door den Satan verzocht te worden en den Booze te overwinnen. Zijne gehoorzaamheid moet steeds blijven; van haar hangt onze wederoprichting af. Hij, Die bij den doop de geliefde Zoon genoemd werd, zal zulks nu bewijzen te zijn. Het nieuwe bij Markus is, dat Jesus Zich in de nabijheid der wilde dieren bevond, dus daar, waar het het gevaarlijkst was, en waar op menschenlijke hulp niet te rekenen is; daaruit is te verklaren de vermelding van den dienst der engelen. De lezers echter moeten dit alles meer in bijzonderheden reeds geweten hebben. Duidelijk komt bij Markus de tegenstelling met het paradijs uit (Gen. 3), bij alle gelijkheid in het overige. Hier eene woestijn, wilde dieren en engelen, dáár een lusthof, tamme dieren en God, Die in den hof wandelt en den mensch opzoekt (Gen. 3:8). En daarnaast in beide gevallen een Beginner, Wien velen ondergeschikt zijn, de eerste Adam en de tweede (Rom. 5:12); in beide gevallen verschijnt Satan als verzoeker. De vraag dringt zich aan ons op, waarom dit moest geschieden. Markus verhaalt slechts; de verklaring laat hij aan anderen over. Wij zien dus, hoe gewichtig het leerambt in de Kerk is tot op heden. De diepste geheimenissen doen zich overal aan ons voor, doch men moet ze toch trachten te verklaren. De leering, die wij daaruit trekken, is, dat de Verlosser ons niet alleen door Zijne Goddelijke natuur op aarde geholpen heeft, doch veelmeer door Zijne menschenlijke natuur, *door Zijne gehoorzaamheid*. Doorgaans denkt men slechts aan de heerlijke verschijning, op zijn hoogst aan de Godheid van den Verlosser, dat Hij de Zoon Gods is, wat Hij dan ook werkelijk is, doch men ziet voorbij, dat dit op zichzelf volstrekt niet voldoende was, om den Satan te overwinnen. Tegenover de verzoeking moet iemand staan, die verzocht kan worden, evenals tegenover den kruisdood iemand, die in staat is te lijden. Door heerlijkheid en Goddelijken glans laat Satan zich niet terugwijzen; hij laat zich slechts door eenen lijdenden en stervenden Verlosser, Die verzocht kan worden, overwinnen, want Deze alleen doet zijn rijk afbreuk en verlost waarlijk door Zijne gehoorzaamheid allen, die in Hem gelooven. Dezen, die tot op dat oogenblik den Satan onderworpen waren, verkrijgen nu het recht om tot God te naderen in het vertrouwen op de gerechtigheid van Christus, en zijn van des Satans heerschappij over hunne gewetens bevrijd. (Hebr. 2:14.) Dus midden in het rijk der duisternis baant door de gehoorzaamheid van Christus een nieuw rijk (régime) zich den weg, waarin geloovigen (gehoorzamen) zijn. Juist daarvoor is dan den Satan zijn roof ontnomen. Op eene andere wijze geschiedt het niet; door grootheid, door glans is Satan niet terug te wijzen; slechts door de volbrachte gehoorzaamheid, door geloof, door erkenning van den rechtmatigen eisch des beleedigden Gods kan dit gebeuren. Het komt er op aan, een Rijk des lichts en van orde midden in het rijk der duisternis en van wanorde te stichten, en wel door gehoorzaamheid des Middelaars. De Brief aan de Hebreëen, die zich voornamelijk met de waarachtige menschenlijke natuur van Christus bezighoudt, wijst op de gelijkheid tusschen Hem en ons, op de waarachtige menschenheid, die noodig was, opdat Hij verzocht werd, om nu Zijn volk uit de verzoeking te kunnen helpen. (Hebr. 2:17 en 18.)

De drievoudige verzoeking liet den Verlosser niet onverschillig, Hij was ook niet als Gods Zoon daarboven verheven; Hij streed er tegen, en wel zoo, dat het Hem deed lijden. Christus is wel is

waar nog verder verzocht worden (Luk. 4:13), doch deze verzoeking is de eerste zoowel als eene alles omvattende geweest, en heeft groote beteekenis voor den voortgang der verlossing; zij staat voornamelijk ook in betrekking tot de verzoeking van Adam in het paradijs. De eerste verzoeking wil het ongeloof opwekken, de tweede het overgeloof, de derde het bijgeloof, zooals wij dit bij Mattheüs 4 en Lukas 4 waarnemen. Door de eerste verzoeking, die dienen moest, om den Heere te bewegen, brood uit steenen te maken, wil de Satan het daarheen leiden, dat men eigenwillig naar mid-delen grijpt, in plaats van op God te vertrouwen. Christus antwoordt daarop met een woord Gods: De mensch leeft niet van brood alleen. Door de tweede verzoeking, die ten doel heeft, den Heiland te bewegen, om Zich van de tinne des tempels neder te werpen, ten einde Zich door een wonder bij het volk in te leiden, daagt Satan het overgeloof uit, dat men God verzoeken zal, in de meening dat Hij de Zijnen niet zal verlaten, en Jesus geeft tot antwoord: „Gij zult den Heere, uwen God, niet verzoeken“. Door de derde verzoeking eindelijk, die tot aanbidding van den Satan, wil de verzoeker het daarheen leiden, dat men hem ten minste een weinig toegeeft, en met hem rekening houdt, doch de Heere antwoordt: Men zal God alleen aanbidden. Het zijn drie vormen der verzoeking, die steeds terugkeeren, nu eens zoo, dan weêr anders. Jesus heeft ze weêrstaan. Men zou te kort doen aan de eere des Verlossers, zoo men wilde beweren, dat Zijne verzoeking louter schijn geweest is of dat Hij alleen gekomen is, om te overwinnen; immers, Hij leed eerst, Hij is gehoorzaam tot in den dood. In het aangezicht des kruises helpen ons zulke uitvluchten niet, en ook in Gethsémané aanschouwen wij Iemand, Die verzocht is geworden, wij aanschouwen eenen in diepe duisternis verzonken Mensch. Er blijft niets anders over, dan deze verzoeking hier als eene daad van den tweeden Adam te beschouwen en haar niet voor schijn te houden. Christus wordt verzocht, opdat de Zijnen zich op deze verzoeking kunnen beroepen als op eene heilsdaad, die hun tot waarborg strekt, dat ook zij in de verzoeking zullen staande blijven. Opdat zij dit uitwerke, moet Jesus in deze uren van aanvechting gestreden en de *gehoorzaamheid* volbracht hebben, die Gode genoegdoening geeft. Paulus zegt immers: door Zijne gehoorzaamheid zijn velen tot rechtvaardigen gesteld. (Rom. 5:19.) Dat was eene gehoorzaamheid, die Christus hier aangebracht heeft, die Hij geleerd heeft (Hebr. 5:7-10), in Zijn lijden, en die Hij eindelijk aan het kruis volkomen volbracht heeft (Filipp. 2:8). Het kort bestek dezer geschiedenis bij Markus wijst op andere berichten, die algemeen bekend waren; hoofdzaak is voor Markus, dat Jesus verzocht geworden is, en dat, nadat Hij de verzoeking doorstaan had, engelen Hem dienden, dus dat de erkenning door God, Zijnen Vader, Hem ten deel viel. De Evangelist is beknopt, doch Paulus in zijne Brieven is nog veel beknopter; de Apostel veronderstelt bij de lezers als bekend alles, wat in de Evangeliën staat; immers, de Brieven onderwijzen degenen, die reeds onderwezen zijn en geenszins de onwetenden. Wij merken hier terloops op, hoe noodzakelijk het leer-ambt in de Kerk is.

Vers 14 en 15. Met Vers 13 eindigt de geschiedenis van Jesus vóór Zijn optreden, en dadelijk begint nu de geschiedenis der werkzaamheid van Jesus. De Evangelist geeft tot aan het slot van het Hoofdstuk eene korte schets dezer werkzaamheid. Wanneer Markus evenals Mattheüs verhaalt, hoe Jesus in de plaats van den Dooper openlijk met de prediking van het Rijk Gods opgetreden is, terwijl de Evangelist Johannes daarentegen Jesus reeds vóór de gevangenneming van den Dooper laat optreden, dan is dat geene tegenstrijdigheid. Mattheüs en Markus beschrijven het met Jesus gebeurde op geheel andere wijze dan Johannes; zij beschrijven meer de ambtelijke werkzaamheid van den grooten Profeet Jesus Christus, en deze werkzaamheid begint eerst daar, waar de Dooper verdwijnt. Tot op dat oogenblik hield men Jesus algemeen nog meer voor een van Johannes' volgelingen; men vergeleek Zijne werkzaamheid met die van Jobannes (Joh. 3:26), weshalve Jesus dan ook naar Galilea terugkeert (Joh. 4:1-3, 43 en 44). Om kort te gaan, Markus spreekt slechts van het openlijk optreden van Jesus.

Jesus treedt met dezelfde openlijke prediking op als Johannes, en wel in Zijn vaderland, in Galilea, en Markus vat den inhoud Zijner prediking in weinige woorden samen. (Gal. 4:4.) „De tijd is vervuld“, dat wil zeggen: de zonde en nood is zoo groot geworden, dat God vol ontferming nederziet van den hemel en Zijnen Zoon zendt. Johannes de Dooper, de grootste onder degenen, die van vrouwen geboren zijn, zooals Jesus hem in Matth. 11:11 noemt, is ook weggenomen; nu blijft niets over dan de Zoon Gods. Indien Hij niet komt, is alles verloren. „*Het Koninkrijk Gods is nabij gekomen.*“ Volgens de nieuwere exegeten moeten daarmede de zegeningen der voleindigde Theocratie bedoeld zijn. Onder „Theocratie“ denkt men zich sedert Josephus al het mogelijke, maar nooit het rechte. Doch juist omtrent deze grondbegrippen diende er klaarheid te zijn. Wat is βασιλεία τοῦ θεοῦ? Toenmaals moet dit begrip ongetwijfeld zeer bekend zijn geweest, omdat het zoo vanzelf sprekend te voorschijn treedt, zoowel bij Jesus als bij Johannes. „Koninkrijk Gods“, resp. „Koninkrijk der hemelen“, is hetzelfde; het eene kan voor het andere staan. Dat God Koning is en overal heerscht, en als zoodanig erkend en aanbeden wil zijn, deze gedachte is toch niets nieuws; het is slechts de vraag, hoe zij tot werkelijkheid wordt. In de Schriften is Israël reeds herhaaldelijk daarop gewezen. Ex. 15:18; Ps. 22:29; 97:1; 99:1; Jes. 52:7. Ook Joodsche geschriften getuigen er voor, dat men algemeen op de oprichting van een Godsrijk hoopte. Vooral had ook Daniël (Hoofdst. 2 en 7) op dezen tijd gewezen, d. i. op den tijd, wanneer God Koning zou zijn. Doch wanneer God Koning is, waar zijn dan Zijne onderdanen? Sedert Adams afval was de mensch, door wien God besloten had te heerschen, niet meer het geschikte werktuig. Van den beginne af had God dus eenen anderen weg aangewezen, die door de belofte afgebakend werd. Langs dezen weg werd de hoop op een Rijk, op eenen stand van zaken, waarin God zou regeeren, levendig gehouden door Mozes en de Profeten; het kwam slechts hierop aan, dat tot de instandhouding van deze nieuwe orde der dingen een Hoofd verscheen, de Christus, het einddoel der Wet. (Rom. 10:4.) „Rijk Gods“ is geen geographisch begrip, maar het is een toestand, een stand van zaken, als bedoeld wordt in het Gebed des Heeren, waar om het komen van het Rijk gebeden wordt; het is eene orde der dingen, die aanwezig is, en toch nog tot ons komen moet, en wel door Christus, het Hoofd van dit Rijk, zonder Wien het Rijk niet te denken is. Dit Rijk komt in bijzondere mate met Hem, den Brenger en Verkondiger van dit Rijk; het komt zeer eigenaardig en is zeer bijzonder in zijn komen. Waar men het meent te hebben, gelijk de Farizeën het meenden te bezitten, daar bezit men het niet. Steeds moet weêr ingescherpt worden, dat men om dit Rijk Gods te bidden heeft. Christus moet het te voren op aarde stichten, en waardoor, dat toont ons juist de inhoud des Evangelies zelf; Hij is in de eerste plaats de Knecht Gods en gehoorzaamt Gode tot den dood, Hij moet lijden en sterven, en wanneer Hij alles zal volbracht hebben, dan is het daar, dan kunnen de Zijnen het Rijk aanvaarden, en het Rijk Gods, deze nieuwe orde der dingen in den hemel en op aarde, kan zijne kracht onder de menschen openbaren. Die nieuwe orde, waarnaar alles overeenkomstig Gods wil geschiedt en onder het ééne Hoofd (Christus) begrepen is, verschijnt, is aanwezig. Naar deze orde heerscht God in de harten door Christus, ja de Christenen heeten koningen. Doch voordat deze stand van zaken als door Christus teweeggebracht kan afgekondigd worden, moet er veel geschieden. Vooreerst van den kant van Christus Zelfen; Christus moet lijden, moet een Offer worden, Zich als Hoogepriester betoonen, om dan als Koning te verschijnen voor de geheele wereld. De orde is immers deze: eerst Profeet, dan Hoogepriester, ten laatste Koning. Wanneer Hij volgens de belofte geleerd, geleden heeft en gestorven is, staat Hij weder op, en daarmede is de voleinding van zijn Rijk gekomen. Dat het Rijk, dat onder de menschen eens aanwezig was, tot in den grond verwoest was door de zonde, en dat nu iemand komen moet, om het weder van den grond af op te bouwen, wordt verondersteld bij Amos 9 en Dan. 7. Juist daarom moest de Christus lijden. Christus wijst er herhaaldelijk op, dat Hij eerst lijden moet, en daarna tot de heerlijkheid ingaan. De twee stadiën van den levensweg van den Messias

treden ook bij de Apostelen steeds te voorschijn. (Zie 1 Petr. 1:11.) Ook in het onderwijs onderscheidt Christus bepaaldelijk het Rijk Gods, hoe het aanvankelijk wordt en ontstaat en hoe het daarna in volle kracht verschijnt. Als de discipelen begeerig zijn, om met Hem op aarde te regeeren, dan wijst Hij hen terecht. Eerst komt de tijd der geringheid of nederigheid van dit Rijk, daarna verschijnt het in volle kracht; Matth. 19:28. Jesus baant het den weg; dat geschiedt door Zijne prediking. Deze prediking bestaat uit twee deelen: 1°. in den eisch der bekeering, 2°. in den eisch om het Evangelie te gelooven. Het eerste, μετανοεῖτε, heeft hier dezelfde beteekenis als bij Johannes, doch zonder den Doop, dien Christus op den achtergrond plaatst. (Joh. 4:2.) Wat het tweede, nml. den eisch om het Evangelie te gelooven, betreft, zoo is hiermede bedoeld het geloof aan den Messias; het εὐ beteekent het zich met een hartelijk vertrouwen overgeven aan het Evangelie. Daarop wees het geheele Oude Testament. (Rom. 10:4.) De inhoud des Evangelies is Christus Zelf, Die in hun midden staat, Hij, Die spreekt. Nu zou men kunnen vragen, waarom Christus niet zegt: Geloof in Mij, den Messias. Hij doet dit niet, omdat Hij wil, dat Zijne hoorders dit zelven mogen vinden. Hij dringt Zich niet aan hen op; de Geest Gods zal in de harten en gewetens er van getuigen. Jesus' taak echter was, het hun voor oogen te houden. Voor het overige laat Hij hun den tijd; immers moest Hij eerst lijden en sterven, voordat de volheid daar was. Het is nog niet alles volbracht, Jesus is nog niet verheerlijkt, en de Heilige Geest zal Jesus in hen verheerlijken, nadat het werk aan het kruis volbracht is. (Joh. 7:39.) Daarom lezen wij ook, dat bij voorbarige erkenning van den kant der discipelen de Heere hen afwijst en op Zijn lijden en sterven wijst, dat eerst moet plaats hebben. Na de gewichtige bekentenis van Petrus: „Gij zijt de Messias“, bezweert Hij hen, dat zij het niemand zouden zeggen, en onderwijst hen omtrent Zijne verwerping en Zijn lijden. (Mark. 8:31, evenzoo Luk. 17:25.) Hij troost de discipelen, dat, wanneer de zaak vervuld zal worden, als de Messias komt, dit zich krachtig bewijzen zal, ja doordringen zal als het licht des bliksems, ontegensprekelijk; eerst moet Hij echter veel lijden en verworpen worden. Jesus verkondigt dus het Rijk, spreekt van de modaliteit der toekomst van dit Rijk, doch Hij loopt de gebeurtenissen niet vooruit; het zal zich moeten ontwikkelen voor hunne oogen, en wanneer het voleindigd zal zijn, zal het aan hunne oogen ontdekt worden. Hoe weinig de discipelen dit alles verstonden, toont hunne vraag na de opstanding (Hand. 1:6); zij droomden ook toen nog van een Rijk van deze wereld, en toch is het een gansch ander, een rijk van de toekomstige wereld, welke zich echter in de wereld hierbeneden eenen weg baant en in de harten wil leven. Doch eerst dan leeft dit Rijk in volle kracht, wanneer Christus aan het kruis geleden heeft en gestorven is, dus op grond der genoegdoening, die geschied is. Zoo verstaan wij, hoe men kan zeggen: Het is nabij gekomen, en nochtans is het nog niet voleindigd in volle kracht. Wat er nog gebeuren moet, houdt Jesus hun voortdurend voor oogen; niet buiten het kruis en den dood van Christus om zal dit Rijk aan alle volkeren en ook aan Israël verkondigd worden.

Het is geheel willekeurig, wanneer B. Weiss in zijnen commentaar beweert, dat dit geloof aan het Evangelie eene anticipatio historica is, en wel van Markus. Markus zou dus zoo half in den droom moeten geschreven en de spreekwijze van Paulus en Petrus uit lateren tijd geboekt hebben. Onzin!

Vers 16 vv.. Met de grootste eenvoudigheid verhaalt Markus de historisch belangrijke roeping der beide broeders. Hij volgt als zegsman den eenen der broederen, Petrus, voor wien zijne roeping natuurlijk van het hoogste gewicht was. Zij zijn visschers van hunne jeugd af, en Jesus maakt hen nu tot visschers der menschen. Dat zij terstond volgen, wijst op eene betrekking tot Jesus, welke reeds sedert maanden bestond. Eéne belangrijke ontmoeting leeren wij Luk. 5:1 kennen, waar van de wonderbare vischvangst van Petrus wordt melding gemaakt. Dat hier echter zonder meer de roeping vastgeknoopt wordt aan die vischvangst, is waarschijnlijk korthedshalve geschied; het bericht van Lukas vereenigt de wonderbare vischvangst en de roeping van Petrus. Zoodanige vrijheid is af

te leiden uit den stereotiepen vorm der apostolische prediking. Dat zij terstond volgden, bewijst hunne zelfstandigheid en onaf hankelijkheid; dit neemt echter niet weg, dat zij hun huis behielden. De schoonmoeder van Petrus leeren wij kennen in Hoofdstuk 2; Petrus is dus weduwnaar geweest. Ook worden geroepen de zonen van Zebedeüs, (eenen man, die Jesus lief moet geweest zijn), Jakobus en Johannes, later twee wereldberoemde mannen, – maar toen zeer eenvoudige lieden. Deze twee hebben niets, wat hun behoorde, te verlaten; de vader had knechten, zij konden hem dus, zonder aan de piëteit te kort te doen, verlaten. Zij hadden in ieder geval ook Jesus aan de Jordaan leeren kennen, en het was reeds lang voorbereid, dat zij Hem zouden volgen; zij wachtten slechts op de beslissende roeping. De bedoeling van het woord menschevisscher ligt voor de hand. Even moeilijk als het visschen in eigenlijken zin, is ook de vischvangst in den dienst des Evangelies; het is steeds onzeker, of de vangst gelukt; het best gelukt zij des nachts; al schijnt het veelal vruchteloos, toch gelukt zij, zooals het voorbeeld van Petrus toont. Men moet verder vlijtig zijn, de netten nu aan den eenen, dan aan den anderen kant uitwerpen, en overigens alles ook in goeden staat houden.

Vers 21-28. Wij vinden Jesus in de synagoge te Kapernaüm. Naast zijne roeping verhaalt Petrus van niets liever dan van Jesus' verblijf te Kapernaüm, omdat hij daar bekend was. Markus geeft ons nu (tot aan het einde van het Hoofdstuk) den indruk weder, dien Jesus' werkzaamheid maakte bepaaldelijk bij het volk. Het eerste is, dat Hij predikt en allen ontzetten zich buitenmate zeer; doch de tegenstelling met de Schriftgeleerden openbaart zich terstond. Dezen waren letterknechten, zij aten zich den dood aan de letter der Wet en nog meer aan die van de traditie. Hij spreekt vrijmoedig; de machtiging daartoe had Hij van God; maar dat wordt in 't geheel niet verhaald, dat spreekt vanzelf. Zijne prediking doet in elk geval de behoefte aan vergeving der zonden ontstaan, door de zonden te ontdekken, voorts die aan genezing (σωτηρία) en een ander leven, zoowel in deze wereld als hierna maals. De grondgedachten Zijner leer zijn bekend, zij komen vooral uit in de bergrede; Markus echter geeft slechts weinige redevoeringen. De algemeene indruk was volgens Vers 27, dat het eene nieuwe leer was. Was zij dat werkelijk? dat is nu de vraag. Zijne leer was aan Mozes en de Profeten ontleend, zij scheen den menschen echter nieuw toe, omdat zij van de heerschende leer afweek. Het volk, dat zich verzamelde uit alle oorden des lands, geloofde wel is waar ook, uit de Heilige Schrift het leven te hebben (Joh. 5:31), doch het verstond de Schrift, zooals de Farizeën en Schriftgeleerden haar uitlegden. Dezen echter hadden verkeerde denkbeelden omtrent Wet, Rijk Gods, gerechtigheid, godsdienst, gebed, goede werken, omtrent den weg naar den hemel; zij hadden eene menschenlijke leer omtrent de dingen Gods aangenomen. Jesus stelt daartegenover de waarachtige uitlegging der Schrift en de Goddelijke heilsleer. Hij heeft de Wet van Mozes niet uitgebreid of aangevuld door nieuwe begrippen, door aanbeveling van nieuwe deugden; Hij is geen wetgever, Hij heeft ook geen Nieuw Testament willen brengen, tegenover het Oude Testament, of eene nieuwe wet van Christelijke liefde, deemoedigheid en zelfverloochening verkondigd. Hij predikt de Wet Gods op zoodanige wijze, dat deze prediking bij de hoorders het verlangen naar den Messias en naar vergeving der zonden in Hem doet ontstaan. In dien zin zegt Hij bijv. Matth. 6:33 : „Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid“. Hij breekt alle menschenlijke gerechtigheid af, die uit de Wet is, en roemt de eenige gerechtigheid, die voor God geldt; deze komt door het Evangelie, dat het geloof doet ontstaan als het eenige middel om de gerechtigheid uit Christus' volheid te ontvangen, – eene gerechtigheid des geloofs. De gerechtigheid Gods, geopenbaard in het Evangelie, zou al den volke geopenbaard worden in Christus. Totdat dit volkomen op Golgotha zou geschied zijn, leerde en genas Jesus de zieken en wachtte Zijnen tijd af, den tijd der volkomene vervulling, wanneer de Heilige Geest hun zal geschonken worden, om hen ten einde toe bij Christus te bepalen. Wie ondertusschen aan de belofte geloofde en met wachtenden blik op Jesus zag, was reeds gerechtvaardigd voor God, die had de gerechtigheid van het Rijk Gods, en niét die der Farizeën. Maar eerst moest Jesus Zich

tot de harten des volks den weg banen en dit geschiedde nu door de genezing, waarop Markus verder grooten nadruk legt. Jesus onderwees en deed wel; Hij strooide op Zijnen weg met milde hand het zaad des Evangelies uit en verrichtte vele wonderen, opdat hunne aandacht mocht getrokken worden en zij bekennen mochten, dat een groot Profeet opgestaan, ja dat de Messias gekomen was.

Jesus komt terstond in de gelegenheid, ook het tweede deel van Zijne werkzaamheid in beoefening te brengen. Hij drijft eenen onreinen geest, een πνεῦμα ἀκάθαρτον uit. Het uitdrijven van duivelen was voor de werkzaamheid des Heilands onder het volk bijzonder karakteristiek, ook volgens Hand. 10:38 in de rede van Petrus. Hoe kwam zulk een verschijnsel in zoo groote mate juist nu voor? De duisternis doet zich bijzonder gevoelen, wanneer het dag begint te worden. Zoo kwam het verschijnsel van het bezeten-zijn juist nu op groote schaal voor. De bezetenheid is eene soort waanzin. De onsterfelijke geest des menschen kan niet substantiëel veranderd worden, doch een vreemdsoortige booze geest kan, als God het toelaat (1 Sam. 17), zoo grooten invloed op hem verkrijgen, dat hij alles van uit één gezichtspunt ziet of alles bij hem zich naar ééne voorstelling moet schikken. Zoo iemand staat zelf onder den invloed van demonische machten en brengt ook zijne omgeving daaronder. De bezetene nu, waarvan hier sprake is, is eerst uiterst bedaard; hij is in de synagoge, totdat hem de leer van Jesus tot lasteren dringt; evenzoo Hoofdstuk 1:34; 3:11. De booze geest weigert door den mond des bezetenen alle gemeenschap met Jesus, den Heilige, den Godgewijde; hij wil volstrekt niets hooren van zaligheid, en den mensch, waarover hij macht heeft, wil hij in het verderf storten. De zaak is kritiek. Bij menigen vorm van waanzin is de bijbelsche beschouwing der bezetenheid de beste Theodicee. Men zou het anders niet gelooven, dat schepselen Gods zoo kunnen afdwalen, en men zou het geloof aan den Schepper verliezen. Hooren wij, hoe Jesus met hem te werk gaat. Jesus bestraft den boozen geest, (δαίμων) gebiedt hem, dat hij zal zwijgen en uitvaren; de band tusschen den boozen geest en den geest des zieken zou verbroken zijn, waarmede de gezondheid intreedt. De menschenlijke geest is alsnu weder, wat hij zijn moet, hij was slechts gebonden. De onreine geest gehoorzaamt, doch tracht eerst nog op recht duivelsche wijze het lichaam, waarin hij gewoond had, te vernielen, hetgeen hem echter, zooals de uitkomst bewijst, niet gelukt. Merkwaardig is de vrees der duivelen voor Jesus. (Mark. 1:34 en 3:11.) Zij overtreffen hierin de menschen; dat bewijst, dat er een rijk der duisternis is, waar men meer weet, dan hier in deze armzalige wereld. Deze onreine geest weet, dat Jesus komt, om des duivels werken te vernietigen. Van zeer groote beteekenis is het, dat juist in dezen tijd, waarin opnieuw het licht straalde, meer dan ooit ook de duisternis zich consolideerde en hare ware gedaante vertoonde. Dit geschiedt echter niet in de tijden van het schemerlicht, wanneer alles grauw gekleurd is. Het is de taak van de exegete, te constateeren, wat er staat; het voor onze modernen te verklaren en de feiten weg te cijferen houden wij voor dwaas, ja voor onhistorisch. Wij doen den Heiland geene eer aan, als wij den tegenstand, dien Hij overwinnen moest, met uitvluchten zoeken te verzwakken. Jesus kwam juist, om de werken des duivels te vernietigen; welke deze zijn, dat vernemen wij uit het Evangelie; wij weten het niet van te voren uit eene rationalistische dogmatiek of wereldbeschouwing.

Vers 29 vv.. Nu volgt de bekende genezing van de schoonmoeder van Petrus. Dat een wonder tusschenbeide komt, wordt nog bekrachtigd door de woorden, dat Jesus haar, die door de koorts zoozeer geleden had, dadelijk liet opstaan, en toeliet, dat zij Hem diende.

Vers 35. Den volgenden morgen begeeft Jesus Zich naar buiten, om op eene afgelegene plaats te bidden. Simon en de anderen willen den dus ontvluchte terughalen; Hij weigert, daar Hij nog in andere steden moet prediken. De tijd is kort en Hij heeft haast, en nu begint eene rondreis door de steden en marktplaatsen van Galilea.

Vers 40-45. De genezing van den melaatsche.

Op Zijne rondreis nadert Hem een melaatsche. Deze was, ofschoon nog in het stadium der besmettelijkheid, dus tegen de Wet, Jesus genaderd, en dat nog wel in de synagoge. Hij zegt: „Indien Gij wilt“; dat is niet een woord van twijfel, maar van deemoedige onderwerping, het sprak immers niet vanzelf, dat de Heiland hem genezen zou. Dus bij het gebed om de lichamelijke weldaad is dit „indien“ geoorloofd; bij het gebed om geestelijk goed is dit „indien“ niet op zijne plaats, want dan staat het vast, dat de Heere wil. Doch kruis en leed kan men zich niet op deze wijze wegbidden; het kruis is zeer heilzaam. Jesus heeft medelijden en heelt hem, door hem aan te raken; daaruit blijkt, dat Jesus niet aan de besmettelijkheid denkt; terstond slaat Hij de hand aan 't werk. Dat Hij hem vervolgens toornig aanspreekt, bewijst, dat Hij hem doorziet, en hem reeds van te voren als ongehoorzaam kent, waarom Hij hem van Zich doet gaan. De gereinigde doet toch niet, wat hem gezegd wordt, namelijk dat hij moet zwijgen. Hem wordt voorts gezegd, dat hij zich den priesters zou vertoon en de voorgeschreven gaven brengen. (Lev. 14:10-21.) De priesters zullen niet mogen zeggen, dat Jesus geneest en hen daarbij niet eert voor het volk. Jesus is geen vijand van de voorschriften der Wet volgens Lev. 14:57. εἰς μαρτύριον αὐτοῖς wordt op verschillende wijs uitgelegd. Zulks gebeurde echter eenvoudig daarom, dat ook zij (de priesters) hun getuigenis daarvoor geven zouden, en getuigen, dat hij gezond was, wanneer soms later twijfel ontstond. Anderen meenen, dat Jesus zulks beval, opdat zij zouden zien, dat de Messias onder hen was opgetreden; het is echter zeer de vraag, of Jesus dit zoo voetstoots wilde bereiken, en wel door zulk een, als deze melaatsche was. Deze nauwelijks genezene doch dwaze mensch riep het op alle straten uit, wat Jesus gedaan had, en verbreidde de mare, dat een groot wonderdoener verschenen was. Hij was ongehoorzaam en dus zeer ondankbaar; Jesus, dit voorziende, dreef hem al dadelijk van Zich. De Heere wilde Zijne wonderteekenen niet vóór den tijd ruchtbaar maken; dat kon slechts schaden en de nieuwsgierigheid prikkelen, want waar wonderen gebeuren, komt een groote toeloop, allen willen er bij zijn. Hij wenscht eerst te lijden, en te wachten, totdat God Hem verheerlijke; alle vroegtijdige verheerlijking deed Zijnen lijdensweg, die gehoorzaamheid eischte en onderwerping aan Gods wil, afbreuk. De erkenning was in dezen tijd toch nog niet zoo ernstig gemeend. Wereld en duivel wenschten echter, nu op deze dan op die wijze, Jesus hinderpalen in den weg te leggen. Hoe denkt men zich nog heden de uitbreiding en verheerlijking van Christus' Kerk? Zeker niet als door lijden en door donkerheid heengaande, en zoo was het in het bijzonder ook toen. De wereld deed steeds het verkeerde; nu eens wilde zij Jesus door versmading ontmoedigen, dan weêr door lofprijzingen van den lijdensweg aftrekken. De Heiland handelt verstandelijk (Jes. 52:13) en laat Zich niet van Zijn doel af brengen. Zijne wonderen waren niet zoozeer teekenen van Zijne Messiaansche waardigheid, als wel betooningen Zijner barmhartigheid. Bij het karakter des volks echter bedwelden de wonderen en prikkelden tot een ijdel naloopen van Jesus en eene snel verkoelende geestdrift. De Heiland had dus genoeg te doen, om Zich tegen Zijne bewonderaars te wapenen, terwijl Hij liever opmerkelijke hoorders had. De menschen maakten Hem ontijdig tot hunnen held, en onttrokken zich daardoor aan Zijne leering, evenals men met de Roomsche heiligen doet en ook heden ten dage nog met beroemde leeraars.

Hoofdstuk II.

Afdeeling I.

Vers 1-7. Het begin van het conflict.

De aanleiding tot het eerste conflict met de heerschende partij werd gegeven door de vraag, of Jesus zonden kon vergeven, en het breidt zich uit tot de polemiek over den Sabbat. Jesus wijdt Zich

in het huis van Petrus aan Zijn vreedzaam ambt en leert, en er verzamelt zich veel volk om Hem. Daar brengen ijverige vrienden hunnen vriend, eenen geraakte; wyl niemand plaats maakte, klimmen zij langs eene trap ter zijde van het huis op het dak, en maken daarin eene opening boven Jesus. Het ἔξορύξαντες heeft betrekking op het wegruimen van het zich onder de tichelen bevindende plafond. Het dak is plat. Het is echter merkwaardig, dat niet allen weggelopen zijn, toen het gruis begon neêr te vallen; in elk geval, de Heere bleef zitten en er kwam beneden ruimte.

Vers 5 brengt de hoofdzaak, namelijk de vergeving der zonden, en wel wordt zij geschonken, dewijl Jesus hun geloof zag, namelijk het geloof der dragers, waarop alle drie Evangelisten den klem leggen. Van den paraliatische is eerst geene sprake, – een gewichtig argument voor de voorbedding in de Kerk. In allen gevalle moet echter ook bij den kranke aan de genezing iets voorafgaan. Mattheüs voegt er bij: „Zoon, wees welgemoed“. Dat getuigt van de diepe ontroering van den kranke, die zich van zijne zonden bewust is. Jesus vergeeft hem de zonden, verwijdert dus, wat in den weg staat. Dat was zeker iets ongehoords. De Farizeën wezen zulke menschen op offers en boetedoeningen als middelen tot vergeving der zonden; Jesus vergeeft terstond, zonder andere middelen, dan het in Hemzelven gegevene. Het conflict was nu gekomen, indien de hoorders niet erkenden, dat Jesus de Messias was. De Farizeën verwonderen zich; het had immers veel bevreedends voor iedereen. Wie zal zich niet verwonderen, zoo iets van eenen mensch te hooren. Het scheen velen Godslastering toe; hoe kon een mensch rechtstreeks zeggen: ἀφέωνται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου? De oplossing ligt in Jesus' ambt en beroep; Hij Zelf zou als offer dienst doen op Golgotha; Hij Zelf is op het punt, om de vergeving der zonden in Zijn Persoon tot stand te brengen, terwijl Hij Zich voor het kruis voorbereidt, doch Hij schenkt haar ook reeds met het oog hierop, dat Hij sterven zal; Hij mag dat doen, want het gansche geloof van Israëel beweegt zich om de vergeving der zonden in het bloed der offers, waardoor echter Jesus, het eenige Offer, afgeschaduwde werd. Hebr. 7–10, vooral 10:1-10, en Ps. 40:7 vv.. In 't kort, Jesus put uit bekende voorstellingen, wanneer Hij de vergeving der zonden schenkt. Vergeving der zonden is niet iets, dat eerst op een door menschen betoond berouw of boetedoening volgt. Vergeving der zonden is begin, midden en einde des Evangelies; op grond van het offer van Christus wordt zij geschonken, en zij bestaat in de zonder verdienste geschonken aanneming des zondaars door God, of in de rechtvaardiging door Christus' verdienste. (Rom. 4:5.) Rechtvaardiging en vergeving der zonden is één en hetzelfde. Van den geraakte wordt niets geëischt; hij wordt door vier mannen gedragen, komt langs eenen buitengewonen weg tot Jesus, is wegens zijne zonden uitermate bevreesd in dit heilige gezelschap te verschijnen, doch hij verneemt de verklaring: „Uwe zonden zijn u vergeven“. Deze factor „uwe zonden“ komt niet meer in aanmerking; daarom heet dit verhaal „Evangelie“, anders zou het heeten: „Handleiding tot boetedoening“, en aan zulke plaatsen hebben de Apostelen de juiste voorstelling van onze verhouding tot God ontleend, doch in de Kerk werd de zaak terstond weder omgekeerd en de vergeving der zonden als resultaat van het betoonde berouw opgevat; wat Jesus doet, werd zooveel mogelijk verkleind, – wat de mensch deed, hoog opgevijseld. Het schijnt den hoorders vreemd toe, zij denken in hunne harten: Hoe mag Hij zoo spreken? Hem de bevoegdheid geheel ontzeggen, kunnen zij niet: de Messias kan zonden vergeven, evenals God, doch zij loochenen, dat *Jesus* die bevoegdheid had. Jesus doorziet den twijfel der Schriftgeleerden en stelt de beslissende vraag, om de ongegrondheid van hunnen twijfel, of Hij het kan, met andere woorden, of Hij de Messias is, aan te toonen: Wat is lichter, zonden te vergeven, of dezen mensch te genezen? Om echter een einde aan de zaak te maken, houdt Hij stoutweg het ééne staande, dat Hij nml. bevoegd is de zonden te vergeven, en Hij doet zulks door de daad der genezing. Jesus geeft een factisch bewijs; – wie het ééne kan, kan ook het andere, d. w. z. Hij moet de Messias zijn. De daad verwekt ontzetting en grenzenlooze verbazing. De grondtoon er van was, dat zij God prezen en zeiden: Zoo iets hebben wij nog nooit gezien! Dit verhaal doet veronderstellen,

dat men reeds toen de vergeving der zonden aan Eénen niet ontzeggen kon, t. w. aan den Messias, en indirect maakte Jesus Zich als Dien bekend. Eene stelselmatige leer van vergeving der zonden heeft Hij niet gegeven, doch het was een feit, dat Hij Zich bij voorkeur met dezulken inliet, die vergeving van noode hadden.

Vers 13-17. De roeping van Mattheüs.

Jesus gaf voorts aanleiding tot het conflict door Zijn vrij verkeer met tollenaars. Hij overschrijdt op een ander punt den gezichtseinder der Farizeën; Hij laat Zich met de beruchtste soort van menschen in. Zij waren hierom zoo berucht, omdat zij als tollenaars uit den markthandel hun voordeel wisten te trekken (Luk. 3:18), en het volk uitzogen; voorts stonden zij in dienst der Romeinen en waren daardoor dubbel gehaat, uitgestooten door hun volk. Mattheüs nu, die Levi heet, maakt eene uitzondering. Jesus roept hem, nadat Hij hem waarschijnlijk wel niet voor de eerste maal gezien heeft. In zijn huis vinden Jesus en de Zijnen een vriendelijk onthaal, hetgeen den Schriftgeleerden honende opmerkingen ontlokt. Wij hebben ons dezen maaltijd niet weelderig voor te stellen. Dadel, visschen en wat dies meer zij, dus zeer primitieve spijsen, werden aangeboden, en terwijl Jesus leerde, nam Hij ook eene bete. Jesus heeft niet met die tollenaars verkeer, zonder hen te bestraffen en op verandering van hun leven aan te dringen. (Luk. 15:1 vv.) Tot Zijne verdediging wijst de Heiland er op, dat Hij gekomen is, om zondaren en niet rechtvaardigen tot bekeering te roepen. De rechtvaardigen zijn zij, die elders de gezonden heeten, die door hunne eigene gerechtigheid zijn verhard geworden en ook anderen den toegang tot den hemel belemmerden. Bij eene andere gelegenheid berispen zij Jesus weêr wegens het vasten. Zooeven hadden zij den Heere bij de discipelen aangeklaagd, nu klagen zij de discipelen aan.

Vers 18-22. Terwijl het juist vastentijd was, vastten de discipelen van Jesus niet; dus wordt hier een traditioneel vasten bedoeld, het vasten op den Grooten Verzoendag ligt daar geheel buiten. Daardoor plaatsen zich de discipelen tegenover de vromen van dien tijd, ja zelfs tegenover de discipelen van Johannes. Jesus antwoordt terstond met de waarheid, en wel in parabolischen vorm: Hij vergelijkt Zijne discipelen met de bruiloftskinderen, die toch onmogelijk kunnen vasten, terwijl de bruidegom bij hen is. Dus de Messias is daar, om Zijne Gemeente in Zijn huis te leiden. Zijne metgezellen zullen nu eens vreugde hebben; later zullen zij gelegenheid vinden tot treuren. Slechts weinigen zullen den omvang van dit beeld vermoed hebben. Welverstaan sloot het het hoogste in zich, wat den vrienden van Jesus gegeven kon worden, dus vreugde met en in den Bruidegom, d. w. z. dogmatisch uitgedrukt: vergeving der zonden, vrede met God door den Messias, in één woord het genot van de gansche evangelische genadeleer. Om dat duidelijker te maken, bezigt Jesus volkomen tastbare beelden, die in den ruimsten zin alle stukwerk, zooals bijv. het vasten, dat de discipelen van Johannes nog doen, verdoemen. Het oude kleed is de traditie der vaderen, waarin men zich hulde en zich behaaglijk gevoelde. Het *ἐπίβλημα καινόν*, een nieuwe lap, is dat, wat men van Jesus' leer overneemt, om het met het oude te verbinden; daaruit ontstaat slechts halfheid, men komt er niets verder mede, zooals men aan de discipelen van Johannes zien kan. Jesus rechtvaardigt in dit beeld Zijne handelwijze tegenover diens discipelen. Hij verdoemde het stukwerk, waaraan zij zich schuldig maken zouden, wanneer zij deden, wat Jesus' discipelen hier doen, zonder toch geheel Jesus te volgen. De discipelen van Johannes kwamen tusschen twee stoelen te zitten, doordat zij eclecticisch te werk gingen en in geen stuk volkomen waren; zij worden ook anders met de discipelen van Jesus vergeleken van den kant der vijanden of ten minste van den kant van anderen, die aanleiding zochten, om op Jesus te smalen. Ook door de discipelen zelven wordt eene vergelijking gemaakt Luk. 11:1 en 2 en Hand. 19:1. Jesus billijkt de handelwijze der discipelen van Johannes niet, doch Hij geeft de oorzaak aan, waarom zij tot hiertoe in het vasten volhardden.

Vers 23-28. Een Sabbat-conflict en toeneming der vijandschap.

Karakteristiek is het, dat, waar de menschen het zuivere Evangelie niet achten, zij zich aan ceremoniën en menscheninzettingen vastklemmen; zoo in de Roomsche Kerk en overal elders. Vers 26 is de lezing ἐπὶ Ἀβιάθαρ door alle codices bevestigd. Niet Abjathar was Hoogepriester, toen David dit deed, maar Abimelech. Velen meenen, dat Abjathar de meer beroemde geweest is, en de Schriftuurplaats in 't algemeen aangegeven is, zooals bijv. Lukas bij de plaats van het doornbosch. Het is waarschijnlijk eene overoude fout in het afschrijven en misschien uit het unciaalschrift te verklaren (Böhl, Citate des A. T. im N. T., p. 78). Eene geheugenfout van Markus is niet aan te nemen; zulke schrijffouten worden echter veelvuldig gevonden bij den een of anderen ongeleerden afschrijver, die toch geleerd wilde schijnen: zoo iemand kende Abimelech niet, maar Abjathar wel. Het ἐπί c.gen. beteekent de tijd der hoogepriesterlijke ambtsvervulling (Abimelech, LXX). Dat de Farizeën tegen de discipelen hevig uitvaren, daarvoor ligt de grond niet in de Wet van Mozes, maar dat deden zij uit bekrompenheid, of ook wel slechts om Jesus te ergeren. Jesus berispt hen deswege en wijst op David als eene erkende autoriteit, die de toonbrooden at. Deze had dus zelfs brood gegeten, dat slechts de priesters eten mochten. De barmhartigheid bewoog den priester zulks toe te laten, dus in dezen zin had ook Jesus dit toegestaan. Ten slotte echter verklaarde Hij, dat des menschen Zoon Heere van den Sabbat was; Hij weet, wat op den Sabbat geoorloofd is, en wat niet. Hij stelt Zich niet als letterknecht tegenover den Sabbat, zooals de Farizeën deden, en ten slotte spreekt Hij het groote woord uit: de Sabbat is gemaakt om den mensch, niet de mensch om den Sabbat. Van gering-schatting der Wet is geene sprake, wel echter van den rechten stand tegenover de Wet; de Christelijke vrijheid is hier gewaarborgd, – een punt, dat slechts zeer weinigen verstaan. Jesus overtrad de Wet niet, wel echter wees Hij de angstvallige uitlegging, de omtuining, die de Farizeën om de Wet heen gemaakt hadden, af; doch stout luiden Zijne woorden, en eerst de toekomst mocht voor velen door deze woorden de Christelijke vrijheid doen verstaan. De oplossing was hierin gelegen, dat Hij de Messias en als zoodanig, vol des Heiligen Geestes, Heere van den Sabbat was. Wie dat niet erkende, liep gevaar zich door de Farizeën te laten verschrikken; wie Hem erkende, moest Hem ook het verdere toevertrouwen, dat Hij, in den Geest, den Sabbat juist wist te beoordeelen. De Christelijke vrijheid is geene onbepaalde, doch zij heeft haren grond hierin, dat men een onderdaan is van den Heere aller dingen en als zoodanig, met Zijnen Geest gezalfd, het rechte doet. Immers in de Christelijke Kerk is het met de Wet, zooals haar de Farizeën en nog andere menschen voorschrijven, gedaan; het is een bevrijdend woord, dat Jesus spreekt. Het geloof is het eerste, en daaruit spruiten alle werken vanzelf voort, ook de beoordeeling van den Sabbat. De libertas christiana is eene hoog boven menschelijk oordeel verhevene zaak. Overigens was van den tijd van den Messias voorspeld, dat de ceremoniën niet meer zijn zouden: Jer. 3:16 en 17 en verder Zach. 14:16, in welken tijd het loofhuttenfeest slechts in geestelijken zin gevierd zal worden. Wie zijnen Bijbel kende, verstond zulke evangelische woorden.

Hoofdstuk III.

Vers 1-6 (behoort nog tot het tweede Hoofdstuk). De Farizeën trachten dus Jesus op eene flagrante wetsovertreding te betrappen. De aanleiding werd gegeven bij de genezing in de synagoge. De kranke schijnt naar Jesus de hand uitgestrekt te hebben, en Jesus laat hem tot Zich komen, daar Hij bemerkt, wat Zijne vijanden willen. Zonder omwegen vraagt Hij de tegenstanders, of men goed of kwaad mag doen op den Sabbat, en daarop geneest Hij, als genen zwijgen, de hand, niet echter zonder bedroefd te worden over zoodanige verstoktheid. Het συνλυπεῖσθαι is belangrijk. Het geeft de verontwaardiging over, niet medelijden met de Farizeën te kennen. Hier zij opgemerkt, dat

Hoofdstuk 1:43 bij Jesus dezelfde opwelling van toorn wordt waargenomen. Deze kwam voort uit Zijne ware menselijke natuur. Het beeld van den liefderijken Jesus van zekere nieuweren kennen de Evangelieën niet. De haat der Farizeën neemt intusschen toe en drijft hen tot het beramen van een moordplan, waarbij zij gesteund werden door de overheid: de Herodianen hielpen hen. Dit was de partij van Herodes, conservatieven dus, die iedere verandering schuwen, bij welke zij niet hunne rekening vinden. Natuurlijk wenschten ook zij niet de omverwerping der Wet van Mozes. Alleen Markus maakt melding van deze Herodianen. Wij merken op, dat Jesus niet verder met hen strijdt, wat Mattheüs aanleiding geeft Jes. 42:1-4 hier vervuld te zien, waar het kenmerk van het Rijk van Christus beschreven wordt.

Afdeeling II.

Hoofdstuk 3:7-19. De keuze der Apostelen.

Vers 7-12 is eene inleiding. Wij vinden Jesus hier in het dichtste gedrang der volksmenigte, die uit alle oorden van het Heilige land toestroomde. Het kwam zoo ver, dat vanwege het gedrang, en ook vanwege de huldiging door de onreine geesten, een scheepje moest worden gereed gehouden. Jesus moest zich tegen de erkenning uit dezen mond, dat Hij Gods Zoon was, verdedigen.

De twaalfen worden gekozen, opdat zij Hem ondersteunen met woord en daad. Vergelijk Ex. 18, waar Mozes door de zeventig oudsten ondersteund wordt. (Zie ook Num. 11:24 vv.). Zij zullen in wijdere kringen de nabijheid van het Rijk Gods betuigen. Matth. 10:7. Het Rijk Gods nu is dat Rijk, dat door den Zoon Gods gebracht wordt; een Rijk, waarin de zonde vergeven, de dood vernietigd, en gerechtigheid alsook eeuwig leven wordt in de plaats gesteld.

Vers 13-19. ἀπόστολοι worden de twaalfen Apostelen genoemd, d. i. eenvoudig boden, gezanten. Slechts eenmaal werden Jesus' discipelen op in het ooglopende wijze ἀπόστολοι genoemd, anders μαθηταί. Naast Jesus waren zij slechts discipelen, en Hij de eenige ἀπόστολος (Hebr. 3:1), de door den Vader Gezondene. Juist hier echter is de naam ἀπόστολοι van gewicht, want door den wil van Jesus zijn de twaalfen met de volmacht des Hemelrijks begiftigd. Ook zij zouden de nabijheid van het Rijk Gods betuigen (Matth. 10:7), evenals Jesus het gedaan had; zij zouden betuigen de komst van het regnum promissum propter filium Dei, in Wien gerechtigheid en eeuwig leven weder tot stand gebracht is. Lukas verhaalt ons, dat Jesus den nacht vóór de keuze in het gebed doorgebracht heeft, en wel op den berg; daarheen riep Hij de twaalfen. Den inhoud van het gebed zouden wij uit Joh. 17 ons eenigszins kunnen aanvullen. Hij koos, wie Hij wilde, d. w. z. die door Hem als geschikt met name aangeduid werden. De namen der Apostelen zijn eigenaardig gerangschikt. Simon staat bij alle drie Evangelisten vóór alle anderen. Petrus was het eerst geroepen, doch als de primus inter pares, niet als supra apostolos; hij zelf noemt zich in zijnen eersten Brief συμπρεσβύτερος; hij is niet het hoofd der Kerk, zooals Rome meent; hij heet Simeon, hij krijgt echter den naam Petrus (Kephas). Als schepsel der genade heet hij Petrus, en Jesus wijst hem hier terstond zijne plaats aan, die hij onder veel vallen en opstaan innemen zal, zooals wij dat nader bij Matth. 16:16 vv. aangeduid vinden. Petrus staat bovenaan, dan volgen de beide broeders Jakobus en Johannes. Deze drie staan ook bij de verheerlijking op den berg en later in Gethsémané op den voorgrond. De zonen van Zebedeüs, Jakobus en Johannes, krijgen den bijnaam Boanerges, van „reges“, d. w. z. donder. Ieder van hen is een zoon des donders. Evenals bij Petrus heeft Jesus ook hier op hunne toekomst het oog gehad. Jesus benoemde hen, als het ware, tot Zijne bijzitters. Bij het Joodsche gerecht namelijk zat één ter rechter-, een ander ter linkerzijde des Hoogepriesters, en wanneer zij hunnen mond openen tot mededeeling van het oordeel, dan was het, alsof door de zaal de donder rolde. (Mel, Antiquitates sacrae; Bengel, Gnomon). Ook werden tot bekendmaking van oor-

deelen, speciaal over Schriftgeleerden, boden aan de synagoge gezonden, aan wie bij dezen naam Boanerges wellicht ook te denken valt. Wij blijven bij het eerste. Jesus had hen dus tot bijzitters benoemd; daaruit is het waarschijnlijk te verklaren, dat beiden Jesus vóór Zijn lijden om de plaats aan Zijne rechter- en aan Zijne linkerhand verzocht hebben (Mark. 10:35), als het ware als eene vervulling der belofte. Anderen denken aan het vurige temperament der beide broeders (Meyer, B. Weiss), waarbij er aan herinnerd wordt, dat zij eens vuur van den hemel hadden willen laten regenen op eene wederspannige stad, waarover Jesus hen echter berispt (Luk. 9:54). Bartholomeüs is de zoon van Tolmai, misschien Nathanaël, en Thomas is de ons uit Joh. 20 bekende discipel; men vertaalt zijnen naam: Tweeling, Didymos. Wat Simon Kananites betreft, zoo meenen de nieuweren, dat zijn naam ontleend is aan dien van eene stad. Bij Lukas moet waarschijnlijk gedacht worden aan Zelotes, d. w. z. ijveraar. (Luk. 6:15.) Judas eindelijk was uit eene plaats, genaamd Kariot, in Judea; van zijn verraad maken alle drie Evangelisten bij de roeping melding, ook Johannes doet het. Zij wijzen er op, dat Jesus het van te voren wist; zulks heeft Hem niet verrast; Hij wilde den man bij Zich hebben, die dit zou bestaan. Judas zal ten minste alles uit de onmiddellijke nabijheid gehoord hebben: hij, die de grootste misdaad begaat, kan zich niet verontschuldigen met onwetendheid. Dat is op te merken bij al degenen, die in den Bijbel als bijzondere voorbeelden der verstoktheid genoemd worden; van den kant van God on Christus was dus al het denkbare tot zijne bekeering gedaan. Mattheüs is de uit Mark. 2:14 als Levi ons bekende discipel; het schijnt, dat hij dien naam nu krijgt. De toenamen waren bij de Joden iets gewoons; zij doelen op hunne geboorteplaats, of op hun karakter, of op hunne daden, somtijds zelfs op hun handwerk, vooral in den Talmud. (Wünsche, Erläuterungen zu den Evg. aus dem Talmud, Matth. 10:2.)

Het geheel heeft nu iets voorbereidends; zij worden uitgezonden tot verkondiging des Evangelies en met de volmacht om duivelen uit te drijven. Het is als een oefeningstocht, dien zij onder de oogen des Heeren ondernemen zullen, die wel is waar onbegrijpelijk is, wanneer wij vergeten, dat hen de Geest Gods geleid heeft, en niet letten op de aanwijzing des Heeren, dat Hij het is, Die hen verzorgt en met Zijnen Geest begeleidt op dezen anders schrikkelijken weg. Dit blijkt daaruit, dat zij niets van hetgeen eenigszins ontbeerlijk is, mogen medenemen (vergel. Matth. 10, Luk. 11). Dat hunne zendingsreis reeds nu niet zonder gewicht is, kunnen wij hieruit afleiden, dat zij overal heil of onheil brengen. (Matth. 10:13.) Zij kunnen den vrede geven, maar ook weder ontnemen; dat wordt ons dan Mark. 6:7-13 nog uitvoeriger verhaald. Zoo machtig zou het Woord zijn, dat in hunnen mond gelegd was, zooals Matth. 10:40 Jesus, alles samenvattend, zegt: „Die u ontvangt, ontvangt Mij“.

Markus gaat nu tot andere dingen over; het zijn mededeelingen, die door de andere Evangeliën moeten aangevuld worden.

Vers 20 en 21. Ook Zijne maagschap bejegent Hem met wantrouwen: zij houden het er voor, dat Hij buiten zijne zinnen is. Deze korte mededeeling wordt Vers 31 nader toegelicht. Daartusschen, nml. in Vers 22-30, lascht Markus als tegenhanger van het oordeel der Zijnen het oordeel der Farizeën in, hetwelk wederom zeer beknopt hier ingevoegd wordt, terwijl Matth. 12:14 dit verhaal aan een wonder vastknoopt.

Vers 22-30. De zonde der Farizeën was de blasphemie. De blasphemie is aan deze menschenklasse eigen, en Jesus houdt hun deze voor oogen door middel van eene gelijkenis. De Schriftgeleerden hebben de teekenen van Jesus gezien, zij konden bekend zijn met het getuigenis der Schrift aangaande den Messias, volgens welke Hij in zoodanige gestalte moest optreden (Jes. 42:1; 53). Maar toch mag het niet deze Jesus zijn, zij willen op eenen anderen wachten, zooals volgens Joh. 4:25 de Samaritaansche vrouw zegt. Deze Jesus van Nazareth staat te ver af van hunne idealen, Hij

is een pseudo-Messias, Hij verwerpt immers de leer der Farizeën. Met vreeselijke consequentie schrijven zij nu Zijne daden den duivel toe. Beëlzebub is (2 Kon. 1) de naam van eenen afgod, den oversten god van Ekron, daarna afgedaald, om den overste der duivelen aan te duiden. In dezen welberekenden tegenstand, die slechts bij beter wetenden gevonden wordt, was nu hunne zonde tegen den Heiligen Geest gelegen (Vs. 30). Zij zeiden namelijk, dat Hij eenen onreinen geest had. Van deze zonde zegt Jesus, dat dezelve nooit kan vergeven worden, doch eene eeuwige zonde is. Van eene rangschikking der zonden is geene sprake. Jesus strijdt hier met open vizier tegen de Farizeën, om hen te waarschuwen tegen het volharden in eenen weg, die hen ten verderve voert. De Farizeën zullen het nog hooren, wat hen dreigt. Jesus houdt hun het verkeerde hunner bewering zoo dicht mogelijk voor oogen, en waarschuwt hen te gelijk voor het uiterste, voor de verharding. Wij leeren dus, hoe de verharding haren weg gaat, namelijk niettegenstaande de prediking en de wonderdaden van Jesus, evenals ook bij Faraö of Jes. 6. Markus is belangrijk voor de verklaring der zoogenaamde zonde tegen den Heiligen Geest; hij beschrijft haar duidelijk in Vers 30. Zij zeiden namelijk, dat Hij eenen onreinen geest had; zij schreven dus een werk Gods, wat uit God was, den duivel toe. Daarin bestaat de bekende zonde, zij behoort niet tot de hoogste klasse der zonden; ook zonden, die vergeven worden, zijn niet licht te achten, doch zij worden niettemin vergeven, omdat zij niet evenals deze gecompliceerd zijn, gecompliceerd namelijk met de bewering, die hier de Schriftgeleerden zich tegen Jesus veroorloven.

Vers 31-35. Eene verdere uitwerking van hetgeen reeds Vers 20 en 21 aangeduid werd.

Zijne verwanten komen dus, en laten Hem roepen, om den woordenstrijd met Hem in 't bijzijn van anderen te mijden. Zulks geeft nu Jesus de gelegenheid, Zijne ware verwanten te noemen. Dat zijn degenen, die den wil Gods doen. Het antwoord is streng, misschien ook hierdoor uitgelokt, dat volgens Matth. 12:47 iemand Hem in de rede valt, die zich wat wilde laten gelden. Jesus had juist een geweldig oordeel uitgesproken, daar komt nu op storende wijze iemand met zulke dingen aan. Wat daaruit geleerd wordt, is gewichtig, dat namelijk niet de banden des bloeds, zelfs niet die der Kerk met Jesus verbinden, doch slechts de gehoorzaamheid aan den wil Gods. Deze wil wordt den menschen in Christus en Diens werk der genade geopenbaard; de inhoud van dezen wil is uit Joh. 6:39 en 40 nader op te helderen.

Hoofdstuk IV.

De gelijkenissen van Jesus.

Vers 1 vv. De gelijkenissen, die wij Matth. 13 meer volledig leeren kennen, zijn hier ten deele ingelascht. De hoofdstrekking in deze gelijkenissen bij Markus is deze: aan te toonen, hoe de scheiding getrokken wordt tusschen de waarlijk ontvankelijke en de gansch en al niet ontvankelijke massa. Deze scheiding is niet aan de menschen overgelaten; dat zekere menschen de leeringen van Jesus over 't algemeen verstaan, berust veeleer op eene bijzondere goddelijke genade. De gelijkenissen willen velen afstooten, zij kunnen slechts weinigen aantrekken, en dezen weinigen „is het gegeven“. De zaak was aldus: Jesus had reeds langen tijd gewerkt, en toch bij zooveel zonder gevolg. Waar aan ligt het, dat slechts weinigen werkelijk hooren en het Woord vervolgens ook bewaren? Er is volgens de gelijkenis een viervoudige akkergrond in de Kerk, d. w. z. onder hen, die het Woord hooren. Allen nu die hooren, zijn niet van meet af gelijk. Evenals bij den landbouw, is het ook hier in de Kerk. Een deel der hoorders wordt door Jesus vergeleken met den steenachtigen grond. Melancthon merkt op, dat dit de Epicureïschen in de Kerk zijn; zij hoorden, doch spoedig is het vergeten. Een ander deel der hoorders vergelijkt Hij met den grond zonder voldoende humus; dat zijn de ge-

voelschristenen; een derde deel met den grond, die met doornen begroeid is: dat is de meerderheid in de Kerk; hierdoor werden de Evangelischen van zijnen tijd naar waarheid geschilderd (zegt Melancthon). Met het Woord groeien ook de zorgen wegens den bedrieglijken rijkdom, de zorgen dezer wereld, en de begeerte naar de overige dingen, en deze zorgen en doornen verstikken het Woord. Slechts een vierde deel is goede aarde. Dezen hebben naar Jesus' eisch bekeering en geloof, en bewijzen zulks door hunne vruchten, dertig-, zestig- en honderdvoudig. Hier wordt ons dus geschilderd, hoe het gesteld is met het volk van dien tijd, en de gelijkenissen leggen de geheimste oorzaken van zulk eenen toestand bloot. De discipelen vragen vervolgens, en hun deelt de Heere mede, dat het hun, als bijzondere gave, gegeven is, zulks te verstaan. Het geheim van het Rijk Gods moet eerst nog uitgelegd worden; elk rijk heeft zijne geheimen, ook de wereldlijke rijken. Men bestudeert de staatkunde, en de kunst der politiek bestaat in het zich bezighouden met deze geheimen. De ingewijde kan zulks verstaan, de anderen, ofschoon zij oogen hebben en ook ooren, verstaan er niets van; van de hoogere politiek verstaat het gewone volk bijv. niets. Desgelijks is het gesteld met de dingen van het Koninkrijk der hemelen. Hier lijkt alles eerst zeer vreemdsoortig, en is in den grond nochtans eenvoudig; er is verschillende akkergrond, en naargelang akkergrond en Woord samenwerken, is het resultaat. Het is in de natuur evenzoo gesteld als in het Rijk der genade: niet elke akkergrond is ontvankelijk. 2 Thess. 3:2. De akkergrond is van meet af verschillend.

Vers 13-20. De uitlegging der gelijkenis.

De tot de categorie van den weg behoorenden laten zich al het gehoorde terstond weder ontnemen; de tot den rotsachtigen grond behoorenden zijn de beminnenswaardige licht ontvankelijke menschen, doch zij volharden niet. De tot den doornachtigen grond behoorenden zien door schadelijke invloeden allen wasdom onderdrukt en verstikt. De invloeden zijn geheel naar het leven beschreven; het zijn de zorgen, de pogingen om rijk te worden, en waarnaar overigens de begeerten uitgaan; dat alles verstikt, terwijl het medeopwast met het Woord, het zaad des Woords, en zoo is het resultaat onvruchtbaarheid. De tot, de categorie der goede aarde behoorenden brengen vrucht voort, nu eens zooveel dan weder zooveel, doch zij brengen vrucht voort. Deze goede aarde nu is volgens het Evangelie het hart, dat vergeving der zonden verkreeg en gerechtvaardigd is door het geloof, waartoe de prediking van Johannes en Christus den weg wijst. Wanneer men verkeerdelijk aan substantieel betere menschen denkt, dan zal men in de eerste drie gevallen op eene kastenverdeling uitkomen, die de Indische nog verre overtreft. In Indië waren werkelijk van den beginne af materialisten en idealisten, uit het stof geborenen en zonen des Hemels. Het goede land wordt voor goed verklaard, het is het door het geloof gerechtvaardigd zondaarshart; met dit hart nu komt het zaad in aanraking en het draagt vrucht. De hoofdzaak begint nu eerst; de akkergrond, het gerechtvaardigd hart, is slechts één der gegevens, *conditio sine qua non*. Het eigenlijke wordt nu eerst door het contact met het zaad des Woords tot stand gebracht, namelijk het vrucht dragen, waarop alles aankomt.

Vers 21-23. Eene verdere verklaring, die zich nauw aan het vorige aansluit.

Jesus spreekt nog verder over het geheim van het Koninkrijk der hemelen, het moet tot vrucht dragen komen, want eene kaars ontsteekt men des avonds niet, om onder de korenmaat gezet te worden. Zoo zal dan ook het in den grond verborgene zaad in de vrucht te voorschijn komen. Het tertium comparationis is de vrucht. Het plaatsen van het *λυχνός* op den kandelaar staat parallel met het vrucht dragen. In de vrucht treedt het zaad naar buiten, het geloof aan het Woord openbaart zich in werken. – Vers 23 vermaant om te hooren.

Vers 24 en 25. Jesus vermaant de discipelen, dat zij voortgaan, opmerkzaam te hooren: „Ziet, wat gij hoort“. Hoe opmerkzamer gij toehoort, des te rijker maat zal u ten deel vallen, en daarna heet

het: „Wie heeft, dien zal gegeven worden“. Met deze laatste woorden is den discipelen gezegd, dat zij reeds geleerd hadden uit al hetgeen tot nu toe gebeurd was, en nu nog meer verkregen, juist door het verstaan der gelijkenissen, waartoe het hier komt. Aan het volk, de groote massa der hoorders, daarentegen, die niet hebben, wordt eveneens langs den weg der gelijkenissen ook het weinige ont-nomen, dat zij hebben. Hun treft het lot, dat zij nu niets meer hooren. Den discipelen wordt gezegd, dat zij hadden, dat zij bezaten, doch dat hun zulks gegeven was, dat het hun uit genade verleend was, dit geheim te verstaan. Verdienste is ook bij hen, bij de vierde categorie, uitgesloten, doch terwijl de Heere den drie eersten categorieën den ondergang aankondigt, belooft Hij der laatste categorie een vruchtbaar bestaan. Deze crisis heeft echter ook voor de drie eerste klassen niet plaats, zonder dat zij in aanraking met het Woord komen. Deze drie zullen het Woord van het Koninkrijk der hemelen vernomen, doch niettemin verworpen hebben. Nu, ook de menschen der vierde categorie zijn niet zoodanigen, die door eigene verdienste veel vrucht droegen, want wat zij er toe bijdragen, leert ons de volgende gelijkenis.

Vers 26-29. Eene gelijkenis, die zich aan de vorige aansluit. De factoren in de gelijkenis zijn eenigszins veranderd. De discipel van Jesus is hier de mensch, die het zaad op den akker werpt en voor 't overige afwachten moet, wat er van wordt. Tegenover hem plaatst zich dan, wat het zaad geheel uit zichzelf doet, zonder dat die mensch weet, hoe het daarbij toegaat. Het zaad, het Woord, de genade van het Koninkrijk der hemelen is de hoofdzaak, deze werkt het uit en doet in de goede harten, dat wil dus zeggen: in de gerechtvaardigde geloovigen, uit de korrels volle aren opwassen, en de mensch plukt de vrucht. In het Evangelie is er voor gezorgd, dat men niet ijdel wordt. Deze mensch, die slaapt, en dan weder ontwaakt, en die eigenlijk eerst weder optreedt, wanneer het er op aankomt, de vrucht te bergen, – deze mensch draagt niet veel tot de zaak bij; terwijl hij slaapt en weder waakt, doet het zaad het, en eerst op den dag des oogstes wordt hij gewaar, dat het zoo in orde geweest is, dat dit afwachten in het vertrouwen op de genade en de macht des Woords inderdaad vruchten gegeven heeft en hij zeker kan zijn van zijn heil. De goede aarde is zulk eene ziel, die zich onderwijzen laat, en in den strijd tegen den duivel (Vs. 15), tegen de hitte (Vs. 17) en eindelijk tegen de doornen (Vs. 18) manmoedig strijdt, en daarin volhardt tot den dag des oogstes, en wel „in volstandigheid“, Luk. 8:15. De goede aarde is volgens Lukas het goede, eerlijke hart, dat de mensch heeft, als het hem althans door Gods Geest is verleend. Aan een, wat de substantie betreft, goed hart is niet te denken, want dan zou dit hart het Evangelie niet langer noodig hebben. Goed (vergel. het Grieksche καλοκαγαθός) volgens de Christelijke, niet de Grieksch-philosophische zienswijze is een zoodanige grond of een zoodanig hart, dat door goddelijke genade goed is *geheeten*; waardoor dat geschiedt, moeten wij ons door andere plaatsen der Heilige Schrift laten zeggen. Reeds de besnijdenis in Israël was gegeven, om den Israëliet, het kind van het genadeverbond Gods met Abraham, goed te heeten en in dit genadeverbond op te nemen.

Vers 30-32. Het mosterdzaad is een der kleinste zaden, het groeit echter op tot eene betrekkelijk groote plant. Deze gelijkenis is eveneens er op gericht, om de gesteldheid van het Rijk Gods voor oogen te stellen. Hier zal nog op andere wijze dan te voren de zaak in het licht gesteld worden; wat eigenlijk reeds gezegd is, wordt herhaald, namelijk dat het Woord van het Hemelrijk eene groei-kracht bezit als het mosterdzaad. Dit laatste is onder alle tuingewassen het kleinste; in het Oosten bereikt het echter de hoogte van eenen kleinen boom, zoodat zelfs vogels er in kunnen nestelen. De vogels zijn het beeld van dezulken, die eene toevlucht noodig hebben. Verheven is de beschrijving dus gewis niet. Er is voor gezorgd, dat wij klein van ons leeren denken: eene mosterdplant en vogels beteekenen voor de wereld niet veel. Van deze gelijkenissen, die hoogst gewichtig zijn en zeer veelzeggend, geldt, dat zij het dogma der rechtvaardiging verkondigen, – een zeer verwaarloosd

dogma. De rechtvaardiging stelt in de eerste plaats eenen akkergrond voorop, en wel eenen zeer verschillenden. De akker in zijn geheel is de Kerk met de bediening van Woord en Sacrament. Verder wordt met betrekking tot de rechtvaardiging vooropgesteld de prediking des Woords, hetwelk overal uitgestrooid wordt. Geen deel gaat ledig uit in de Kerk, en wel in de Kerk, waarin het naar Gods orde toegaat. Ten derde is de grond verschillend. Velen zijn een logische volgorde: geloof in den Heiligen Geest, eene algemeene Christelijke Kerk, vergeving der zonden. Bij de rechtvastgetrapt voetpad, zij behooren tot de categorie van hen, bij wie niets wortel kan schieten; anderen bieden slechts eene dunne laag aarde; weêr anderen tevens doornen, die medeopwassen en het goede zaad verstikken; eindelijk zijn er, die eenen diepen grond hebben, die het Woord in een goed en eerlijk hart opnemen (Luk. 8). Bij deze laatste categorie dient opgemerkt te worden, dat de grond zich niet zelf gemaakt heeft; en opdat hij vrucht voortbrengt, daartoe is het Woord noodig. Dus leeren deze gelijkenissen, dat alles genade is. Vooreerst, dat het van den zaaier afhangt, dat er zaad gestrooid wordt. Ten tweede, dat ook het zich ontwikkelen van het zaad tot de rijpe vrucht goddelijke genade is. De mensch zelf is volgens Vers 26-29 geheel verbaasd, dat er vrucht aanwezig is, hij weet zelf niet, hoe. Zoo is ook de rechtvaardiging des zondaars voor God eene verklaring aan den mensch, dat hem zijne zonden vergeven zijn en hij een erfgenaam des Hemelrijks geworden is, en dit alles geschiedt door het geloof in het Evangelie, hetwelk Gods Geest werkt, en wel zoo, dat Hij het zaad tot volle rijpheid brengt. De betrokken persoon zelf gelijkt op den man in de gelijkenis; hij weet niet recht, hoe het daarbij toegaat. Wanneer hij zich zou beroemen, dat hij de goede aarde is, dan zou hij terstond gevaar loopen, de ervaring van de slechte aarde te maken, dat nml. de vrucht verstikt werd, of dat de hitte haar verbrandde. Wat de mensch meêbrengt, is het hart, dat God goeden akkergrond noemt, ofschoon het volgens eigene ervaring alles behalve goed is en dagelijks weder berouw en geloof moet toonen, om niet tot den slechten grond af te dalen.

Men heeft gewoonlijk moeite, om de leer der rechtvaardiging tehuis te brengen in de Evangeliën. Bij Paulus vindt men haar Rom. 3 en 4 en op andere plaatsen, doch die ernstig zoekt vindt haar ook in het Evangelie. In het Apostolicum vinden velen deze leer ook niet, en toch is zij in het derde Geloofsartikel behandeld. Daar hebben wij de vaardiging wordt dezelfde logica, dezelfde volgorde der momenten aangetroffen als hier in de gelijkenis: de zaaier, de goede, d. w. z. goed geheeten aarde, en daarna de opname des Woords in deze goede aarde tot aan de volkomene rijpheid der vrucht. Wij kunnen zulke gelijkenissen in 't geheel niet verstaan, zonder ze in den zin van Paulus en de leer der rechtvaardiging op te vatten. Wat zullen wij met eenen viervoudigen grond doen, die bestond, voordat het werk des Woords, des zaads, aan hem begon? De drie eerste soorten grond schilderen ons den mensch qua talis, en de vierde categorie stelt ons hem voor als dat, wat hij door Gods genade en toerekening in den schoot der Kerk door vergeving der zonden is.

Vers 33 en 34. Zoodanige gelijkenissen sprak Jesus vele uit, en wel van een gegeven tijdstip af sprak Hij slechts in gelijkenissen, verklaarde ze echter aan Zijne discipelen, in engeren kring. Wij hooren, dat Jesus van de gelijkenissen in laatste instantie gebruik maakt, nadat Hij te voren ook meer rechtstreeks tot het volk gepredikt had. Ook de plaatsing der gelijkenis in Matth. 13 op het laatst van Zijn verblijf te Kapernaüm bewijst, dat de gelijkenissen afsluiten. Van nu aan zal de groote massa niets meer verstaan, slechts de ingewijden zullen verstaan.

Vers 35—Hoofdstuk 5:20. De afwijzing van Jesus bij de Gergesenen.

Vers 35-41. De overvaart naar den anderen oever, waar de Gergesenen woonden.

Op den overtocht overvalt den Heere en de discipelen een storm. De bedoeling is, de discipelen voor te bereiden op de eerste volslagen afwijzing, die Jesus ondervinden zal. Hij slaapt in het schip; men had Hem zonder meer meêgenomen, niemand had aan eene verkwikking gedacht, en zoo slaapt

Hij dan op het kussen. De discipelen wekken Hem, en Hij bestraft den storm, en berispt daarna hun ongelooft. Wij hebben hier een merkwaardig contrast in het licht te stellen, waar niet genoeg op gelet wordt. Aan de eene zijde schijnt de Heiland zwak, zoodat Hij zelfs in den storm slaapt, en daarna stilt Hij de zee. De indruk van het voorval was heilzame vrees en grootere waardeering van den Meester bij de discipelen. Zulks zette hen over de nu te wachten staande slechte behandeling des Meesters heen. Tevens toont het ons, hoe de discipelen met den Meester plachten om te gaan, en dat zij Hem toch niet recht kenden. Nu, dat zouden zij ook wel niet, voordat alle gegevens aanwezig waren, waaruit zij Hem kennen konden, d. i. niet voordat Hij gestorven en opgestaan was.

Hoofdstuk V.

Vers 1-13. Aankomst bij de Gerasenen.

Origenes heeft naar eigene gissing de lezing Gergesa gezet, daardoor is ook deze in de codices gekomen. De Recepta leest Gadarenoi; dat zou de bekende stad Gadara aan het meer van Genezareth zijn. Voor Gerasa nu staat Markus in. In den laatsten tijd verwijst men naar de ruïnen van Gerasa. Van meer gewicht is het volgende. Markus bepaalt zich evenals Lukas tot één persoon, die vooral de opmerkzaamheid trok door zijne woestheid. Mattheüs daarentegen verhaalt van meerdere personen. Dit zijn verschillen, zooals ze bij ieder wonderverhaal kunnen voorkomen. Den een valt dit, den ander dat bijzonder op, en dat juist getuigt van de eenvoudigheid der verhalers. De critiek kan niet meer zeggen: Zij hebben van elkander afgeschreven. Mark. 10:46 specialiseert op gelijke wijze bij de genezing der blinden, en noemt zelfs den naam des blinden (Bartimeüs), terwijl de andere Evangelisten zich algemeener uitdrukken. Markus onderscheidt zich weder door speciale trekken, hij schildert de bovenmenselijke kracht van den bezetene. Verder is belangrijk Vers 7, waar de bezetene den Heere Jesus bij God bezweert; een voorbeeld voor Jak. 2:19; ook is opvallend dat: „Gij Zoon Gods des Allerhoogsten“. Het pijnigen, waarvan hij spreekt, zou plaats vinden, wanneer Jesus de duivelen naar den afgrond zou verwijzen. Dezen zijn slechts voldaan, als ze in hunne oude woning zijn, hetzij in den bezetene, of in de nabijheid derzulken, die hen vreezen. Als Jesus nu van het groote aantal (legioen) verneemt, besluit Hij, de bede van den onreinen geest in te willigen en dit legioen in de zwijnen te laten varen. Het gevolg was, dat deze in de zee stortten, en daarmede het land ten minste van den onwelkomen last bevrijd was. Het schijnt, of de duivelen meenden, door in de zwijnen te varen, in de streek te kunnen blijven.

Vers 14-20. De herders verbreedden de mare van dit in zee stortten der kudden als zijnde een groot ongeluk. De lieden der stad komen en zien een wonder van genezing zonder weêrga bij hunnen landgenoot; in plaats van zich echter te verheugen over de weldaad, dat op zoodanige wijze het land van de duivelen bevrijd geworden is, bidden zij Jesus, Zich te verwijderen, omdat zij door meer zulke weldaden vreesden tot den bedelstaf te komen. Zoo hebben ook onze landlieden de zwijnen meestal meer lief dan het Evangelie. De rationalisten (De Wette) hebben met Jesus getwist uit een nationaal oeconomisch oogpunt. Zij behouden ook liever hunne zwijnen, dan dat zij een geheel land door Jesus of door middel van Zijn Woord gered zien. Het bezit van zwijnen overigens wijst op bewoners, die ten deele reeds heidensche zeden aangenomen hadden. Het was in strijd met de Wet, het stond niet onder Gods hoede en bescherming. Jesus gebruikt de twee duizend als een ventiel om de duivelen te verwijderen. Roerend is de bede van den geheelde, om bij Jesus te blijven, en voorts Jesus' vermaning, die hier ontwijkend luidt, om tehuis de ontvangen weldaden te verkondigen en aldus de menschen dier plaats te beschamen; – en allen verwonderden zich.

Vers 21 vv. ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν = „(vergaderde) eene groote schare bij Hem“; ἐσχάτω; ἔχει = κακῶς ἔχει, het spoedt met haar ten einde, zij ligt op haar uiterste. Volgens Markus is de bedoeling,

dat zij nog niet is gestorven. Lukas en Mattheüs zijn ook hier zeer beknopt, zij anticipeeren het overlijden. Dus op den anderen oever ontmoet den Heere een overste der synagoge. Synagogen waren bedehuizen. Onderweg had nog eene genezing plaats.

Vers 24-34. Eene ongeneeslijke vrouw, die aan bloedvloeijing leed, die reeds al het mogelijke beproefd had, ook die pijnlijke geneesmiddelen, die men tegen bloedvloeijing aanwendde, komt ten laatste tot Jesus. Haar geloof blijkt uit de overtuiging, dat het tot genezing voldoende was, slechts Zijn gewaad aan te raken, en dat niet uit bijgeloof; in den uitersten nood neemt zij tot Jesus hare toevlucht. Meer wil zij niet, doch Jesus wil meer, hij wil haarzelve voor Zich hebben en haar geloof prijzen. Hij had juist ditmaal bemerkt, dat bij de aanraking eene kracht van Hem uitging; of dat steeds geschiedde, is uit deze plaats niet af te leiden. Zijn zoekende blik ontdekt de sidderende vrouw, die nu onder de omstanders als overtreedster der Wet stond, bevende bij het bewustzijn van hetgeen haar geschied was. (Lev. 15:25-27.) Daarop komt zij en zegt Hem de gansche waarheid; dat bewijst, dat het haar eene overwinning gekost heeft. Zonde was de oorzaak der ziekte; in plaats van haar echter te verdoemen, zooals die vrouw zal gevreesd hebben, verraste Hij haar door het zegenende woord: „Uw geloof heeft u behouden“. Alle drie Synoptici hebben dit gewichtige, alles afdoende woord. In de leer der rechtvaardiging is het hooguit belangrijk on toont den aard en het karakter des geloofs, ook de praemissen en de omstandigheden, nml. groote geweldige nood. Hand. 3:16. Omtrent de wijze, waarop het geloof ontstond bij deze vrouw, hooren wij niets, zulks moeten wij reeds weten. Rom. 10:17 en 18; Hebr. 11:1. In 't kort, de woorden Gods en de Geest Gods verenigen zich, om ook bij deze vrouw zoodanig vertrouwen te wekken, waarna zij trots alle hinderissen tot in Jesus' nabijheid doordringt, Diens gewaad aanraakt en zóó gezond wordt. Jesus echter schrijft Vers 34 aan het *geloof* de genezing toe. Hij meet niet nauwkeurig uit, wat Hem of de genade Gods bij deze genezing toekomt; Hij is vol erbarming en kroont Zijne werken in de Zijnen. Daarmede vervallen alle vragen, of het geloof als werk der vrouw hier in aanmerking komt. Het geloof is steeds de *conditio sine qua non*, maar toch door God, of middellijk door de omstandigheden, die God in Zijne hand heeft, gewerkt. Het woord: „Ga heen in vrede“ verzekert haar van de volkomene vergeving van al hare zonden, dus van de rechtvaardiging voor Gods gericht (Rom. 5:1), en is dus niet overtollig. Het gelukkige gevolg van de vergeving harer zonden ondervindt zij dan aan de bevrijding van deze bloedvloeijing, die hier eene plaag heet.

Vers 35-43. Het bericht van den dood diende, om den vader te ontmoedigen. Jesus spreekt hem moed in, want slechts dan kon hij de heerlijkheid Gods in dit wonder aanschouwen. Joh. 11:40. Slechts Petrus en de zonen van Zebedeüs neemt Hij mede naar binnen; hun, die daarbuiten blijven, geldt het woord: „Het slaapt“. Daarop volgen de Arameesche woorden, en het meisje staat op en wandelt. Het woord zelf is een geweldig woord. Men zou kunnen vragen, wat meer is, te zeggen: „ταλιθὰ κοῦμι“, of „Daar zij licht“. Die het eene deed, doet ook het andere, voor ons is beide onmogelijk. Ten slotte geeft de Heere den raad, om haar door spijs te versterken: een echt menschenlijke trek.

Over 't algemeen is alles zeer goddelijk en zeer menschenlijk, doch zoo min het een als het ander kunnen wij nadoen of ook maar verzinnen. Het verhaal is van het hoogste gewicht. Den dood is eene prooi ontworsteld; dit verhaal opent het heerlijkste uitzicht op de opstanding. Ruchtbaar moet het niet worden. Jesus wil het nauwelijks Zelf weten, dat Hij zulks doet; het geschiedt in stilte. Want het hoogste, dat den dood overwint en zijne heerschappij vernietigt, moet eerst nog geschieden, namelijk Zijn lijden en sterven aan het kruis; dan eerst is de kracht des doods volkomen gebroken. Wij bevinden ons thans nog op den weg naar Golgotha: bergopwaarts, en hebben slechts voorloopig een uitzicht genoten; vandaar het verbod van Christus, dat zij het niet zeggen zouden. Op de vraag:

Waarom wekte Jesus niet veel meer dooden op? (wij kennen slechts drie gevallen,) dient tot antwoord, dat de lichamelijke dood niet het grootste kwaad is, maar wel die dood, in welken de ziel ligt: het gescheiden zijn van God; en de macht om van dezen dood al Zijne uitverkorenen te verlossen, heeft het woord van Jesus nu reeds, en dat is nog veel gewichtiger dan zulke opwekkingen, die steeds slechts een waarteeken zijn van dat grootere, dat door het woord van Jesus geschiedt.

De ouden hielden zich hier bezig met allegorieën. Het meisje is hier de Joodsche Gemeente, dat onder de inzettingen gestorven is; de klaagvrouwen zijn de Schriftgeleerden en Farizeën, – dezen moet Jesus uitdrijven.

Hoofdstuk VI.

Vers 1-6. Jesus verkondigt op den Sabbat het Evangelie in de synagoge Zijner vaderstad en Hij wordt hier met minachting ontvangen. Hij is zoon van den timmerman, en de omstandigheid, dat men Zijne verwanten kent, schijnt in hunne oogen de macht, waarmede Hij predikt, te verkleinen. Aan zoo iemand moest men volstrekt niet zulk een groot gewicht hechten. Deze koele behandeling hindert Jesus bij het verrichten van wonderen, zoodat slechts zeer weinigen genezen worden. De Heere heeft het in de dagen Zijns vleesches noodig, dat men Hem met geloof te gemoet komt. De tegenwerkingen van het ongeloof verlammen Hem. Luk. 4:24; Mark. 8:22-26.

Vers 6-13. De uitzending Zijner discipelen.

Markus laat hier de uitzending volgen. De Apostelen, waarvan in Hoofdstuk 3:14 gewaagd werd, zullen de prediking van Jesus in ruimeren kring brengen, Jesus Zelf bewoog Zich in engeren kring. Het doel hunner uitzending is prediken en wonderen verrichten, zooals zulks de Meester doet. Hunne uitrusting is bij de Synoptici eenigszins verschillend. Mattheüs ontzegt hun den staf, bij Markus veroorlooft Jesus hun dien ten minste als minimum, d. w. z. als gewonen reisstaf. Bij dit verbod was het Jesus' bedoeling niet, hen als bedelmonniken uit te rusten, doch Hij wil degenen, die hunne prediking zouden ontvangen, in de gelegenheid stellen, hunne dankbaarheid te toonen, om alzoo het bewijs te leveren, dat het gehoorde ook vrucht droeg. Luk. 10:7 geeft deze oplossing: „De arbeider is zijn loon waardig“. Hunne werkzaamheid komt op prediking der bekeering neêr. Hier zoowel als in den Brief van Jakobus is de olie geleider of middel der genezende kracht; als sacrament zou het naar den geheelen samenhang nog minder verstaanbaar zijn. De beteekenis is eenvoudig deze: het eenvoudigste geneesmiddel, onder gebed aangewend, doet onder de handen der Apostelen wonderen; zij brengen niet, zooals Jesus gewoonlijk doet, de gezondheid, doch de genezing is verborgen onder het middel, dat, met gebed aangewend, zijne werking blijkt te hebben. Deze geheele plaats heeft het karakter eener grootsche anticipatie der toekomst; zooals men kinderen alleen laat gaan, of ze bij gelegenheid als groote menschen behandelt, zoo wordt ook bij deze uitzending de toekomst profetisch geanticipeerd en in het klein van te voren voor oogen gesteld. Dat zou voorts voor alle tijden gelden. – Het afschudden van het stof, dat aan hunne voeten kleeft, in geval van versmading, beduidt de afwijzing van alle, ook van de minste gemeenschap met dezulken, die het Evangelie in den persoon van zijne dragers verworpen hebben. Scherper kan men zich wel niet uitdrukken. Met het ergste wordt terstond gedreigd, dat voor alle tijden gelden zal, ofschoon wij hier getuige zijn van de eerste schrede, die de discipelen als Apostelen doen zullen. Dat is geheel naar den aard der Profeten.

Een verhaal van het einde van Johannes den Dooper volgt nu, en wel bij gelegenheid van de beoordeeling, die men zich ten aanzien van Jesus veroorloofde.

Vers 14 vv. Met de korte zendingsreis der discipelen staat de steeds meer zich opdringende vraag, wie Jesus was, in verband: Zelfs een man als de tetrarch Herodes hield zich met die vraag bezig; het is Herodes Antipas, die in het Noorden een gebied had; βασιλεύς was hij toen niet: eerst later, op, aansporing zijner vrouw, ging hij naar Rome en werd koning. Dit vragen van Herodes had eene speciale oorzaak: zijn slecht geweten deed hem in Jesus den wederopgewekten Johannes zien. Ook andere menschen meenden zulks te weten. Weer anderen hielden Hem voor Elias, die, zooals men weet, volgens Maleachi wederkomen zou; nog anderen hielden Jesus voor eenen Profeet, die na eene 400-jarige pauze opgestaan was; niet de Profeet uit Deut. 18:15 is dus bedoeld. Slechts bij gelegenheid hooren wij in Markus op uitvoerige wijze van het einde van Johannes. Josephus (Ant. 18 B. c. 5 § 1) bericht, dat Johannes in de vesting Macherus gevangen zat. Of Herodes daar was, dan of hij den beul daarheen gezonden heeft, blijkt niet; in elk geval zou het snelle tempo van het verhaal beperkt moeten worden. Het meisje, met name Salome, zou dan het hoofd eerst later ontvingen hebben. Herodias was de vrouw van Filippus, die in Jerusalem als privaat persoon leefde, nadat zijn vader hem onterfd had; zij huwde Antipas, nadat deze zijne vrouw, eene Arabische vorstendochter, verstooten had. Johannes nu hield hem zijne echtbreuk en de bloedschande voor. De vertoornde echtgenoot stookte hare dochter uit haren eersten echt op, en deze verkreeg van den karakterloozen koning, die echter hier ter kwader ure karakter veinsde, het hoofd des Doopers. Zulk een man heeft zulk een uiteinde! Gewis, wanneer er voor Johannes geen uitzicht op een eeuwig leven of op den Messias geweest ware, wanneer hij niet het kruis op zich genomen had, dan zou hij de ellendigste aller menschen geweest zijn. Uit zulke gebeurtenissen kan men de waarheid, dat er een eeuwig leven, eene vergelding is, en ook het geheim des kruises leeren kennen. Zijn hoofd wordt gedragen op eenen schotel door eene liederlijke danseres. Zoo handelt de wereld met het getuigenis, nu eens grover, dan weêr fijner. De wereld kruisigt tot op heden de dragers van het getuigenis. In 't kort: het was een ten hemel schreiend onrecht, dat hier begaan werd.

Van Vers 30 af hooren wij in onmiddellijke aansluiting aan het vorige, wat Jesus verder deed (Mark. 14:13). Den draad heeft Markus laten vallen en het verhaal gesubsumeerd onder het oordeel der wereld over Jesus.

Vers 30-34. Jesus wordt intusschen gesterkt door den uitslag van de prediking Zijner terugkeerende discipelen, waarvan dezen met blijdschap gewagen. Het heeft Herodes niets gebaat, dat hij Johannes gedood heeft. Het Woord breekt, hoe meer het verdrukt wordt, des te krachtiger door. Jesus wenscht, dat de discipelen uitrusten. Het volk echter bemerkt, wat Hij wil, en belet het. Het trekt Hem na en komt eerder aan dan de intusschen op het water vertoevend. Nu volgt de wonderbare spijziging, die alle vier Evangeliën met dezelfde omstandigheden berichten. Vergelijk Matth. 14:14; Luk. 9:11; Joh. 6:14.

Vers 35-40. Jesus ziet, als Hij uit het schip gaat, de scharen, en medelijden vervult Hem, omdat zij zoo zonder herder rondzwerven. Volgens Luk. 9:11 predikt Hij hun, en wel van het Rijk Gods. Daarbij geneest Hij er sommigen. Ondertusschen wordt het avond, en nu besluit Hij hen te spijzigen. De vermaning Zijner discipelen, om het volk te laten gaan, nu het avond geworden is, wijst Hij af door te wijzen op den naasten uitweg: zij zelf zouden hun te eten geven. De discipelen verstaan den Meester niet en berekenen 200 denariën voor hetgeen de menigte noodig heeft, – zeker nog karig genoeg, vooral indien er nog vrouwen en kinderen bij waren (zie Mattheüs). De jongeren toonen hun onverstand, dat Jesus met geduld draagt; ook zij, en zij in de eerste plaats, moeten leeren in den omgang met den Heere. De menigte is Jesus voorgekomen. Het is er hun in ieder geval om te doen geweest, van Jesus meer te zien en te hooren. Bij Johannes treedt aan 't licht, wat in, het diepst des harten lag, doch hier erkent Jesus in de eerste plaats hunnen ijver, en daar zij niet bekommerd zijn

geweest om den terugkeer, ontvangen zij eenen rijken zegen. De discipelen zijn niet op de hoogte van hetgeen hier voorvalt, zij spreken, zooals dikwijls, in onverstand. Jesus spreekt als huisvader en gastheer den zegen over het brood uit. De noodzakelijkheid van zulk een gebed werd algemeen erkend. „Wie iets eet, zonder God daarvoor te danken, maakt het even erg, als wanneer hij het gestolen had“, zegt de Talmud. Ten slotte blijven er 12 korven met brokken over, en bovendien nog vischen. Zooals Jesus hier in het groot doet, pleegt Hij dikwijls in het klein het weinige, dat de rechtvaardige heeft, te vermeerderen. Merkwaardig is echter, dat hier geene bijzondere verwondering onstaat; het gaat alles in zijn werk, alsof het heelemaal vanzelf spreekt; zij zijn bij den Heere te gast. Mark. 8:16 toont ons, hoe weinig deze wonderbare spijziging en Jesus' wonderbare hulp de gedachten der discipelen bezighielden, waarover zij dan ook door Jesus berispt worden (Mark. 8:17). Zij klagen zich aan, als Jesus spreekt van het zuurdeeg der Farizeën. Doch deze berisping komt ook reeds in ons Hoofdstuk (Vs. 52) voor.

Vers 45-52. Jesus doet de discipelen in het schip gaan, en wijst hun als doel van den tocht Bethsaïda aan. Tegen den morgen, tusschen drie en zes uren, ziet Hij bij het aanbreken van den dag de discipelen met tegenwind kampen; het is Zijne erbarming, die Hem weldra ter plaatse doet zijn, schijnbaar om hen voorbij te gaan. Als zij luid schreeuwden van ontzetting, voegt Hij Zich bij hen, spreekt hen aan, en als Hij in het schip klimt, gaat de wind liggen. Hunne buitensporige verbazing en ontzetting wijt de Evangelist (Vs. 52) aan hun onverstand, ja zelfs aan de verharding hunner harten, die zelfs de discipelen nog gevangenhiel.

Vers 53-7:5. Vers 45 was Bethsaïda als doel der reis aangegeven, hier daarentegen wordt het land Genezareth genoemd, dat ook Josephus kent (Bell. 1 Jud. III: 10:8). Jesus heeft waarschijnlijk onderweg het reisplan veranderd, Hij wordt herkend en het volk ontvangt Hem met geestdrift; ofschoon Hij eigenlijk niet gekomen is, om te genezen, maakt men zich toch Zijne aanwezigheid ten nutte, om de zieken te doen genezen.

Hoofdstuk VII.

Vers 1-5. Jesus wordt opgehouden door eenen energieken aanval der Joodsche oppositie, bestaande, zooals gewoonlijk, uit de Farizeën en eenige uit Jerusalem gekomen Schriftgeleerden. Zij hadden zich er aan geërgerd, dat Jesus' discipelen niet, zooals het volgens hunne inzettingen behoorde, de voorgeschreven wasschingen waarnamen. Dezen hadden brood gegeten met ongewaschen handen. Dat geeft Markus nu aanleiding, om zijnen lezers iets over de gebruiken der Farizeën mede te deelen. De hier genoemde gebruiken behooren zoo geheel en al tot den wandel naar voorvaderlijke wijze, of zooals Paulus het noemt, tot den wandel naar het vleesch. Wie in deze dingen vast stond, was den hemel reeds zeer nabij. Het was geheel en al de Roomsche dwaling van de traditio non scripta, wier overtreding doodzonde is. De Farizeën bevonden zich in deze dingen, als in eenen tooverkring van gedachten en voorschriften. Het houden daarvan heette dan een heilige wandel. In fijnere gestalte komt hetzelfde weder te voorschijn in de valsche leer der heiligmaking, die men aan de leer van de rechtvaardigmaking toevoegt. Zoodanige wandel verviel bij de Discipelen, die in Jesus leefden, vanzelf; zij wandelden niet meer naar de letter, κατὰ σάρκα, maar naar den Geest, κατὰ πνεῦμα (Rom. 8:1). Het is dus eene belangrijke plaats om met de toenmalige godsdienstige practijk bekend te worden en te zien, wat de menschen eigenlijk bewoog en de vijandschap wakker hield. Zij stootten zich eigenlijk aan de leer van het geloof, van de vergeving der zonden zonder werken, en wilden, zooals de Apostel (Rom. 10:3) in 't licht stelt, hunne eigene gerechtigheid oprichten.

Vers 6-13. De Heere neemt de discipelen in bescherming; Hij doet dit, terwijl Hij Jesaia citeert (vergel. Böhl, Citate bladz. 46). Jesaia reeds had dergelijke vijanden te bestrijden, als hier de Heiland. Doordien Jesaia over hen den staf breekt, heeft hij te voren reeds over de Farizeën het oordeel uitgesproken, en Jesus bevestigt dit oordeel, door het te herhalen. Om dit Farizeesche karakter te kenschetsen, voegt Hij er in Vers 10 en 11 nog een speciaal geval aan toe. Wanneer iemand besloot zijnen overvloed aan den tempel te schenken, dan was hij ontslagen van de verplichting om zijne ouders te ondersteunen en het hun te doen toekomen. Dat is een krasse vorm der gelofte, die ook buitendien bekend is. De Joodsche leer was echter strenger, weinig toegeeflijk bij het ontslaan van zulke geloften (Wünsche, Erläuterungen op Matth. 15:5). Dat zijn van die geloften, die van den waren plicht afhouden en veel gemakkelijker, zijn, dan het vervullen van den waren plicht; zij voornamelijk hebben tot de Reformatie medegewerkt. Denken wij aan de ongehoorzaamheid van Luther jegens zijnen vader; deze diende om zijn geweten te doen ontwaken. De verkeerde wegen hebben juist het verlangen naar den rechten weg doen ontstaan.

Vers 14-23. Hier volgt eene nadere uiteenzetting over rein en onrein. Jesus bedient zich terstond weêr van eene gelijkenis, die Hij echter slechts aan de discipelen verklaart. Alles, wat in den mensch ingaat, is neutraal; het maakt hem niet onrein, daarentegen verontreinigt wel, wat van hem uitgaat. Dat hoorde het volk, zonder het te verstaan; de verklaring volgt later. – Voor de discipelen volgt de toepassing; zij vragen Hem, en Hij verklaart het ook. Niet wat van buiten ingaat, doch wat van binnen uit het hart voortkomt, verontreinigt. De stroom des verderfs gaat niet van buiten naar binnen, doch van binnen naar buiten. De zaak is niet aldus, dat men zijn goed hart tegen de invloeden van buiten verdedigen moet, opdat het niet onrein worde, neen, het hart is boos, en uit het hart komt dat voort, wat den mensch onrein maakt. Zulks zagen de Farizeën over 't hoofd en achtten daarom reeds den Doop van Johannes niet noodzakelijk voor hen, daar die immers den dood van den ouden mensch en de opstanding van den nieuwen predikte. Er was dus strijd over de vraag, van waar het kwaad komt. Jesus dogmatiseert niet. Hij noemt alleenlijk de uitvloeisels, die uit het hart voortkomen, in de eerste plaats kwade gedachten. Het laatst staat „onverstand“, dus als het ware het onderste uit het vat. Dit blijft steeds nog in het hart, al zijn ook de grove zonden eenigszins weggedaan. Ἀφροσύνη is onverstand, zooals dit bij de discipelen voorkomt (2 Cor. 11:1 en 2), en onverstand is, wat de Farizeën aan den dag leggen; het is de algemeenste signatuur der menschelijke zondigheid, het is het tegendeel van het goede verstand, dat zich naar de Wet Gods voegt en naar den wil des Allerhoogsten. Jesus vertoont Zich als Degene, Die strenger de Wet predikt en dieper de zonden erkent, dan alle Farizeën te zamen met al hunne wettelijke handelingen. Dezen blijven aan de oppervlakte, Jesus dringt tot in het hart door. Het is een locus classicus voor de zonde, en wel voor haar geestelijk karakter. Niet slechts daadwerkelijke zonden, neen, zonden der gedachten telt Jesus op. Reeds Mozes zegt (Gen. 8:21): „Het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan“. De wijze nu, waarop men van zulk een boos hart bevrijd wordt, is op eene andere plaats medegedeeld; de Doop van Johannes reeds wijst den weg. En daarin ligt immers reeds de eisch der bekeering. Ook Mozes reeds vordert een nieuw hart. In het Evangelie is de weg duidelijk aangewezen, aan het kruis werd de oude mensch gekruisigd, daarna is hij opgestaan bij de opstanding des Verlossers. De uitstorting des Heiligen Geestes waarborgt de nieuwe harten en toont, hoe voor het oude een nieuw in de plaats gesteld wordt, juist door den Heiligen Geest, en dat alles geschiedt door het geloof aan het bloed van Christus, dat reinigt van alle zonden. 1 Joh. 1:9 en 2:2.

Vers 24-30. Jesus begeeft Zich, als om te toonen, dat heidensch land niet verontreinigt, in het Fenicische gebied. Hier is Hij tevens met Zijne discipelen alleen, Hij wil hen leeren, Hij wil vrij zijn. Markus spreekt van een verblijf van Jesus in een huis; volgens Mattheüs geschiedt alles op straat.

De vrouw is bij Mattheüs zeer algemeen eene Kananeesche genoemd, zij stamt van den vervloekten Kanaan af (Gen. 9:24). Dit geschiedt om de godsdienstige tegenstelling met het volk Gods in het oog te doen springen. Zij is in de eerste plaats eene Heidin, en Jesus had naar recht waarlijk niets met haar te doen. Matth. 15:24. Hij spreekt tot haar evenals (Joh. 4) tot de Samaritaansche vrouw. Zij moet het beseffen, dat zij tot de Heidenen behoort, eene goddelooze uit de Heidenen is. De Heidenen waren bij de Joden veracht, stonden, zooals algemeen bekend is, met de honden gelijk. (Wünsche op Mark. 7:26). Het woord *κυνάριον* mag niet aangewend worden, om het verwijt tegen de Heidenen te verzwakken. Nieuwere exegeten spreken van huishonden, doch de verhouding van de honden tot den mensch was eene geheel andere dan bij ons. De honden waren onrein. Dat zij soms van de afgevallen brokken aten, spreekt vanzelf. Wij hebben hier een der treffendste verhalen. Aan eene vrouw; die uiterst hulpbehoevend is, wordt verweten dat zij tot de honden behoort; dus te eischen had zij niets. Wat doet zij? Zij smeekt om genade, en is tevreden met hetgeen van de tafel valt. Dat is voor haar genoeg. Mattheüs is meer oorspronkelijk en prijst het geloof der vrouw. Bij hem komt het er op aan, het volk Gods de noodzakelijkheid onder het oog te brengen, waarin de vrouw door haren koenen geloofsmoed den genadigen Heiland geplaatst heeft; dat was niet gemakkelijk voor Joden, en voor hen schrijft Mattheüs. Markus verhaalt veel eenvoudiger, juist zooals zijne lezers het verstaan en ook van noode hebben. Zoo vullen de Synoptici elkander aan, en wie aan den éénen niet genoeg heeft, kan den anderen lezen en zoo tot het recht verstand komen. De inspiratie lijdt onder zulke verschillen volstrekt niet. Monotonie (eenvormigheid) zou de overtuiging van de inspiratie verzwakken; zóó echter verhaalt elk der Evangelisten, hetzij zooals hij het verstond, of wat hem met het oog op zijne lezers het belangrijkste toescheen. De lezers van Markus waren niet genoegzaam op de hoogte, om dezen sterken aandrang van de Kananeesche vrouw te verstaan, de lezers van Mattheüs daarentegen wel. Overigens verzwijgt ook Markus niets wezenlijks, hoe nuchter, hoe zakelijk hij ditmaal ook verhaalt. Ook bij hem zijn de kinderen des huizes de Joden, en de Heiland komt niet in het heidensche gebied, om Zich hier een nieuw arbeidsveld te openen; ook bij hem geeft de vrouw den Heere gelijk (Vs. 28). Zij geeft toe, dat zij een hond is, doch zij gebruikt het woord des Heeren als een wapen tegen Hem, zij slaat Hém met Zijne eigene woorden. Indien dit alles zoo is, zoo geef mij het deel der hondkens, wil zij zeggen. Zij dringt er slechts op aan, dat haar het overschot, de brokken onder de tafel, geschonken worden. Zij is eene profetie hiervan, dat de Heidenen luide aan de poort zullen kloppen, en dat hunne diepste ellende den Heere bewegen zal, hen aan tafel te doen zitten en Zijn volk te verstooten, naar den regel: eerst de Joden en daarna de Grieken (Rom. 1:16). Vers 29 zegt Jesus: „Om dezès *woords* wil ga heen, uwe dochter is gezond“. Er is bij Markus volstrekt niets wezenlijks uitgelaten; het heet: om dezès *woords* wil ga heenen. Uit uwe woorden zult gij geoordeeld worden. Het geloof echter blijkt uit woorden, en het bericht van Markus heeft zijne bijzondere wijding en lieflijkheid. In 't kort, slechts letterknechten kunnen uit de verschillen van zoodanigen aard een ongunstig besluit trekken, doch wij geven hun te bedenken, of zij wel weten, wat zij zeggen.

Vers 31-37. Jesus komt langs eenen omweg uit het heidensche land terug in streken, waar Hij ook anders placht te werken, aan de Galileesche Zee, en wel door het gebied van Dekapolis neemt Hij Zijnen weg. Dekapolis is een gebied, waarin 10 steden gelegen waren, en wel onder Romeinsche heerschappij; het lag noordoostelijk van Palestina, en was geen Joodsch maar heidensch land. Op dezen weg heeft Jesus eenen doofstomme genezen, dien vrienden tot Hem brachten. Dit voorbeeld van de genezing eens doofstommen heeft Markus alleen, en ook geeft hij de wijze der genezing aan. Nog eens heeft Markus dit gedaan, Hoofdstuk 8:22 en 26. Waarom dat? Wij antwoorden: voor Jesus was juist deze soort van genezingswonderen de moeilijkste. De kranke wist niets van Hem, en of zij, die hem brachten, meer wisten, wordt niet gezegd. Jesus was het moeilijk gemaakt

zich met den kranke in contact te stellen; vóór alles scheidt Hij Zich af van het volk. Voorts vernemen wij, dat Hij gezocht en opwaarts naar den hemel gezien, dus gebeden heeft, en vervolgens zekere manipulaties gemaakt heeft, die den kranke tot opmerkzaamheid noopten; ja, het Arameesche woord wordt genoemd, en dit geeft treffend het diepe zuchten tot God te kennen, waarmede tevens de ban gebroken wordt. Hij roept de dingen, die niet zijn, alsof zij waren, Hij schept ze, terwijl Hij roept. Rom. 4:17. Eerst Vers 34 komt het tot de opening der gehoorwerkhuizen en het gebruik der tong, de stomme tracht te spreken, hij spreekt woorden na, die bewijzen, dat het goed staat met hem. Wij leeren uit dit wonder, hoe het in zulk een geval toeging, en dat Jesus niet op de wijze der toevaners, maar onder gebed Zijne genezing volbracht, en wel zoo, dat Zijne ware menschelijke natuur er een allerbelangrijkst aandeel in nam. (Rom. 4:17.) Het geheele verloop wijst op de ware menschelijke natuur des Heeren. Men vergelijke, hetgeen Luther dienaangaande zegt (ed. Walch, XI, bladz. 2053): „Men moet ook dit bij Christus aannemen, dat evenals alle andere menschelijke hoedanigheid, de zonde uitgenomen, ook dit Hem eigen was, dat Hij niet te allen tijde gelijk gestemd, even geschikt of even opgewekt geweest is, veeleer met velerlei te kampen heeft gehad, evenals de andere heiligen. De reden, waarom Christus hier aldus te werk gaat, is, dat Hij waarachtig mensch is; doch met dien verstande, dat Hij voor alle menschen in de plaats gestaan en tevens de gebreken van dezen mensch en van alle menschen op Zich genomen heeft“.

Hoofdstuk VIII.

Vers 1-9. Het tweede wonder der spijziging. (Melanchthon, Auslegung der Sonntagsevangelien zu Marc., III Bd. S. 115.)

Dit wonder valt in den tijd der rondwandeling in Dekapolis. Wat Jesus tot ontferming beweegt, is hier de lichamelijke nood, niet zooals in Hoofdstuk 6:34 de geestelijke. Zij hebben in deze dagen hunnen mondvoorraad verteerd. Dit wonder dient wel te worden onderscheiden van het in Hoofdstuk 6:31 vv. verhaalde en is ook zeer duidelijk door de getallen onderscheiden.

Vers 10-13. Jesus bevindt zich in de nabijheid van Dalmanutha, eene plaats, welker ligging tot nu toe niet geographisch aangewezen is. De beteekenis is „donker“, – dus „donkerhuizen“, – dezelfde als die van Emmaus. Uit de Joodsche deelen van Dekapolis komen de Farizeën te voorschijn en beginnen te twisten en begeeren een teeken van den Hemel, een openlijk teeken, dat bewijst, dat Jesus de Messias is. Volgens Markus wijst Jesus hen kort en bondig af, zij ontvangen er geen. Bij Mattheüs is het teeken van Jonas ingelascht; slechts dit nog zal hun gegeven worden, d. w. z. het teeken der opstanding, en wel als het zekerste Messiaansche kenteken.

Vers 14-21. De vreemde zuurdeesem.

Jesus wil op de overvaart den discipelen eene onderwijzing geven, zij zullen zich wachten voor den zuurdeesem der Farizeën, d. i. de gemeenschap met de Farizeën. In plaats van nu den Heere te vragen, wat Hij daarmede bedoelt, beschuldigen zij zich, dat zij geene levensmiddelen medegenomen hebben en daaraan nu door Jesus moeten herinnerd worden. Deze groote misvatting haalt hun het rechtmatige verwijt van Jesus op den hals. Zij zijn eigenlijk niet vorder dan het volk. (Mark. 4:12; Jes. 6:9.) De genade is het, die hen onderscheidt; „u is het gegeven“.

Vers 22-26. Ten tweeden male geeft ons Markus, en wel hij alleen, een omstandig verhaal van de wijze, waarop Jesus geneest. Het geval was weder zeer moeilijk, er was volstrekt geene vatbaarheid bij den kranke, die overigens niet blind geboren, maar geworden was. Hij neemt hem dus mee en gaat buiten het vlek. De kranke toont vrees voor den vreemden man, zoo geen innerlijk verzet. Dit moet Christus bij hem overwinnen, hem als het ware tegen zijnen wil genezen. Hij moet daartoe

nog eens van voren af beginnen, want de genezing moet volkomen zijn. Dit teeken is een bewijs voor Zijne ware menschelijke natuur. Men voelt bepaald de inspanning, die het Hem gekost heeft, dezen man gezond te maken.

Hoofdstuk 8:27–10:45. Inleiding op het einde.

De tijd is kort bij den Evangelist. Reeds van nu afwijst alles heen op den dood, dien Jesus te Jerusalem ondergaan zal. Het zwervende leven des Heeren blijft voorloopig hetzelfde, doch Zijn aanzicht is reeds naar het einde toegekeerd. Luk. 9:51.

Vers 27–9:1 volgt de eerste aankondiging van Zijn lijden, en wat de discipelen daarbij ervaren zullen.

Vers 27-30. De belijdenis van Petrus.

Jesus Zelf lokt eene verklaring aangaande Zijn Persoon bij de discipelen uit. Aan de gewichtige belijdenis van Petrus knoopt Hij dan de heenwijzing op Zijn lijden en sterven vast. De belijdenis is bij Markus eene eenvoudige belijdenis van Jesus' Messiasschap, de somma van de tot nu toe van Jesus verkregen kennis. Zij komt door Petrus als primus inter pares, d. i. als de eerste onder zijns gelijken, tot uiting. Petrus spreekt het uit, wat de overigen denken. Het volk echter mag het niet weten, want het denkt nog niet zoover. „Christus“ is de ambtsnaam des Verlossers. (Heidelb. Cat., Vr. 81.) Wij weten, dat de inhoud reeds in het O. T. op verschillende wijzen profetisch uitgesproken was, en dat te veelvuldiger naarmate er meer Profeten, hoogepriesters en vervolgens ook koningen waren, van wie ieder op zijne wijze eene heenwijzing op, eene profetie van den komenden Verlosser was en diende, om het volk te leeren, voor het volk de verzoening teweeg te brengen door middel van het bloed van de offerdieren, en ten laatste om het volk te beschermen en te bewaren. Geleid door den Heiligen Geest verstond Petrus daar iets van, waarom ook de Verlosser (Matth. 16:17) tot Petrus zegt, dat menschelijke wijsheid hem zulks niet geopenbaard had, maar de Vader in den hemel. Wat Petrus daarmede gezegd wordt, geldt alle discipelen, (Vs. 30), zoodat het den schijn heeft, dat de discipelen reeds zeer ver gevorderd waren. Zij wisten de hoofdzaak, zij wisten, dat Hij is ὁ Χριστός. Nu wordt de geestdrift echter op eens bekoeld, zooals wel meer in het Evangelie.

Vers 31-33. De discipelen zullen terstond onderricht worden aangaande de wijze, waarop Jesus zal sterven, en de Heere zal er niet slechts op zinspelen, maar er vrijuit van spreken. Het lijden gaat vooraf: eerst de dood, en wel van den kant der overheid, dan eerst volgt de opstanding. Zulks geschiedt naar Goddelijk raadsbesluit. Dit ligt in het δεῖ; eene noodzakelijkheid, een Goddelijk moeten wordt hier bedoeld, zooals ook Luk. 24:26. In Luk. 24:27 heeft de Heiland den discipelen zulks uit Mozes en de Profeten bewezen. Ook Hebr. 2:10 spreekt er van, dat het Gode betaamde, Jesus door lijden tot heerlijkheid te brengen. Deze noodzakelijkheid was gelegen in Gods raad en wezen, niet in een duister fatum, maar in de Goddelijke orde der dingen. Zoowel de liefde als de gerechtigheid Gods vorderde, dat Christus lijden, sterven en aldus in Zijne heerlijkheid ingaan moest. Gods bedoeling was het dus, van dit Hoofd Zijns volks te vorderen, wat al Zijne leden Hem schuldig waren. Daartoe was Hij de Hunne geworden, hun wezen deelachtig, had Hij hunne schuld op Zich genomen. Dergelijke overwegingen dringen zich reeds bij den doop door Johannes aan ons op, waar Christus alle gerechtigheid vervulde. Zij dringen zich echter ook reeds bij de besnijding van Jesus op (Luk. 2), en het allermeest aan het kruis, waar Hij het offer bracht περὶ ὅλου τοῦ κόσμου (1 Joh. 2:2). Hij was het tegenbeeld aller offers (Jes. 53). Zoo kan alleen verklaard worden, dat de gang naar Jerusalem een moeilijke gang was; Hij ging dien niet met den heiligen moed der martelaren. In Gethsémané hebben wij iets anders dan eenen martelaar en aan het kruis eveneens. De discipelen

verstaan niet, wat Jesus daar spreekt, Petrus het allerminst. Deze meent verplicht te zijn, Jesus terug te houden, en juist daarom wordt Petrus streng door den Heere berispt, want in hetgeen hij zegt, ligt eene verzoeking, en daaruit laat zich verklaren het ongemeen scherpe „Satanas“. De verzoeking was hierin gelegen, dat hij Hem van Zijnen waren plicht afhouden wilde. Genoeg, Petrus kent Gods raad uit de Profeten op dat oogenblik niet, en vandaar het verwijt: „Gij verzint niet de dingen, die Gods zijn, maar die der menschen zijn“. Hij, die de dingen, die Gods zijn, verzint, tracht Christus niet terug te houden.

Vers 34—Hoofdstuk 9:1. Aan de bestraffende woorden sluit zich eene dergelijke leering aan, nu echter tot het volk met de discipelen gericht. Dit heeft waarschijnlijk zijne oorzaak in het buitengewoon scherpe der voorafgaande woorden. Petrus had zooeven Satanus geheeten, nu zullen ook de anderen eene vermaning ontvangen. Doordat het in 't algemeen gesproken is, wordt het volgende eenigszins verzacht. Genoeg, allen zullen het hooren, wat het in heeft, Zijne discipelen te worden, aan welke ergernis zij daarbij blootgesteld zijn, wanneer dit ongeloofelijke geschiedt, dat Jesus door de vromen in Jerusalem gedood wordt. Het is een hoofdstuk over de navolging van Jesus Christus, een thema, waarvan veel misbruik gemaakt is. Men houde op met de navolging van Christus in den zin van Thomas à Kempis, men houde ook op met monnikachtige ascetische navolging van Christus, waarbij men in een klooster gaat. Hier komt het er op aan, Zijn kruis op te nemen, d. w. z. den smaad te dragen, die den discipelen van Christus opgelegd wordt, opgelegd door een boos en overspelig geslacht, d. i. naar het verband door menschen als de Farizeën en Schriftgeleerden, dus door de vrome wereld. Zelfverloochening verlangt daarbij de Heiland, dat men bereid is zijn leven te verliezen, daar in het omgekeerde geval, als men zijn leven behouden wil, men in het gericht te kort komt en juist aan zijn leven gestraft wordt, dat wil blijkbaar zeggen: met de verdoemenis. Wie zich Mijns en Mijner woorden geschaamd zal hebben, diens zal Zich des menschen Zoon ook schamen in het gericht; omdat deze Hem op aarde niet heeft willen kennen, zoo kent Hij nu dezen plichtverzakenden discipel niet. Hoofdstuk 9:1 merkt intusschen op, dat niet eerst bij het jongste gericht de discipelen van hunnen Meester weder hooren zouden, maar reeds eerder; dat er sommigen waren van degenen, die daar stonden, die het Rijk Gods met kracht zouden zien komen. Wij kunnen denken aan het Pinksterfeest, toen eene eerste groote overwinning van het Godsrijk plaatsgreep, toen voor de eerste maal het Rijk Gods kwam met kracht en macht. Wederom zou men kunnen denken aan Joh. 21:22, wederom aan de wederkomst van Christus in den zin der eschatologische rede van Matth. 24; daar is ook eene toekomst van Christus in meer nabijzijnden tijd bedoeld, namelijk bij de verwoesting van Jerusalem. In ieder geval is het eene toezegging aan de discipelen, dat zij het Rijk Gods nog zouden zien komen met macht, in tegenstelling met dat, wat zij nu zagen.

Hoofdstuk IX.

Markus verbindt de nu volgende geschiedenis op het nauwste met de eerste aankondiging van het lijden. Dat het de Thabor geweest is, dien Jesus besteeg, is onjuist. Op den top van den Thabor bevond zich reeds toenmaals eene stad, en de berg was dus bewoond. Naar alle waarschijnlijkheid was het een onbegaanbare, moeilijk te beklimmen berg, misschien de Mons Panius of de Hermon (vergel. Vs. 30). Jesus ging volgens Luk. 9:28 slechts naar boven, om daar in de eenzaamheid te bidden, volstrekt niet om verheerlijkt te worden. Wij hebben hier veeleer eene gebeurtenis, die aan Gethsémané doet denken. Ook slapen de discipelen terstond (Luk. 9:33), slechts met dit onderscheid, dat hier de zekerheid der overwinning den boventoon heeft, wat in Gethsémané niet het geval is. De zekerheid, dat Hij zal verhoord worden én Zijn verlossingswerk een heerlijk einde nemen zal, vervult onder het bidden den Heiland zoodanig, dat Zijn aangezicht door eenen bovenaardschen

glans omstraald is. Deze glans gaat ook op Zijne kleederen over, zoodat zij uitermate wit worden. Als nu de Heere zich alzoo gesterkt en na lange duisternis vol vertrouwen gevoelt, komen Elias en Mozes en spreken met Hem. Waarover zij spreken, zegt Luk. 9:31, namelijk over den uitgang Zijns levens te Jerusalem; aangezien er op aarde niemand was, die Hem verstond, ook de discipelen niet, was het eene hemelsche versterking voor den Heiland, dat deze twee getuigen kwamen, die Hem verstonden. Zij zijn als twee pilaren, dienende om de Wet en de Profeten te belichamen, en te gelijk blijvende getuigen van het verlossingswerk, ook twee getuigen voor de gerechtigheid uit het geloof (Rom. 3:21). Hun aanblik moest den Heere sterken op den weg, die zulk een einde te Jerusalem nam, waar de ongerechtigheid overwinnen en de Messias voor een zondig volk aan den schandpaal des kruises sterven zal. Petrus echter is er verre van, iets van de zaak te verstaan. Hij vermoedt, dat die twee gekomen zijn, om bij Jesus te blijven, hij denkt er aan, tabernakelen te maken. Men zou kunnen vertalen: „Het is goed, dat wij hier zijn, namelijk om te helpen“. De Evangelist merkt (Vs. 6) op, dat Petrus niet wist, wat hij daarvan zeggen zou; hij was evenals zijne medediscipelen door al deze gebeurtenissen geheel verbijsterd geworden, wat te geloofelijker is, daar hij met den slaap geworsteld had. Op dit oogenblik overschaduwde hen allen eene wolk, de tegenwoordigheid des Heeren openbaart zich. Naar het woord υἱός, zoon, is het de stem des Vaders, die hier vernomen wordt. Het is die bekende wolk, die ook in den tabernakel (Lev. 9:23, 1 Kon. 8:10) de tegenwoordigheid Gods kenbaar maakt. Daarop geschiedde eene stem Gods uit de wolk: „Deze is Mijn geliefde Zoon, hoort Hem“. Dit woord was gericht tot de discipelen (2 Petr. 1:17), want slechts hen betreft het slot „hoort Hem“. Doch ook voor Jesus Zelfen is deze verklaring van het hoogste gewicht. De naam „geliefde Zoon“ komt Jesus hier toe als den Verlosser. Volgens de parallelle plaatsen heet het verder: „in Denwelken God een welbehagen heeft“. De Verlosser heet zoo wegens Zijne weldaad, die Hij op aarde aan menschen bewezen heeft en bewijst. Petrus in zijnen 2^{den} Brief (1:17) dient als commentaar dezer gebeurtenis; hij zegt daar, dat Jesus daardoor eer en heerlijkheid van den Vader ontvangen heeft (λαβών), d. w. z. dus, dat Jesus van God hier ontvangt, wat Hij verdient door Zijn werk op aarde. Hij verklaart Hem voor Zijnen Zoon, voor den Koning en Heer aller dingen. Ps. 8:6 is hiermede te vergelijken. Derhalve houdt deze verklaring Gods omtrent Zijnen Zoon eene anticipatie in van hetgeen bij de opstanding feitelijk geschiedt (Rom. 1:4). Het is niet de eene of andere vage verklaring, maar de zeer bepaalde verklaring wordt gedaan, dat Deze de geliefde Zoon is, Die Zich des Vaders welbehagen verwerft en verworven heeft; anders zou het immers iets overbodigs zeggen. Volgens Rom. 1:4 en Hebr. 1:4 en 5 vond bij de opstanding de feitelijke verklaring plaats, dat Jesus de Zoon is, boven alle engelen verheven, Die voor ons op het diepst vernederd is, met eer en heerlijkheid gekroond (Hebr. 2:9). Immers van de twee stadiën van het verlossingswerk is lijden de eerste, de verheerlijking volgt daarna. Op deze plaats nu wordt de verheerlijking geanticipeerd en Hem toegezegd. Op het midden van den weg wordt reeds op het einde gezien door een oordeel van den Hemel. Evenzoo Mark. 1:11. De discipelen zullen zulk Eenen, Die Gods Zoon is en in Wien de Vader een welbehagen heeft, hooren, d. w. z. gehoorzamen, want Hij is het waardig; Hij heeft het wel aan hen verdiend, dat zij hooren. Wij moeten deze woorden, die Jesus als den geliefden Zoon aanduiden, geheel op den Heere in Zijne vernedering hier op aarde laten slaan, alwaar Hij Zich den Naam „Zoon“ verworven en geërfd heeft. Wij hebben hier niet de eene of andere metaphysisch-dogmatische voorstelling; dit was niet noodig; wel echter was op den lijdensweg de anticipatie van den gelukkigen uitgang voor Jesus noodig.

Vers 9-13. Van den berg nederdalende beveelt de Heere, dat zij niemand daarvan spreken zullen. Dat namen zij zich vast voor; zij wisten echter niet, wat zij van de opstanding uit de dooden denken zouden. Terwijl zij nu onder elkander van gedachten wisselden, komen zij vanzelf op Elias, den alom bekenden voorlooper van den Messias. Zij vragen, wat het is, dat de Farizeën en Schriftgeleer-

den van Zijne komst prediken. Jesus nu neemt den draad van het gesprek op en bevestigt deze beschouwing: Elias komt en richt alles weder op. Daarop komt nu eene tusschenvraag: hoe staat dan met betrekking tot des menschen Zoon geschreven, dat Hij lijden zal en verworpen worden, hoe rijmt dit ὕστερον met dat πρότερον, het lijden met de hervorming door Elias, waarvan gewaagd wordt? Het antwoord geeft Jesus Zelf, als Hij zegt, dat beide waar is, niet alleen dat Elias komt, maar ook dat andere, dat men hem aandoen zal, wat men wil; dus het eene sluit het andere niet uit, want ook Johannes heeft hetzelfde volk voor zich gehad, waarvan de Messias zal te lijden hebben. In 't kort, Jesus brengt de discipelen van de groote theologische vraag terug tot de voor hen hoogst pijnlijke aankondiging, dat de Messias lijden moet, dus juist als Hoofdstuk 8:31 na de bekentenis van Petrus.

Vers 14 vv. Onder aan den berg was intusschen alles in opschudding geraakt. Er was eene menigte menschen aanwezig, en onder hen deden zich Schriftgeleerden gelden, die met de discipelen twistten. Wij vernemen weldra, waarover getwist werd; zij hadden eenen kranke willen heelen in den Naam van Jesus, en dat was hun niet gelukt, „wegens hun ongelooft“, zegt Jesus (Matth. 17:20), of wegens hunne kleingeloovigheid. De kranke was een maanzieke (Matth. 17:15), daarenboven stom en doof. Daarop doelt waarschijnlijk, dat hij zich in het vuur en in het water wilde werpen. De Schriftgeleerden nu grepen deze gelegenheid aan, om den discipelen hunne onmacht voor oogen te houden. De vader van den kranke, die bij Mattheüs veel heftiger optreedt, verhaalt hier de toedracht in zeer eenvoudige woorden. Zijnen veel geplaagden, door eenen onreinen geest gekwelden zoon had hij tot Jesus willen brengen en in Jesus' afwezigheid hadden de discipelen zijnen zoon niet kunnen genezen. Jesus klaagt weldra (Vs. 19) over het ongeloovige geslacht, onder hetwelk het Hem zwaar begon te vallen wonderen te doen. Hij sluit Zijne discipelen daarbij niet uit. Daarop beveelt Hij den kranke, die vreeselijk raasde, tot Zich te brengen. Hij gaat echter langzaam op het doel af: hem te genezen. Het zal bij den vader van den kranke eerst tot eene heilzame crisis komen; de tuchting zal niet vergeefsch zijn. De genezing wordt namelijk afhankelijk gemaakt van het geloof door het algemeene woord: „Alle dingen zijn mogelijk dengene, die gelooft“; en terstond riep de vader, aan zichzelf vertwijfelend, doch niet aan den Heere: „Ik geloof Heere, kom mijne ongeloovigheid te hulp“ (Vs. 24). De vader gevoelt, dat zijn ongelooft de overhand heeft en de genezing onmogelijk moet maken; hij spreekt het merkwaardige woord uit: „Kom mij in mijne ongeloovigheid te hulp“, alsof hij zeggen wilde: Ontsla mij van deze voorwaarde. Zoo weinig is dus het geloof eene voorwaarde, die van den vrijen wil des menschen verwacht wordt en eenigszins de genade te gemoet komt. Anders had Jesus bij dezen kranke de genezing inderdaad niet kunnen volbrengen. De vader gelooft niet, hij neemt zijne eerste betuiging van te gelooven weder terug, en zoo hangt de zaak alleen van Christus' genade af, evenals Mark. 2:4. Zal er geloof zijn, dat de gave ontvangt, dan moet de genade het scheppen. De Heere moet de hand openen, die de aalmoes der genade aanneemt. Nu, op deze bekentenis van volstreckte onmacht volgt de genezing terstond. De vader is niet, waar hij zijn moet; toch wordt de zoon genezen. De discipelen vragen nu, als Hij in huis gaat, naar de oorzaak hunner onmacht: „Waarom konden wij hem niet uitwerpen?“ Zeer naïef! Zij krijgen het korte, afwijzende antwoord, dat het aan 't gebed en vasten heeft ontbroken. Bij Mattheüs wordt uitdrukkelijker het ongelooft als oorzaak in het licht gesteld. Eene methode van genezing der zieken door gebed en door vasten wordt hier volstreckt niet aangewezen. Jesus berispt in het algemeen gebrek aan ernst en concentratie bij Zijne discipelen. Gebed en vasten zijn slechts symptomen des geloofs. Deze symptomen zijn trouwens noodig tot uitdrijving van zulke hardnekkige duivelen, die juist door lictzinnigheid en los leven in de omgeving der zieken te meer vrij spel krijgen. Genoeg, Hij zegt, dat het zoo gemakkelijk niet gaat, als de discipelen gedacht hadden; den Heiland doet men niet zoo gemakkelijk na. Dat men heden ten dage bidden en vasten te baat neemt, om in zekere in-

richtingen (in Zwitserland, ook in Bad Boll eertijds) zieken te genezen, is eene caricatuur van dit woord des Heeren. Bidden en vasten kan de mensch niet op commando, dus kan men ook niet door zulke methodes zieken genezen.

Nieuwe vermaningen voor de discipelen.

Vers 30-50. Allereerst Vers 30-33 een overgang tot de nieuwe vermaningen. Bij Zijne tweede rondreis door Galilea wil Jesus incognito blijven. Hij wijdt Zich geheel aan de onderrichting Zijner discipelen, en steeds staat nu Zijn door God voorbeschikt lijden en sterven op den voorgrond. Hij wil Zijne discipelen daaraan gewennen, zij verstaan het nochtans niet.

Vers 33-37. Onderweg hebben de discipelen trouwens over geheel andere dingen gesproken; niet over het lijden des Heilands, doch hierover, wie de grootste was. Als voorbeeld en symbool neemt Jesus een kind en omhelst het. De bedeesdheid van het kind predikt luid genoeg en geeft Jesus aanleiding, om te spreken van de ontvangst, die de kinderen Gods elkander bereiden zullen. De wereld neemt hen niet op, veracht hen ook. Zij zullen daarom elkander opnemen, en niet om de eerste plaats strijden. Wie zoo iemand ontvangt, die ontvangt Hem.

Vers 38 vv. Daarop volgt nu een incident. Johannes deelt hier een voorbeeld der onverdraagzaamheid, die de discipelen getoond hadden, mede, maar wordt terechtgewezen. Men zal zoo iemand niet van Christus wegstooten; men zal goede hoop voor hem koesteren.

Vers 41-43. Wie ook slechts eenen dronk waters reikt in den Naam van Jesus, die zou beloond worden, wie daarentegen ergernis geeft aan de discipelen van Jesus, met dien zou het slecht afloopen, en vooral mocht men, niet doen, wat de eigennigheid en begeerte des vleesches ingeeft. Daarover nu wordt vervolgens van Vers 43 af meer in bijzonderheden gesproken.

Vers 43 vv. De hand, de voet en het oog zijn dus op aarde den handelenden mensch organen zijner werkzaamheid, zonder welke hij niets kan. Welnu, men moet zich daar liever van ontdoen, dan er mede te zondigen en in de hel geworpen te worden. Dat is zeer kras en zuiver parabolisch uitgedrukt. Hand, voet en oog zijn beelden van dat, wat iemand het naaste is, en het onontbeerlijkst toeschijnt. Zoo iets moet echter liever van het lichaam gescheiden worden, dan dat het den mensch verhinderen zou in het leven of in het Rijk Gods in te gaan, ja hem in het eeuwige verderf zou storten. Voorbeelden liggen immers genoeg voor de hand: men heeft slechts te denken aan schitterende gaven, schranderheid, welsprekendheid of, zooals in het volgende (Hoofdst 10:17 vv.), aan goederen voor dit leven. Zulke voorrechten zijn ons hand, voet en oog in het leven, waardoor wij onzen eigen wil toonen en onzen lust botvieren; zulks moet men liever opofferen. Natuurlijk moet dit niet menschelijk letterlijk verstaan worden, zooals Origenes het zelfs opvatte, maar geestelijk, naar gezond menschenverstand. Het helsche vuur wordt naar Jes. 66:24 plastisch veraanschouwelijkt. Γεέννα was eigenlijk eene plaats nabij Jerusalem, waar eens de afgodendienaars in den dienst van Moloch kinderen verbrandden en waar nu allerlei vuilnis en puin opgehoopt werd, dus ook eene plaats van verderf. Op deze plaats echter zal de worm niet sterven en het vuur niet uitgebluscht worden. Ten slotte zegt Jesus Vers 49, om aan te sporen tot zoodanige verloochening van het dierbaarste: „Een ieder zal met vuur gezouten worden“ (vergel. Sept. op Lev. 2:13). De bedoeling is: beter hier met vuur in aanraking te komen dan dáár eeuwiglijk; dus het vuur der tegenheden heeft eene goede werking, het is evenals het zout, het bewaart voor bederf. In 't algemeen beveelt de Heiland ten slotte het zout aan. „Het zout is goed.“ Eene aanbeveling van het zout in 't algemeen, dat de discipelen in het verkeer alleszins noodig hebben, wordt in Matth. 5:13 uitvoerig gegeven, waar zij als leeraars der volkeren met deze onontbeerlijke specerij vergeleken worden. Doch meer nog wordt hun vreed-

zaamheid in den omgang met elkander aanbevolen; daaraan juist hebben zij het laten ontbreken (Vs. 34).

Hoofdstuk X.

Vers 1-12. Jesus onderwijst op Zijne omwandelingen, die Hem naar de landpalen van Judea en het land aan de overzijde der Jordaan voeren; Hij onderricht Zijne hoorders aangaande verschillende andere vragen des levens, deels indirect, deels direct. De Farizeën komen en lokken eene uitspraak over de echtscheiding bij Hem uit, zij willen Hem verzoeken, en daartoe moet de toenmaals veel geopperde vraag der echtscheiding dienen. De volgelingen van Hillel en Schamai stredden daarover. Men ziet daaruit, wat voor deze menschen het belangrijkste was. Indien Jesus Zich voor de toemalige laxe practijk verklaarde, dan keurden zij het niet goed, en verklaarde Hij Zich voor de strengste practijk, dan sprak Hij de Wet tegen. Jesus vraagt hun, wat Mozes bevolen heeft. De vraag wordt eenvoudig aldus opgelost: Mozes *veroorloofde* slechts de scheiding, en wel wegens de hardigheid der harten van de Joden, zooals bij wijze van opheldering er bijgevoegd wordt. Doch van den beginne was, wederom naar Mozes (Gen. 2), de zaak anders; volgens Mozes zouden die twee tot één vleesch zijn, eene verbintenis aangaan, waarbij alle andere op den achtergrond treden. Zulk eene vereeniging nu mag de mensch niet verbreken, en daaraan heeft ook Mozes niets willen veranderen, als hij naderhand het volk onder bepaalde omstandigheden eenen scheidsbrief toestond. De uitzondering heft den regel niet op. Wij leeren: onder Christenen moet er geene echtscheiding zijn. Volgens 1 Cor. 7 wordt dit gebod slechts beperkt, voor het geval, dat men met ongeloovigen uit de Heidenen te doen heeft. Zoo iemand namelijk kan men met tuchtmiddelen niet bereiken, en in dit geval wordt door den Apostel de scheiding toegestaan, omdat hij den vrede hooger stelt dan al het andere. De Evangelische Kerk heeft naar Jesus' Woord de scheiding slechts ingeval van echtbreuk veroorloofd (Matth. 19:9); de Christelijke staat nu heeft naar analogie van 1 Cor. 7 nog andere gronden van scheiding toegelaten. De Evangelische Kerk moet zich bij deze vraag wachten, meer de dienaar van den staat dan van God te worden, door tot het hertrouwen van onrechtmatig gescheidenen lichtzinnig te besluiten.

Vers 10-12. In huis ontvangen de discipelen nog de nadere onderwijzing, dat noch de man noch ook de vrouw weder mag huwen, ingeval zij naar de gewone laxe wijze gescheiden zijn. Dat de vrouw in Vers 12 genoemd wordt, is van beteekenis, en wel voor de Romeinsche lezers, bij wie zulks gebruik was. Bij de Joden was het weinig in gebruik.

Vers 13-16. Voorrechten der kinderen in de Gemeente van Jesus.

Niets plaatst Jesus' leer in een zoo helder licht voor de wereld, als juist de behandeling van het huwelijksleven en de waardeering der kinderen. De discipelen bestrafden degenen, die deze stoornis veroorzaakten; Jesus echter breekt Zijne rede af, roept de kinderen tot Zich en knoopt aan hun verschijnen eene zeer ernstige onderwijzing vast. Slechts hij, die het Koninkrijk Gods ontvangt met de bescheidenheid en onderwerping van een kind, wordt burger van dit Rijk. Eene krachtige vermaning van de discipelen en verootmoediging tevens. Zij moeten zich de kinderen tot voorbeeld nemen. En daarop verlaat Jesus het huis, zonder verder te leeren.

Vers 17-22. Merkwaardig is de volgorde der geboden. Luk. 18:20, Rom. 13:9, Jak. 2:11 (vergel. Böhl, Citate des A. T. im N. zu Matth. 19:16). Deze passage is niet ascetisch op te vatten, op de wijze der monniken, Jesus is niet de stichter van de ascese en het monnikenwezen, reeds hierom niet, omdat immers het loon, dat op verlies van goederen door Jesus gesteld is (volgens Vs. 30), reeds in dit leven zal ontvangen worden. Vooral is er niet aan te denken, dat de Heere partij trekt tegen de rijken. Arm en rijk ontmoeten elkander. Die beide gemaakt heeft, is de Heere, zegt Salomo. De jon-

geling had ten gevolge van eene goede opvoeding en als iemand met eene edele inborst zich steeds rechtschapen tegenover zijne naasten gedragen; hij meende dus werkelijk de geboden gehouden te hebben, en wil zich slechts van het eeuwige leven verzekeren. Hij wil van den Heere trachten te weten komen, wat hem nog ontbrak; hij wist echter volstrekt niet, wat hem nog in den weg stond. Zijne eerste woorden reeds toonen, dat hij meent iets te weten, en hij wist niets. Voor hem is ieder goed, zoolang hij niet het tegendeel bewezen heeft, in de eerste plaats Jesus. Zijne aanspraak „goede Meester“ heeft de terechtwijzing van dezen Meester ten gevolge: „Niemand is goed, dan God alleen“. Daarover mag hij nadenken. Dat Jesus daarbij Zijne verhouding tot den Vader niet in aanmerking neemt, is natuurlijk; Hij wilde immers het zoenoffer voor de wereld zijn (Filipp. 2:6 en 7, vergel. Ps. 8:6). Hij wijst hem daarna op de geboden en noemt hem eenige op. De geboden nu heeft de jongeling, naar hij meent, van zijne jeugd af onderhouden. Moeilijk was het hem te naderen, en toch beminde de Heere hem. Om echter aan zijne voor hemzelfen zoo gevaarlijke eigengerechtigheid eenen slag toe te brengen, vordert Jesus iets, dat de jongeling niet kan. Één ding ontbreekt hem tot de volle bereidheid, om in het Rijk Gods in te gaan; hij moet zich van zijne rijkdommen ontdoen en daarna Jesus navolgen. Dat is het, wat Jesus van hem vraagt, hetzij hij het kan, of niet; Hij gaat op den man af; Hij vraagt het. Bij Mattheüs (19:21) staat: „Zoo gij wilt volmaakt zijn“. Hiermede meent de Heere geene zedelijke volkomenheid, dat hij namelijk aan de andere geboden, die hij immers volstrekt niet hield, nog dit laatste toevoegen moest. Bovendien, men zou Jesus' eisch misverstaan, als men meende, dat die als proef moest gelden. Zulk eene gelukkig doorstane proef zou hem slechts, gesterkt hebben in zijnen waan. De geheele mensch moest nog eerst als ruw erts in den smeltkroes. Zooals hij was, kon Jesus en het gansche Hemelrijk hem niet baten. Bedroefd wendt de jongeling zich af; geen mensch kan zeggen, of hij ooit terug keerde en dus het „heden“ verspeeld was.⁴ Jesus beklagt de rijken in het algemeen, omdat zij bezwaarlijk ingaan zullen in het Rijk Gods. Bedoeld zijn de rijken, die, evenals deze jongeling, aan den rijkdom gehecht zijn; overigens ligt het niet in de bedoeling des Heeren, voor de armen partij te trekken.

Vers 24 vv. De discipelen weten niets anders te doen, dan zich bovenmate te verwonderen over Jesus' laatste woorden; Jesus verscherpt deze woorden nóg door eene spreekwoordelijke uitdrukking van den kameel en het oog eener naald. De Talmud heeft in plaats van den kameel den olifant. Den discipelen, die zich nog meer verbazen en het zalig-worden voor de rijken nu geheel onmogelijk achten, bevestigt Jesus het, door te zeggen: Bij menschen is het onmogelijk; doch niet bij God (Luk. 18:17). Het schijnt, dat met deze laatste woorden Jesus op den weggaanden jongeling terugwijst en ook hem Gode, Wien alle dingen mogelijk zijn, bevelen laat zijn.

Vers 28-30. Petrus in zijne voorbarigheid denkt het eerst aan zich en zijne metgezellen; zij hadden alles verlaten; hij verzwijgt den slotzin, dien hij misschien van den kant van Jesus wilde uitlokken. Jesus is genadig genoeg om, trouwens niet alleen den discipelen, maar ook allen te beloven, dat zij, hetgeen zij om Jesus' wil verlaten hebben, honderd- of veelvoudig terugontvangen zullen. Dit „honderd voudig“ behoort tot de eerste der twee perioden; voor den tegenwoordigen tijd wordt toegestaan, wat men daarvoor noodig heeft, voor den toekomenden het eeuwige leven. Men wachte zich voor eene te hooggeestelijke uitlegging, bijv. alsof de Christenen voor lichamelijke verwanten, die zij verlaten hebben, geestelijke in de plaats zouden krijgen (B. Weisz). Het is wel is waar gemakkelijk, zoo te allegoriseeren, maar niet naar waarheid. Dat het ook zoovelen Christenen, die om Jesus' wil veel hebben verlaten, zoo slecht gaat, ligt aan hunne kleingeloovigheid en gemakzucht. Zij zijn veel te traag om tegen alle tegenstand in met de Psalmen en Profeten aan te dringen op de vervulling dezer belofte; en overigens kan slechts de uit het geloof gerechtvaardigde zich met de

4 Hebr. 3:7.

vervulling der belofte, „dat het den rechtvaardige welgaan zal“ (Jes. 3:10), troosten. De meesten vervallen tot monnikachtige onthouding, waar zij onbeschroomd hebben te zijn en God den Heere te bidden. Helaas, deze monnikachtige gemakzucht is ook bij de belijders van het Evangelie te vinden. De fijne Roomschen stellen er juist eene eer in, *geen* verlangen naar aardsche welvaart te toonen. Wanneer zij zich recht vroom willen voordoen, zijn zij zuchtende schepselen. De ware belijders der evangelische leer verblijden zich te allen tijde (1 Thess. 5:16). Belangrijk is nog de beperking bij Markus, namelijk: „met de vervolgingen“; dus de bedoeling is, dat bij alle vergoeding de vijandschap der wereld om des Evangelies wil blijft bestaan. Zij juist verwekken ergernis in de wereld door hun getuigenis, on daaruit komt dan het kruis voort, dus vervolgingen bij alle vergoeding en aardsche welvaart. De bedoeling van Vers 31 is deze: velen dergenen, die zoo zeker zijn van het Rijk Gods, zullen achterstaan, en anderen, die zich niets aangematigd hebben, zullen op den voorgrond komen te staan. Dat is een wenk, en eene zachte terechtwijzing voor Petrus, die zich zeer zeker gevoelde en een recht op loon deed gelden.

Vers 32-34. Markus merkt op, dat zij reeds op den weg naar Jerusalem waren, waarvan Jesus niet wederkeerde. Dit vooruitzicht verwekt verbazing en vrees; Jesus wil hen omtrent dezen Zijnen laatsten gang onderrichten, doch Hij doet eerst al de anderen, die Hem volgen, en door wie Hij niet verstaan wordt, van Zich gaan. Hij gaat recht op het einddoel af en verklaart aan den engeren kring van Zijne discipelen, wat nu te wachten staat. Lukas merkt op, dat zij Hem niet verstonden (Luk. 18:34). De hoofdzaak, waarom Jesus hier op aarde was (Mark. 8:31), deze hoofdzaak hebben zij tot op het laatste toe niet begrepen. Het kruis op Golgotha en zijne beteekenis is hun onbegrijpelijk. Zij willen wel de heerlijkheid, maar verstaan niet wat naar Gods raad daarvóór ligt: *Jesus' wil om te lijden*.

Vers 35-40. Uit Zijnen engeren kring van discipelen gaan de twee „zonen des donders“ tot Hem en verzoeken Hem om eereplaatsen in Zijn Rijk der heerlijkheid, waarop zij wellicht wegens hunnen bijnaam recht meenden te hebben (vergel. Hoofdst. 3:17). Jesus zegt hun openlijk, dat zij niet wisten, wat zij verzochten en verklaart hun, dat de weg tot zoodanige heerlijkheid voor Hem zoowel als voor hen door het hevigst lijden voerde; dus eerst dood, daarna opstanding. Het beeld van den kelk of den beker is aan het Oude Testament ontleend (Jes. 51:17; Jer. 49:12); het komt hier voor in den zin van lijdensbeker. De Doop was het symbool van de afsterving van den ouden mensch (Rom. 6:3). De discipelen antwoorden: „Ja“. Jesus strijdt daarover met hen niet en laat het aan de toekomst over, aan den dag te brengen, in hoe verre zij het vermochten. Hij merkt slechts ten slotte op, dat Hij Zich niet bezighoudt met het uitdeelen van zulke eereplaatsen; dat was in den Goddelijken raad reeds vastgesteld; het is genade, geene verdienste.

Vers 41 vv. Jesus was niet tegenwoordig, toen de tien de „zonen des donders“ berispten, natuurlijk omdat zij zichzelf voor voortreffelijker hielden. Hij roept hen tot Zich; doch zonder hen te berispen, verkondigt Hij hun eenen eenvoudigen regel in Zijn Rijk. Terwijl namelijk in de rijken dezer wereld het heerschen geheel op zijne plaats was, zoo was het in Zijn Rijk juist omgekeerd. Hier kwam het er op aan te dienen: en voorzeker groot en machtig moet *Diegene* zijn, Die de dienaar van alle menschen is. De „Zoon des menschen“ is niet de mensch bij uitnemendheid (per eminentiam), maar naar de grondtaal eenvoudig „*mensch*“, Degene, Die naar Zijn gansche ambt niet gekomen is, om Zich door anderen te laten dienen, maar dienaar van deze anderen te worden (Rom. 15:18). Specialer wordt het aldus uitgedrukt: dat Hij gekomen is, om Zijn leven tot een losgeld te geven in de plaats van velen. Des menschen Zoon noemt Jesus Zich, omdat Hij slechts als zulk een in staat was, voor Zijn volk in de plaats te treden, en Zijn leven te laten voor Zijne schapen (Joh. 10; 1 Tim. 2:5; vergel. Dan. 7:13). Indien Hij niet des menschen Zoon ware geweest, zou Hij in geene betrekking tot den mensch staan, Hij zou ons in 't geheel niets aangaan. Zóó echter maakt Hij door Zijnen dood

eenen gebaanden weg en verlost „al degenen, die met vreeze des doods door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen waren“ (Hebr. 2:14 en 15), opdat zij door dien weg vrij uitgaan. De voorbeelden zijn de uitvoering uit Egypte, door het bloed van het paaschlam, en de verlossing uit de Babylonische ballingschap door de kracht van den Knecht Gods (Ex. 12; Jes. 42, 53 en 59). Het geschiedt nooit zonder voorwaarde, dat Israël verlost wordt, er is steeds een rantsoen tusschenbeide getreden (Matth. 20:28). – Dienen moet men leeren, en wel van het voorbeeld des Heeren; dat is eene zeldzame leer in deze wereld, waar meest allen willen heerschen en weinigen ook maar oprecht medelijden hebben met den toestand van den armen naaste.

De vooravond van den dood.

Vers 46-52. Inleiding tot den grooten intocht op Palm-Zondag.

Op den weg naar Jerusalem, eene dagreis er van verwijderd, ontmoet Jesus eenen blinde. Een blinde: een waar beeld der wachtende Gemeente. Blind voor zooverre hij den Heere als Verlosser niet ziet; daarbij zit hij echter aan den weg, eenen weg dien Jesus gaan moet naar den raad Zijns Vaders, om te sterven voor Zijn volk. Hij noemt ook Jesus terstond bij Zijnen waren Naam en kant zich tegen den slechtklinkenden naam „Jesus de Nazarener“, door hem Zoon Davids te noemen. Hij vat daarmede alle beloften te zamen, die hij uit de Psalmen en de Profeten kent. De menigte zegt hem stil te zijn, doch hij houdt aan met roepen, totdat Jesus hem tot Zich laat roepen. Dienovereenkomstig heet het dan ook in het antwoord des Heeren: „Uw geloof heeft u behouden“ (Jes. 35). Deze blinde trekt met Hem de koninklijke hoofdstad binnen: een voorbeeld voor velen, die blind waren, en nu zien.

Hoofdstuk XI.

Vers 1-11. Het verhaal heeft iets eigenaardigs. Jesus maakt Zich gereed tot den plechtigen intocht in Zijne hoofdstad. Wel is waar wordt Zach. 9:9 niet geciteerd, maar toch vervuld (Matth. 21:4). Uit deze plaats (Zach. 9:9) moet ook ons Hoofdstuk verstaan worden. Het is de beloofde Koning, Die Zijnen intocht doet, wel is waar op zeer eenvoudige wijze, met een klein gevolg. Voor dit verheven doel moet een jonge ezel ter plaatse zijn, die nog niet bereden is (vergel. Num. 19:2). Jesus ziet in den geest, dat in het nabijzijnde vlek reeds een zoodanig dier gereed staat; Hij zendt Zijne discipelen en vordert het den eigenaar af; Hij handelt geheel als Koning en vindt gehoorzaamheid. Men zet Hem op het veulen eener ezelin en zoo trekt Hij binnen. Zijn gevolg maakt den gang tot eenen zegetocht, door hunne kleederen uit te spreiden op den weg en bladeren en takken te strooien. Arm is Hij en rijdende op eenen ezel, doch het volk stoort zich daar niet aan, maar geeft zijn hart lucht in den beteekenisvollen uitroep, die den ganschen toestand kenschetst (Ps. 118:26): „Hosanna, och, geef nu heil“. In Ps. 118 brengt David de ark des Verbonds met groot gevaar op den berg Zion; ook hierbij wordt hij met den roep: „Och Heere, geef nu heil“, ontvangen. Het volk betuigt, dat deze Koning van den Heere is en dat God Hem alleen helpen kan en zal. Zij zegenen Hem met de woorden van den Psalm tot Zijn verheven werk; dus het priesterlijke volk zegent den Koning. Zij zien in Zijnen Persoon het koninkrijk van hunnen vader David nabij gekomen, dus de vervulling der belofte, en Jesus, Die alles met koninklijke majesteit aanneemt, trekt nu Jerusalem binnen en wel terstond naar den tempel, het middelpunt, waar Hij als een koning alles in oogenschouw neemt. 's Avonds echter gaat Hij weder uit de stad naar Bethanië met de twaalven; des anderen daags 's morgens keert Hij terug naar de hoofdstad.

Vers 12-19. Jesus handelt wederom als Koning, en wel tegenover het redelooze schepsel. Een vijgeboom is het, die reeds van verre Zijne aandacht trekt; hij is in vollen bladerdos, hij moest naar

de natuur dezer vruchtboomen vroege vijgen hebben, en Jesus hongert nu; Hij vindt echter niets en vervloekt den boom. Wij zeggen, Hij handelt als Koning. Hij komt in Zijne stad en vindt hier hetzelfde als bij den vijgeboom: Hij vindt een geheel volk in bladerdos, vol feestvreugde, doch geene vruchten. Den voorhof der Heidenen vindt Hij tot een waar koophuis ingericht, en Hij drijft hen allen uit en betoont Zich wederom als Koning. In Zijne onderwijzing daarover gedenkt Hij het woord bij Jes. 56:7 en Jer. 7:11. Dus den eersten keer zoowel als den tweeden is Hij als Koning opgetreden, en het eerste is eene heenwijzing naar het laatste. De overpriesters en Schriftgeleerden ergeren zich aan deze gebeurtenis, doch het volk hing Hem aan. Er volgt nu nog eene voortzetting, die betrekking heeft op het gebeurde met den vijgeboom.

Vers 20-26. Zij vinden dus den vijgeboom verdord. Jesus is van plan voorbij te gaan, doch Petrus maakt Hem er opmerkzaam op, en Jesus brengt deze omstandigheid in verband met het geloofsvertrouwen, waarmede Hij den vorigen avond van het verdorren gesproken heeft. Hij vermaant Zijne discipelen tot een gelijk geloof, „een geloof Gods“ (naar het Grieksch), geloof, zooals het zijn moet, niet een geloof, waarbij men twijfelt, of dat men zich opgedrongen heeft, maar een geloof, waarbij men van zijne zaak zeker is. Christus had deze vrijmoedigheid, Hij verstond het, uit de volheid Gods te putten, en is zeker van de verhooring. Hetzelfde moet bij de discipelen plaats vinden, bij het gebed behoort geen twijfel. Het gebed der Christenen onderscheidt zich van alle andere door kinderlijk toevorst en eene anticipatie der verhooring. Slechts de geloovige Christen kan bidden, alle anderen gebruiken vele woorden evenals de Heidenen. Het behoort echter tot denzelfden kinderlijken stand, dat men het den Vader overlaat, of alles ook heilzaam is, wat men gebeden heeft; voorts, dat men acht geeft op het kruis, dat de Vader goedvindt Zijnen kinderen op te leggen. In aansluiting aan deze uiting over het gebed beveelt de Heere Zijnen discipelen nog de gezindheid om te vergeven aan; dat men dus niet meene, dat gebeden met wrok on wraakzucht in het hart verhoord worden. Ook daarvan wisten de Heidenen niets; Israël wist er van (Lev. 19:17 en 18).

Nu volgt nog de gezindheid der Hiërarchen tegenover Jesus sinds de uitdrijving der wisselaars en verkoopers in den tempel.

Vers 27-33. De hiërarchen van Jerusalem vragen Jesus naar de macht, om in den tempel orde te stellen, wat toch hun slechts naar de wet toekomt. Hij vraagt hun op Zijne beurt, wat zij van Johannes en zijnen doop dachten. Met Johannes staat en valt Jesus' Goddelijke roeping; want hij had van Hem getuigd, zooals de hiërarchen zeer wel wisten. Zij ontwijken een antwoord, en zoo ontgaat Jesus hunne strikken en in 't algemeen de voortzetting van een twistgesprek met deze vijandige menschen. Zij toonen wederom, dat zij tegen den Heiligen Geest zondigen (Mark. 3:23), naardien zij zeggen, dat zij niet wisten, van waar de Doop van Johannes was, en alzoo iedereen de vrijheid laten, dien aan den boozen geest toe te schrijven.

Hoofdstuk XII.

Vers 1-12. Den naar de macht vragende hiërarchen geeft Jesus uit hunne eigene geschiedenis te verstaan, dat zij doen als hunne vaders, en dat Hij behandeld wordt evenals de vroegere Profeten. Zulks was belangrijk voor Zijne discipelen, opdat dezen zich niet zouden ergeren over zoodanigen uitgang Zijns levens, tevens echter eene laatste waarschuwing voor de verstokte hiërarchen, dat zij niet voor altijd zich in het bezit van den wijnberg mochten wanen. Jes. 5:1 is de basis der gelijkenis. Melanchthon allegoriseert hier en verstaat onder de omtuining de Wet, onder den wachttoren de koninklijke heerschappij in Israël, onder den wijnpersbak het ministerium doctrinae. Bij de knechten, die uitgeworpen worden, denkt hij aan Elia, Eliza, Jesaia, Zacharia, Jeremia, die aldus mishandeld, uitgeworpen en in zekeren zin gedood werden. Bij den zoon des eigenaars zal het blijken, of zij zul-

len toegeven of niet. Ten laatste zond hij dan zijnen zoon; dit herinnert aan Hebr. 1:1 en 2, Gal. 4:4; doch hem dooden zij met voorbedachten rade, om zelf de eigenaars te blijven. Daarna laat Jesus de allegorie los en zegt (Vs. 9) duidelijk, wat geschieden zal. Zij zullen verdelgd worden, en de wijngaard zal aan anderen, namelijk den Heidenen, gegeven worden. Opdat nu zulks niet eene willekeurige bedreiging schijne, toont Hij door middel van eene gelijkenis aan, dat ook de Schrift (Ps. 118:22 vv.) zulk eene daad der verwerping van Christus van den kant der bouwlieden profeteert, zonder dat het hun iets gebaat heeft. De verworpen steen wordt tot hoeksteen van het geheele gebouw, waarin opgesloten ligt, dat wat zij gebouwd hebben, te gronde gaan zal en zij bovendien. Als algemeen bekend is, de messiaansche uitlegging van Ps. 118 verondersteld, anders zou al het gezegde krachteloos zijn. Jesus spreekt met menschen, die dezelfde voorstellingen hebben als Hij; Hij argumenteert ex concessis. Hoe zeer zij Hem verstonden, zegt Markus Vers 12. Zij begrepen, dat Hij met de gelijkenis hen bedoelde. Van het beeld in Vers 10 vv. gewaagt Ps. 118, doch ook Jes. 28:16, Ef. 2:20, 1 Cor. 3:16, 1 Petr. 2:5. De hiërarchen heeten bouwlieden; zulks zijn zij ambtshalve. Het ambt draagt den man, totdat deze zich zoo gedraagt, dat hij ondanks het ambt uitgeworpen wordt en nu met des te grooter strengheid tot verantwoording wordt geroepen. Deze gelijkenis toont ons als in eenen spiegel den eigenlijken toestand der Israëlietische Kerk. Dat het in de zichtbare Christelijke beter zal gesteld zijn, heeft de Heere nergens beweerd. Het getuigenis wordt ook hier, verworpen, en de laatste tijden zullen de ergste zijn.

Vers 13-27 volgt een strijd met de verschillende partijen in het Joodsche volk.

Vers 13-17. De Farizeën willen Jesus doen vallen, door Hem in conflict te brengen met de Heidensche overheid. Zij vereenigen zich daartoe met de Herodianen (royalisten). Eerst vleien zij Hem, zij erkennen in 't bijzonder Zijne niets ontziende vrijmoedigheid, ook dat Hij den weg Gods leert. Nu zal Hij ook tegen de overheid getuigenis afleggen. De schatting, die de keizer ontving, was des te drukkender, omdat zij de Joden voortdurend aan het verlies hunner Oude theocratie herinnerde. De Romeinen hadden eene schatting verlangd, en dat ergerde de Farizeën in 't bijzonder. Jesus gaat niet in op zulke godsdienstig-nationale reminiscentiën, maar Hij geeft den vragers een goed voorbeeld van onderdanigheid. Hij leert hen ook in nationaal ongeluk Gods hand, Zijne gerechte straf, te erkennen en niet te rebelleeren. De Farizeën, evenals alle huichelaars, balden steeds in het geheim de vuist tegen de overheid, die hen onderdrukte; zij erkenden Gods hand niet in dezen druk en dat het om hunner zonden wil geschied was, zij waren en bleven de rechtvaardigen. De slotzin luidt: „Geef den keizer, wat des keizers is, en Gode, wat Gods is“. Dat is van beteekenis. God en de keizer zijn eigenlijk geene tegenstellingen: ook de keizer is van God. Wel echter is, hetgeen men te geven heeft, over tweeërlei terrein verdeeld. Dit tweeërlei gebied moet men niet met elkaar verwarren, het is afgebakend. Er behoort wijsheid toe, om de grenzen niet te verwarren en noch God noch ook den keizer, die van God is, te kort te doen. Rom. 13 werkt deze diepzinnige woorden verder uit. Zij zijn tot op heden als grondbeginsel niet hoog genoeg te waardeeren.

Vers 18-27. Ook de Sadduceën verschijnen; ook deze koude wereldlingen, die den godsdienstijver der Farizeën niet verstaan en ook niet deelen, komen met eene vraag tot Jesus, en wel met eene schoolsche vraag, die in den vorm van een verhaal gekleed ons bijna vermakelijk toeschijnt. Men ziet intusschen, met wat voor vragen die menschen zich bezighielden. Deze vraag nu veronderstelt bekendheid met het Leviraatshuwelijk, Deut. 25. (Over den vorm van het citaat vergel. mijne Citaten, p. 59.) Zeven broeders hadden achtereenvolgens eene en dezelfde vrouw, en nu is de vraag, wien zij in den hemel zal toebehooren. Om zoodanige collisie in den hemel te vermijden, loochenden de Sadduceën de opstanding. Jesus verwijt hun onverstand, zoodanige vraag komt bij hen voort eensdeels uit onbekendheid met de Schriften, eene der ergste vijanden van de waarheid, anderdeels

uit onbekenheid met hetgeen God vermag. Hij toont den eigenlijken grond hunner loochening, trouwens niet zonder eerst op het ongerijmde te wijzen, dat men zich hiernamaals ook nog echtelijk verbinden zal. Wat zij in de eerste plaats miskenden, dat was de Schrift. God noemt Zich Ex. 3:6 bij de plaats van den braambosch den God Abrahams. Daaruit volgt, dat zij leven moeten, ook wat hun lichaam betreft, waarbij onbeslist gelaten wordt, wanneer dit tot het leven komen zal. Wanneer nieuwe uitleggers, bijv. Volkmar, deze bewijsvoering niet voor afdoend aanzien, dan zijn zij dommer dan de Sadduceën, die zwegen. Het was wel is waar meer een beroep op hun gezond verstand en goeden wil dan een streng schoolsch bewijs, doch de Sadduceën zwichtten voor dit beroep. Het algemeene oordeel over Jesus' terechtwijzing der Sadduceën wordt door eenen bevoegde uitgesproken (Vs. 28).

Vers 28-34. (Deut. 6:4; Lev. 19:18. Vergel. mijne Citate ad Matth. 22:37.) Jesus wordt door eenen Schriftgeleerde ondervraagd over het voornaamste gebod. Dit was eene zeer geliefkoosde strijdvraag. Men had van Jesus kunnen verwachten, dat Hij het offer der roode koe (Num. 19) of het gebod van het Pascha als het voornaamste beschouwde. Deze verbinding van de twee geboden was in allen gevalle origineel, want de Farizeën stelden de ceremoniële wet hooger dan zelfs de Tien Geboden. Jesus citeert eenvoudig Deut. 6:4 en laat de twee geboden: liefde Gods en des naasten, als even belangrijk volgen. Deze verbinding was in elk geval verrassend, doch door hare innerlijke waarheid treffend. De Schriftgeleerde kan ook niet ontwijken, en neemt met eenige waardeerende woorden afscheid. Dit geeft Jesus aanleiding, hem wegens zulk een verstandig antwoord vriendelijk te laten gaan, zeggende: „Gij zijt niet verre van het Koninkrijk Gods“, d. i. van het Rijk Gods, zooals het zich in den kring van Jesus en Zijne discipelen nu reeds verwezenlijkt heeft; hij is er trouwens nog niet in. Er wordt geen beslissend oordeel over dezen Schriftgeleerde geveld. Men mag niet over het hoofd zien, dat de Schriftgeleerde volgens Matth. 22:34 gekomen was, om Hem te verzoeken, dus niet geheel uit zuivere beweegredenen, maar door Jesus' antwoord overwonnen werd en Hem gelijk geven moest.

Vers 35-40. Het beslissend oordeel over de Farizeën.

Bij Markus is deze volgens Mattheüs tot de Schriftgeleerden gerichte vraag over Ps. 110 tot het volk gericht. Wij moeten dus aan eene herhaling denken, die Jesus Zich ook bij andere gelegenheden veroorloofde. De zaak zelf is niet zoo eenvoudig. De Farizeën wisten veel te spreken van den Zoon van David, die helpen zal de offers zoowel als den godsdienst weder op te richten en aan het hoofd zijns volks een soort Koning en Paus in éenen persoon zijn zal, in 't kort, die een geestelijk wereldrijk, een mixtum compositum, oprichten zal. Zij hingen aan de Davidische dynastie en den Messias als eenen religieus-politischen bevrijder. Jesus geeft daarentegen te bedenken, hoe toch David, die in den Heiligen Geest gesproken had, naar Ps. 110 den Messias zijnen Heere noemt, sensu eminenti. En wanneer Hij aldus Vers 37 zijn Heere heet, hoe is Hij dan wederom zijn Zoon. Een antwoord volgt niet, ook bij Mattheüs niet; dit antwoord voert ons trouwens op het gebied van de dogmatiek. Deze tegenstelling te vatten is niet zoo gemakkelijk. Eensdeels is dus de Messias, ofschoon Davids Zoon, toch meer dan hij, namelijk κύριος (Joh. 8:56; Hebr. 1). Dit deel van het antwoord velt de loochenaars van de goddelijke natuur neêr en leert de waarachtige Godheid des Verlossers. Anderdeels is Hij tevens zijn Zoon. En dit deel van het antwoord velt diegenen neêr, die wel is waar van eenen Godmensch spreken, doch zonder zich van de gevolgtrekkingen bewust te worden, wat al in de handhaving der menschelijke natuur ligt. Daarin nu ligt, dat Hij den broederen in alles gelijk geworden is (Hebr. 2:17) en onder de Wet gesteld is (Gal. 4:4); ten slotte, dat Hij voor de zonden des volks betaald heeft (Mark. 10:4 en 5) en een vloek voor hen geworden is (Gal. 3:13). Jesus wil, dat op beide gelet wordt, zoowel, dat Hij κύριος als de Zone Davids is.

Vers 38-40 grijpt Jesus direct Zijne tegenstanders aan. Hij berispt hun gedrag in de synagogen en bij de maaltijden; ja zij moeten, evenals de Roomsche priesters door missen en gebeden, de huizen der weduwen opgegeten hebben. Hierop volgt een eigenaardig slot.

Vers 41-44. Dit aan strijdhaftige trekken zoo rijke Hoofdstuk heeft een vreedzaam slot. Eene weduwe geeft van hare armoede meer dan de rijken gezamenlijk, die van hunnen overvloed geven en het dus gemakkelijk kunnen doen. Jesus ziet niet de grootte der gaven aan, maar de verhouding, waarin de gave tot de have staat. Het is een dier vele opmerkingen van Jesus, die zoo leerzaam voor de discipelen waren. Gehoord heeft de weduwe het waarschijnlijk wel nooit. Men onthoude zich van de sentimenteele opmerkingen, die op het gevoel trachten te werken. Bij predikers, die daarin hunne kracht zoeken, komt de weduwe er beter af dan Christus.

Hoofdstuk XIII.

Parusie-hoofdstuk.

Op het einde Zijner werkzaamheid in Judea geeft Jesus in eene profetische rede (Matth. 24) den Zijnen te verstaan, welk einde het met het volk Israël, dat Hem verworpen heeft, nemen zal, en hoe-danig de voortekenen Zijner wederkomst, der voleinding Zijns Rijk en van het einde der wereld zijn zullen. Jesus treedt hier geheel naar de wijze der oude Profeten op. Hij heeft te doen met een volk, dat Hem verworpen heeft; en dit verkondigt Hij den ondergang. Zijnen discipelen geeft Hij tevens eene aanwijzing, waaraan zij zouden kunnen weten, dat de ondergang nabij was en hoe zij zich dan te gedragen hadden. Van beteekenis is hier nu, dat Israëls ondergang zich voor Jesus tot den ondergang der wereld uitbreidt. Hij behandelt het eene zoo als het andere, evenals Jes. 24-27 geschiedt. Hij wil dezen meer nabijzijnden ondergang Zijns volks niet anders schilderen dan met zoodanige kleuren, die te gelijk geschikt zijn om den ondergang der wereld te schilderen. Wij zeggen, dat is de wijze der Profeten (vergel. Jes. 13 en 14; Zach. 12-14). Wat Jesus voor oogen staat, is de microcosmos, d. w. z. Jerusalem, en als een concentrische cirkel breidt zich om dezen microcosmos de macrocosmos, d. w. z. het aardrijk, voor Zijne oogen uit. Zijne woorden zijn nu als stralen, die beide cirkels, Jerusalem en het aan 't einde van Zijnen gezichteinder liggende aardrijk, snijden. Alles is te gelijk op den ondergang van Jerusalem en zijnen tempel en op den ondergang der wereld van toepassing. Vers 5-13 hooren wij van plagen, die aan de catastrophe over Jerusalem en het aardrijk vooraf zullen gaan. Deze hebben zich alle reeds vóór de verwoesting van Jerusalem eenigermate vertoond. De oorlogen en het optreden van valsche profeten (zeloten)⁵ en leeraars, de vervolging der discipelen laten zich historisch aantoonen. Ook de Vers 10 vermelde verkondiging des Evangelies aan alle volken heeft zich vervuld, allereerst reeds op den Pinksterdag (Hand. 2:9-11), op welken dag alle toenmaals iets beteekenende volken hunne vertegenwoordigers in Jerusalem hadden; zij allen hoorden het Evangelie, de groote daden Gods, en door hen kwam een getuigenis tot alle volkeren (vergel. Rom. 16:26; Col. 1:6), waardoor eenigermate reeds toen het Evangelie van Christus in de gansche wereld gepredikt is. (Col. 1:23.) Het verdere moment, dat Vers 14 vermeldt, dat namelijk de gruwel der verwoesting staat, waar het niet behoort, werd eenigermate reeds vervuld ten tijde der belegering onder Titus. Bedoeld is met dezen gruwel allereerst de omstandigheid, dat Heidensche legers het geliefde land alom bezet hebben (Dan. 12:11); men heeft dus niet in trotschheid en gemakzucht deze dagen des gericht's kalm af te wachten, (Vs. 14-20), maar te vluchten. Zoo moeten inderdaad de Christenen, door de stemmen van Profeten nog bijzonder gewaarschuwd, zich oostelijk van de Jordaan in Pella teruggetrokken hebben. Vóór alles moet men zich niet op broze

5 Deze zeloten profeteerden, dat Jerusalem *niet* zou ingenomen worden.

steunpilaren verlaten, men moet geen geloof slaan aan valsche Messiassen (Vs. 22 vv.). Terstond na deze dagen zullen zon en maan verduisterd worden, de sterren zullen van den hemel vallen. Allereerst hebben wij hier te denken aan de omverwerping van alle orde en regiment in het door partijen geteisterde Judea. Ten tweede zijn daarmede ontzetting veroorzakende natuurverschijnselen bedoeld, die bijzonder veelvuldig vóór de wederkomst van Christus ten gerichte plaats vinden zullen. Josephus, die zich in het leger van Titus bevond, verhaalt van allerlei verschijnselen aan den hemel in dien rampzaligen tijd. Ook de natuur geraakt in oproer vóór groote catastrophes. Het opmerkelijke oog ziet veel, dat het kortzichtige ontgaat. Reeds Joël zag den dag des gerichts door zoodanige teekenen aangekondigd (Joël 3:34; 4:15; Hand. 2:19 en 20). Daar wordt gezien op de uitstorting des Heiligen Geestes, waarop trouwens het gericht volgen zal, omdat slechts hij ontkomen zal, die den Naam des Heeren aanroept. Van Vers 26 af wordt stilgestaan bij de wederkomst van Christus ten gerichte, eerst over Jerusalem, den microcosmos, vervolgens echter over de wereld. Bij dit gericht neemt de Heere Zijne uitverkorenen in bescherming en brengt hen te zamen. Vooreerst na Jerusalem's verwoesting in *ééne* Kerk, ten laatste hierdoor, dat Hij hen in de eeuwige heerlijkheid opneemt. Het is alles zeer vaag uitgedrukt, het gezegde zal van twee verschillende tijdperken gelden en beide ophelderen. Dit geslacht, zoo heet het Vers 30, zal het nog beleven, zoo gewis als Zijne woorden waarheid zijn (Vs. 31). Daarmede waren zij gewaarschuwd. Van deze weldra te verwachten wederkomst des Heeren spreken ook andere plaatsen (Matth. 10:23; 16:25; 26:64; Luk. 9:27). Het slot der rede, Vers 33-37, doelt meer op de laatste wederkomst, doch heeft ook zijne beteekenis voor de eerste; vandaar de vermaning, te waken, zich niet in gerustheid in slaap te laten wiegen, waartoe de zeloten in Jerusalem genoegzaam aanleiding gegeven hebben. Het scheen eene Onmogelijkheid, dat Jerusalem zou overwonnen worden. Toch had dit eerste wereldgericht plaats, – en zoo zal het ook eenen tweeden keer gewisselijk plaats hebben.

Hoofdstuk XIV.

De geschiedenis van het lijden en de opstanding, Hoofdstuk 14-16.

Vers 1-16 bericht over de voorbereidingen tot het Paaschmaal. Het Pascha riep Jesus naar Jerusalem. Dat was de uiterlijke oorzaak. Het Pascha bestaat volgens Vers 1 uit twee deelen; het eerste deel was het maal, het tweede de ongezuurde brooden. (Het maal heette pascha.) Dit berust op Ex. 12:8. Een lam werd in den tempel geslacht, en het bloed aan de posten van het huis gestreken; daarna at men het gemeenschappelijk tot een getuigenis, dat men zich blijmoedig de verzoening toeëigende. Dit geschiedde echter, wanneer het donker was geworden, dus hier 's Donderdagavonds. Daarmede begon tevens de eerste feestdag. Tot de feestviering behoorde ook het verwijderen van alle zuurdeeg; dit was eene, symbolische handeling, om te betuigen, dat alles, wat bederf brengt of bedorven is, verre blijven moet en het feest moet gevierd worden in reinheid en waarheid, niet in huichelarij. 1 Cor. 5:8. (Buxtorf Synag. Iud. C. 8. Lundius, Die Hebr. Alterthümer S. 1095.) De huisvader speelde bij dit feest eene hoofdrol, hij treedt hier als priester op, hij zelf brengt het lam in den tempel en zit voor bij den maaltijd. Hier doét Jesus het dus. De hiërarchen willen Hem op het Paaschfeest niet doden. Jesus echter is volkomen bereid, op het Paaschfeest als het ware Paaschlam voor het volk te sterven (1 Cor. 5:7). In deze *ééne* omstandigheid, dat Jesus op het Paaschfeest sterft, ligt reeds genoegzaam de symbolische beteekenis van het Pascha in Christus' offerdood. Het Heilig Avondmaal is inderdaad slechts het verheerlijkte Paaschmaal. In Bethanië vond Judas bij eenen maaltijd in het huis van Simon de eigenlijke aanleiding, om zijnen Meester, Wien hij reeds lang ontrouw geworden is, te verraden. Eene vrouw, volgens Joh. 12:3 Maria, de zuster van Lazarus, zalfde den Heere. Zoodanige zalf was inderdaad een weldeartikel en behoorde gewis tot de

kostbaarheden van het huis. Maria had de zalf niet eens bij den dood van Lazarus gebruikt. De ergernis der discipelen zou te begrijpen geweest zijn, wanneer het niet Jesus had gegolden. Zij hadden hunnen Meester hooger moeten schatten. Jesus neemt Maria in bescherming en zegt profeteerend, dat zij dat gedaan heeft, omdat Hij weldra begraven zou worden, en deze zalving als het ware van te voren daarop doelde, en Hij verkondigt luide, dat van deze vrouw in de geheele wereld verhaald zou worden. Genoeg, Judas verkoopt zijnen Heere uit wrok over de bestraffing, die Jesus den discipelen zonder onderscheid toediende, en waaraan de elf zich onderwerpen, slechts Judas niet. – Omstandig schildert Markus, hoe Jesus alles nauwkeurig voorzegt. Men verhuurde wel is waar op het Paascheest te Jerusalem de woningen aan vreemdelingen, doch Jesus wijst Zelf de zaal aan, en zoekt die niet. Afspraak zou eene comedie geweest zijn. De discipelen vonden alles gereed, en wel eene schoone zaal. Zulks moest het vertrouwen der discipelen op Jesus versterken.

Vers 17-25. De maaltijd.

De maaltijd begint met de klacht over den verrader. De woorden $\acute{o} \acute{\epsilon}\sigma\theta. \mu\epsilon\tau' \acute{\epsilon}\mu\omicron\upsilon$ zijn eene zinspeling op Ps. 41:10. Van de twaalven wendt ieder zich met de vraag tot Hem, of *hij* bedoeld was. Christus weigert directe opheldering. Hij beklagt uitdrukkelijk den verrader, het ware hem beter niet geboren te zijn. Judas was, zooals Bengel nadrukkelijk aantoont, tegenwoordig. Bij de woorden der inzetting bekort Markus, hij laat $\pi\acute{\iota}\epsilon\tau\epsilon$ uit, ook het $\epsilon\iota\varsigma \acute{\alpha}\varphi\epsilon\sigma\iota\nu \acute{\alpha}\mu\alpha\rho\tau\iota\omega\nu$. Mattheüs verkort weder anders. De hoofdzaak hebben alle drie, namelijk, dat Zijn lichaam voor hen gebroken en Zijn bloed voor hen vergoten wordt. Dat zulks tot vergeving der zonden geschiedt, was boven allen twijfel verheven. Men hield zich in dat oogenblik slechts met deze verhevene gedachten bezig. Ook bij Markus ligt het in het $\acute{\upsilon}\pi\acute{\epsilon}\rho$. Alle drie hebben de hoofdzaak: plaatsvervangende overgave tot vergeving der zonden (Zach. 13:1; Jes. 53:10; Jer. 31:31-34). Hetzij men de Gereformeerde of de Luthersche opvatting van de tegenwoordigheid van Christus in het Avondmaal toegedaan is, beide opvattingen raken den voornaamsten troostgrond niet. De differentiën moest men billijkerwijze aan de theologie overlaten en er naar streven, de hoofdzaak niet uit het oog te verliezen, namelijk het zich toeëigenen der zondenvergeving, welke alleen voor de Christenen met dit nachtmaal bedoeld is. De zin der woorden zelf van Vers 22: „Dat is Mijn lichaam“, is moeilijk te bepalen, zoo niet onmogelijk. Het hangt van verschillende gezichtspunten af, of wij „beteekent“ of „is“ vertalen moeten. En dan is op te merken, dat de Luthersche beschouwing van de aanwezigheid van het verheerlijkte lichaam van Christus in het Avondmaal met de rechtvaardiging door het geloof in strijd is. De rechtvaardiging berust geheel op toerekening (imputatie) en laat bij het Avondmaal instorting (infusie) of mededeeling van welke substantie ook volstrekt niet toe. De nieuwere Lutheranen insisteren op de aanwezigheid van het verheerlijkte lichaam vóór het lichaam der opstanding. Dat kent het geloof niet. Luther zelf was, zooals bekend is, met de woorden verlegen, en verder heeft hij zich aan Zwingli geërgerd, omdat deze het beter wilde weten.

Vers 26-31. Onder het zingen van het tweede Hallel (Ps. 115–118) gaan Jesus en de discipelen de stad uit naar den Olijfberg. Het was de laatste gemeenschappelijke gang. Jesus waarschuwt voor de ergernis, die zij weldra aan Hem nemen zullen. De ergernis bestond in de gevangenneming, Zach. 13:7 voorzegt, voorts in de vervulling van Jes. 53:5 en 6. Petrus nu, zonder den omvang der verzoeking en zichzelf te kennen, is de eerste, die Jesus en het profetische woord logenstraft. Daarom moet hij het diepst vallen. De verloochening wordt hem voorzegt, en op dezen nacht bepaald. Aan zijne herhaalde betuiging van de trouwste navolging sluiten ook de overigen zich aan. De lijdensgeschiedenis leert ons, dat alle menschen leugenaars zijn en God alleen waarachtig (Rom. 3:4), en dat de mensch op den gevaarlijksten weg is, wanneer hij door den waan der eigengerechtigheid bevangen is. Judas was reeds gevallen, nu komt Petrus aan de beurt. De Goddelijke genade en Jesus'

voorbidding heeft volgens Luk. 22:32 hem gered. Ten eenenmale onjuist is de voorstelling, dat deze verzoeking voor Petrus slechts de doorgang tot eene schitterende overwinning geweest is. De mensch Petrus bezweek geheel en al, doch hij houdt zich voortaan aan Gods genade vast. Dit alleen was de Goddelijke bedoeling, dat hij, door ervaring geleerd, zijne broederen sterken zal. De bewering der Roomsche Kerk, dat Petrus het hoofd der Kerk is, mist allen grond.

Vers 32 vv. Wij hebben hier Jesus' strijd in Gethsémané. Jesus gaat den strijd met bewustheid te gemoet, Hij neemt de bekende drie discipelen uit de twaalven en gaat diep den hof in. Zij zullen getuigen zijn en Hem sterken, dus kunnen leeren en berichten, wat het Hem gekost heeft, het volk te verlossen. In den hof zelf begint weldra de verschrikkelijke zielsstrijd, en nu is Hem de aanwezigheid der drie reeds te veel. Hij gaat verder, dieper den hof in, en valt plotseling ter aarde en bidt den Almachtige om wegneming des drinkbekers, m. a. w. dat de verschrikkingen van deze ure van Hem mochten genomen worden. De woorden zijn ons medegedeeld. Zonder deze woorden (Vs. 36) zouden wij niet weten, dat de Verlosser de hoogste aanvechting doorstaan heeft, die zóó hevig is, dat Hij den door den Vader gereikten drinkbeker liever niet wilde drinken. De uitdrukkingen ἀδημονεῖν (volgens Eustachius van ἄδην) en ἐκθαμβεῖσθαι (= stupefactus) duiden den angst en den zielsstrijd des Verlossers aan. (Vergel. den messiaanschen Psalm 69:21, waar staat: en Ik vertwijfel.) Hij bidt volgens Mattheüs den Vader, Wien alles mogelijk is, dat deze drinkbeker van Hem genome worde of deze ure van Hem voorbij ga.

Wij merkten reeds op, dat wij zonder deze woorden er niets van zouden weten, wat het den Verlosser gekost heeft, dat Hij onze Verlosser is geworden. Zóó hevig is de aanvechting, dat Hij den door den Vader gereikten drinkbeker liever niet drinken wil, doch Hij beperkt het terstond met de woorden: „Niet wat Ik wil, maar wat Gij wilt“ (Vs. 36). Er zijn codices, die bijv. Luk. 22:43 en 44 uitgelaten hebben; ook kerkvaders hebben in Matth. 26 den tekst besnoeid, omdat deze aan de Godheid van Christus afbreuk scheen te doen. Zij geraakten met hunne dogmatiek in het nauw, doch zonder deze woorden zouden wij niet verlost zijn, het zou eene verlossing zonder genoegdoening geweest zijn, aangezien dan voor de zonde niet het uiterste geleden was, dat geleden kan worden: het van God verlaten zijn. De prikkel des doods is de zonde, en dezen prikkel smaakt de Heere als des menschen Zoon, als Degene, Die ons in alles gelijk geworden is. De hoofdzaak is in Gethsémané zoowel als aan het kruis, dat het lijden geen schijn wordt, noch de verzoeking louter phrase. Christus staat hier als voorwerp van den toorn Gods, en Zijne menschelijke natuur maakt Hem daartoe geschikt. Het komt er hier op aan, het karakter der imputatie, van deze waarachtig Goddelijke handeling, vast te stellen. De imputatie toont hare eerste kracht reeds bij de vleeschwording, voorts bij den doop van Jesus, verder hier in Gethsémané en aan het kruis. God heeft Hem tot zonde gemaakt (2 Cor. 5:21) juist door het middel der toerekening. Zoo werden eens alle zoenoffers reeds tot zonde gemaakt en droegen van de zonde den naam door toerekening, door overdraging, waarvan de handoplegging het symbool was. Dat geschiedde alles als voorbeeld en type. Doch waar bleef dan toch de zonde? – zij kon niet weggenomen worden door redeloze dieren, daartoe was een plaatsvervanger noodig. De Verlosser komt, Adams Zoon, en Deze was niet evenals de dieren in Leviticus tot hetgeen Hij volbrengen zal op zichzelf ongeschikt; Hij nam onze zonde op Zich, niet zinnebeeldig, niet in schijn, maar eens voor altijd. Hij heeft de zonde gedragen en daarvoor geleden als voor eigen zonde. Dit wonderwerk heeft door hare kracht de imputatie tot stand gebracht, Wij staan bij het hoogtepunt des Evangelies, dat de Heere bestendig in 't oog houdt, op hetwelk Hij Zijne discipelen voorbereid wilde weten. Men vergelijk Luther op Gal. 3:11, Ps. 22; Melanchthon op den Brief aan de Romeinen. De Augsburgsche predikant Huberinus, Postille, p. 140, spreekt van dit lijden van Christus en noemt het het hooge, het innerlijke, het onuitsprekelijke lijden van het geweten,

daar Christus in den geest en in het geweten zulk een hevig lijden doorstaan heeft, als Hij Matth. 27 tot den Vader roept, eveneens Ps. 22: „Ik ben een worm en geen man“, want daar is Christus door alle schepselen, engelen en menschen, ja door God Zelfen verlaten geworden (Hebr. 2:8. Vergel. 2 Cor. 5:21). Gerhard: Loci 17 cap. § 239. Gethsémané en Golgotha zijn de hoogtepunten. Wat den toestand verergerde, was, dat de Heiland ook de gemeenschap en het medegevoel Zijner discipelen ontbeerde. (Jes. 61:1.) Hij moet Petrus berispen en wijst op waken en bidden als den eenigen steun bij de zwakheid des vleesch. Dat alles herhaalt zich eene tweede, eene derde maal, en dan wordt „terstond“ de overgang gemaakt tot eenen nieuwen strijd. Hij wekt Zijne discipelen en wijst hen op de naderende schare, die Hem gevangen zal nemen. Als Lukas bericht, dat een engel Jesus gesterkt heeft, dan is dit een bewijs, dat de dienstknecht hier sterker is dan de Heer. Ook dat Hem het zweet door de poriën drong en gelijk groote druppelen bloeds ter aarde viel, is door Lukas als bewijs van den grootsten angst naar waarheid geschilderd.

Vers 43-52. De gevangenneming.

Onder de naderende schare zijn ook priesters, ouderlingen, hoofdmannen der tempelwacht geweest (Luk. 22:52). Men bereidde zich op hevigen tegenstand voor. Judas verkeert het meest in angst, en verbergt zijn verraad achter eenen kus. Jesus wordt terstond gegrepen en slechts Petrus zet alles op het spel, door er op in te houwen. Jesus vergenoegt Zich bij Markus met te protesteeren tegen de wijze Zijner gevangenneming. Zij waren tegen Hem als tegen eenen misdadiger uitgegaan, en toch was Hij dagelijks in den tempel te vinden geweest. De discipelen vlieden terstond.

Wat hen gewacht had, toont de poging der wachters om eenen jongeling, waarschijnlijk Markus, die Jesus mede volgde, te grijpen.

Vers 52-65. Het verhoor.

Jesus wordt tot den hooge priester Kajafas (eenen Sadduceër) gebracht, en weldra komt er eene groote vergadering bijeen. Petrus volgt van verre. Het verhoor begint terstond. Daar Jesus geene bekentenis aflegt, moeten zij getuigen zoeken, en dezen stemmen niet met elkander overeen. Eindelijk ontlokt de hooge priester aan Jesus toch een antwoord, doordat hij Hem bezweert de waarheid te zeggen, of Hij namelijk Gods Zoon is, of niet, of Hij Zich voor den verwachten Messias, den Zoon Gods, houdt, of niet. Daarop antwoordt Jesus op de eenvoudigste wijze met „ja“; vervolgens voegt Hij aan de bekentenis de waarschuwing toe, dat zij Hem nog zouden zien wederkomen ten gerichte. Den Naam „Zoon Gods“ vat de hooge priester sensu eminenti op. Het bewijs ligt hierin, dat hij terstond zijne kleederen verscheurt wegens zulk eene Godslastering. Op Godslastering stond volgens de Wet (Lev. 24:16) de dood, en daartoe werd Hij ook door alle aanwezigen veroordeeld, en de mishandeling van den veroordeelde nam op gebruikelijke wijze haren aanvang (Vs. 65).

Vers 66-72. Verloochening van Petrus.

Petrus had zich op zijne trouw beroemd, doch tegenover eene dienstmaagd ontzinkt hem de moed. Deze zegt, hem met Jesus gezien te hebben; hij loochent het en veinst de grootste verwondering. Nu verwijdert hij zich en gaat naar de poort, doch na eenigen tijd komt dezelfde dienstmaagd (Mattheüs zegt: eene andere, – misschien eene metgezellin der eerste) en zegt hem nog eens hetzelfde. Hij loochent het wederom. Nu keert hij onder de dienstboden terug en hier beschuldigen hem meerderen. Toen begon hij, zich in 't nauw gebracht ziende, zich te vervloeken, om te bevestigen, dat hij dien mensch in 't geheel niet kende. De haan kraait, – en Petrus, dien Jesus, Die juist voorbijgevoerd wordt, aanziet, (Luk. 22:61), barst in tranen los.

Grootscher kan men zulk eenen afval niet schilderen, dan de Evangelisten het gedaan hebben, dewijl zij de verschrikkelijke zonde van een hunner eersten zonder schroom beschrijven. Wanneer

wij naar de oorzaak van den afval van dezen Apostel vragen, dan is deze: ongeloof aan het woord van Jesus. Petrus wilde het niet gelooven, dat hij zulk een was; zoo moet hij het dan in persoon ervaren.

Andere uitleggers nemen aan, dat het kleingeloovigheid is geweest, dat dus Petrus een type der kleingeloovigheid is. Dit is onzin. Zijne fout was eerder overgeloof, dus de fout der dwepers, en in zooverre voorzeker ongeloof. Hij droomde van strijd en overwinning, en moest ervaren, dat hij voor eene dienstmaagd capituleeren zou. Wat hem redde, was niet zijn berouw, maar Jesus' genadeblik en de voorbedding van zijnen Heere en Meester (Luk. 22:32). Dus deze genadeblik alleen heeft hem gered uit eenen zoo diepen val en met het oog daarop is hij de meest geschikte trooster zijner broederen te noemen, maar daarom nog niet tot primus verheven of tot eersten paus benoemd.

Hoofdstuk XV.

Jesus' veroordeeling.

Vers 1-5. Het Synedrium voert Jesus tot Pilatus, om door de toestemming van den Romeinschen stadhouder eenen glimp van rechtvaardigheid aan hunnen eisch te geven. Pilatus' vraag aan Jesus, of Hij de Koning der Joden is, toont, dat men nadruk gelegd heeft op de politieke zijde van de waarheid van den Messias, waarop Jesus aanspraak maakte. Hij was gevaarlijk voor de Romeinsche overheid. Jesus antwoordt niets op zoodanige beschuldigingen, die tegen Hem ingebracht worden, ofschoon Hij toegeeft, dat Hij de Messias, de Koning der Joden, is.

Vers 6-15. In den tusschentijd verzamelde zich voor het praetorium eene menigte volks en eischte de gebruikelijke loslating van eenen gevangene op het Paaschfeest. Door dergelijke gunstbewijzen zocht Rome de gemoederen van de groote massa gunstig te stemmen. Pilatus is bereid, wil hun echter Jesus loslaten, voor Wiens gevaarlijkheid voor den Staat hij geenerlei grond vinden kan. Hij had reeds uit de plaats gehad hebbende behandeling gehoord, dat alles een boos opzet van de hiërarchie was. Ofschoon als onpartijdig Romein tegenstribbelend, geeft hij hun eindelijk Jesus over, en Bar-Abbas, eenen moordenaar, laat hij los, alles tegen betere overtuiging in. Ook de Romeinsche rechtvaardigheid komt in deze geschiedenis als louter onrechtvaardigheid aan het licht. Zij moet echter dienen tot volbrenging van den raad Gods der verlossing. Jesus moet met de misdadigers gerekend en gekruisigd worden. Jesus nu wordt gegeeseld, – het voorspel voor de kruisiging; deze was een servile supplicium, d. w. z. voor de slaven bestemd.

Vers 16-20. De Romeinsche soldaten drijven den spot met Hem, behandelen Hem, om zich te vermaken, als eenen koning, hangen Hem eenen mantel om, en zetten Hem eene kroon op, en daarna leiden zij Hem uit, om Hem te kruisigen.

Vers 21-32. Vers 28 hebben eenige codices Jes. 53:12 ingelascht.

De kruisiging.

De veroordeelden moeten naar Romeinsch gebruik hun kruis zelf dragen. Jesus, geheel uitgeput, kan zulks niet, en zij dwingen eenen zekeren Simon, het kruis op zich te nemen. Markus, met de nadere omstandigheden bekend, zegt, dat hij de vader van twee bekende Christenen geweest is, en Rom. 16:13 noemt inderdaad eenen Rufus. Hij heeft dus twee zonen verkregen, twee sterren aan den hemel der Kerk, waarvan de eene op den voorgrond treedt. Op de plaats der kruisiging gekomen, weigert Jesus den bedwelmenden en pijnstillenden, met myrrhe vermengden drank. Hij wil met het volle bewustzijn lijden en sterven. Markus vermeldt het uur, den tijd. Het was 9 uur in den morgen, toen dit plaatsgreep. Het opschrift werd op een bord boven het kruis gehangen en vermeld-

de de reden van de doodstraf. Met Jesus werden nog twee roovers ter dood gebracht. Dat was niet toevallig: volgens Jes. 53:12 zou de Heere met de misdadigers sterven tot duidelijk bewijs der plaatsvervanging. Het opschrift duidde Jesus als majesteitsschender aan. Daarbij komt nu ten slotte de spot van al degenen, die zich in de nabijheid van het kruis bevonden. In 't kort, louter verschrikkelijke symptomen, die echter alle te zamen dienen, om Jesus' plaatsvervangend lijden te verzwaren.

Vers 33-41. Jesus' dood.

Des middags ontstaat op wonderbare wijze eene zonsverduistering, die drie uren aanhoudt. Te recht merken de uitleggers op, dat het eene wonderbare zonsverduistering moet geweest zijn, omdat het de tijd der volle maan was. Het is een wonder, de beteekenis ligt voor de hand. De natuur schuilt weg in het duister bij deze gebeurtenis, die al hetgeen ooit geschied was, overtrof. Het schijnt, alsof de wereld met Jesus vergaan zou (Joël 3:20). Om drie uur komt er een einde aan, als Jesus, juist tot het uiterste gebracht, luide uitroept: „Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?“ Mattheüs en Markus hebben ons de juiste woorden bericht. De vloek, dien Jesus aan het kruis voor Zijn volk draagt, treft Zijne ziel zoo diep, dat Hij het „Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?“ uitroept. Dat Jesus Zich van deze woorden bedient, is het zekerste argument, dat Hij tot het uiterste alles gesmaakt en gedragen heeft. Hij ondervond het, dat God Hem verlaten had, juist opdat Zijn volk nimmermeer verlaten worde. Op deze hoogstbelangrijke plaats hebben de woorden van Hebr. 5:7 betrekking. Om ze te begrijpen, moeten wij tot de ouden teruggaan; bijv. tot Melanchthon op Joh. 10:28, eveneens Joh. 18:31; Joh. 19; Matth. 27; Luther op verscheidene plaatsen; Calvijn: Hebr. 5:7. G. Thomasius: Christi Person und Werk, 1 § 95. Böhl: Von der Incarnation des göttl. Wortes S. 127. Calvijn, Instit., 2de Boek, Hoofdstuk 16, § 5 en 6; Melanchthon, Br. aan de Rom., Hoofdstuk 8; Olevianus etc. Tegenstanders der leer, dat Christus Gods toorn heeft gesmaakt, dus ook der rechte voldoeningsleer, zijn: de Socinianen, Rationalisten, Schwenkfeld en Ritschl, vooral Schleiermacher en zijne volgelingen; kortom, alle niet-orthodoxe theologen.

Door zijn roepen verdreef de Heere de duisternis om 3 uur des namiddags. De omstanders meenen, dat Hij den wonderman Elias roept. Een van hen wil Hem nog te drinken geven, om Hem het leven te verlengen, totdat Elias misschien kwam. Daarop roept Jesus nog eenmaal en sterft. Met volle kracht geeft Jesus Zich aan den dood over (Joh. 10:18). Als Goddelijk antwoord van den Hemel volgt het wonderbare scheuren van het dikke voorhangsel in den tempel (Vs. 38). Dit beteekent, dat de weg naar het Allerheiligste openstaat (Hebr. 10:19 en 20). Om drie uur, juist toen het dagelijksche offer gebracht werd (volgens Dan. 9:21), zou het offer opgeheven worden door den dood van den Messias. De tempel heeft zijnen dienst gedaan, het allerheiligste staat open en onthuld. De oude bedeeling is nog slechts een omhulsel zonder pit, in Christus is de waarheid aller schaduwbeelden verschenen. Onder het kruis komt te gelijker tijd uit den mond van eenen Heiden de bekenenis, dat deze Man Gods Zoon is. Wat men ooit van Hem gezegd mag hebben, Hij is dat, waarvan men Hem beschuldigt; dus de steenen roepen, – de Heiden getuigt. Terstond komen nu uit de schare der discipelen de zwakke vrouwen te voorschijn: een eerste levensteeken der Gemeente van Christus. Zij zijn daar, om terstond in de gebeurtenissen in te grijpen. De Heere is in den dood niet geheel alleen, vooral Zijn lichaam is een voorwerp van zorg. (Vergel. Jes. 53:9.)

Vers 42-47. Begrafenis van Jesus.

Het was de namiddag vóór den Sabbat en er dient dus haast gemaakt te worden, als Jesus nog vóór den Sabbat eene rustplaats zal krijgen. Daarom waagt Jozef van Arimathea, een aanzienlijk Synedrist. Pilatus om het lichaam van Jesus te verzoeken. Hij krijgt, wat hij begeert, daar de dood officiëel bevestigd is. Daarop legt hij Hem in het graf. Jes. 53:9 werd dus vervuld. Zekere vrouwen

letten op de plaats. Alles is zoo eenvoudig mogelijk opgeteekend, zonder valsch gevoel. Waar de gebeurtenissen zelf zoo luid spreken, is er geene woordenpraal noodig. Met menschelijke woorden is het eigenlijk niet te beschrijven. Het is eene handeling tusschen, God en den Borg van het menschelijk geslacht, waarvan Zijn volk de vruchten plukt. Het geloof der Christenheid heeft hier te doen met het grootste mysterie; dat van de verlossing.

Hoofdstuk XVI.

De opstanding.

Vers 1-8. De vrouwen hebben reeds des Zaterdags na den Sabbat kruiden gekocht, om den volgende morgen met de daaruit bereide zalven Jesus te balsemen. Jesus was en bleef dood voor hen; zij willen Hem nog slechts de laatste eer bewijzen. Zij gaan daarheen in doode werken, alle geloof is gestorven. Onderweg denken zij er eerst aan, dat zij eigenlijk vergeefsche moeite deden, daar er, zooals Maria Magdalena gezien heeft, een steen voor het graf ligt. Opziende echter zien zij reeds uit de verte, dat zij hierover niet meer bezorgd behoeven te zijn: het graf is open. Geheel werktuiglijk gaan zij in het graf, om het lichaam van Jesus te zalven. Zij treffen daar echter in plaats van het gezochte lichaam slechts eenen engel aan, die haar met eenvoudige woorden op hetgeen geschied is, wijst. Zij zullen niet langer vertoeven, maar het den discipelen en hoofdzakelijk Petrus verhalen, en wel: „Hij gaat u voor naar Galilea“, namelijk als Herder en Wegbereider. Dit woord sluit geene verschijningen van Jesus te Jerusalem uit; evenwel was Galilea de verzamelplaats voor Zijne verstrooide schapen, van daar de nadruk, die op Galilea gelegd wordt. Zij vlieden weg, zeggen niemand iets, want zij waren bevreesd.

Het slot is bestreden. Met ἐφοβοῦντο γὰρ, kan het Evangelie toch niet sluiten, dat zou niet overeenstemmen met zijnen waren inhoud, het zou een troosteloos einde zijn. Wij moeten dus een slot verlangen. Zoo lang er geen ander is, houden wij ons aan hetgeen voor ons ligt. Het karakter van het slot is duidelijk. Markus geeft een aanhangsel en spoedt zich blijkbaar ten einde. De volgorde der verschijningen is bij Markus deze: Jesus verscheen allereerst aan Maria Magdalena (Joh. 20). Zij, die het meest geleden had, had Hem het meest noodig. Deze verschijning valt nog vóór die aan de vrouwen bij het gaan naar de stad. De tweede verschijning is die aan de Emmaüsgangers (Luk. 24) ook hunne boodschap geloofde men niet. Daarna openbaart Jesus Zich aan de discipelen bij den maaltijd. Hier geeft Hij den Apostelen reeds de opdracht het Evangelie aan alle creaturen te prediken, alsook het doopbevel; volgens Matth. 28:16 is zulks op eenen berg in Galilea voor de discipelen herhaald. Vers 17 volgt de toezegging der bescherming van Jesus bij den arbeid der Apostelen; het is waarschijnlijk ontleend aan een langer gesprek van Jesus met Zijne discipelen, en Markus geeft dit in 't kort weêr. Dat zijn de bekende Geestesgaven, die van het Pinksterfeest dagteekenen, voorts echter toezegging van Zijne bescherming op hunnen weg. De bijzondere Pinkstergaven zijn verdwenen, de bescherming is gebleven.

Vers 19 en 20 eindigt Markus met eene heenwijzing op de hemelvaart, zóó kort, dat velen meenen, dat Jesus uit de eetzaal ten hemel gevaren is. De Evangelisten maken er geene aanspraak op, een volledig bericht te geven; zij stippen slechts sommige dingen aan en wenschen hun bericht door anderen aangevuld te zien. Bij Lukas heeft het den schijn, dat de Apostelen Jesus in 't geheel niet verlaten hebben, en dat Hij terstond daarop, hen naar Bethanië geleid hebbende, ten hemel vaart; nochtans toont Hand. 1, dat Lukas zeer nauwkeurig de gebeurtenissen kent en de nadere bijzonderheden er later bijvoegt.

Het Evangelie van Markus geeft ons in een kort bestek al hetgeen Jesus begonnen heeft beide te doen en te leeren. De schrijver heeft eene groote voorliefde voor het woord „*terstond*“, dat veertig malen bij hem aangetroffen wordt en zelfs op plaatsen, waar men het niet verwachten zou. Wil Markus ook soms hierdoor aantoonen, dat de tijd kort is, en men zich haasten moet, om binnen te komen, nadat de Heere gekomen is, om Zijne kinderen bijeen te vergaderen? Ik meen: ja, en wij zullen wijs doen met dit „*terstond*“ wel te behartigen. De tijd *is* kort! De Heere komt!